

GLAS

GLASILO DEMOKRATSKOG SAVEZA HRVATA U VOJVODINI

RAVNICE

NAŠA PETA OBLJETNICA:

OSTALI I OPSTALI!

IZASLANSTVO DSHV POSJETILO SANDŽAK, KOSOVO I PREŠEVO

Gospoda mr. Bela Tonković i dipl. ing. Antun Skenderović posjetili su Sandžak, Kosovo i Preševo.

28. i 29. srpnja (jula) bili su gosti Vanredne izborne skupštine Stranke demokratske akcije Sandžaka koja se održala i Novom Pazaru. Nakon pokušaja razdiranja SDA i političkih procesa protiv mnogih njezinih čelnika, te raspisivanja potjernice protiv predsjednika SDA dr. Sulejmana Ugljanina zaprijetila je opasnost da izabrana tijela stranke ostanu bez kvoruma i da se na taj način onemogućiti legitimni rad stranke, što bi dovelo do gašenja stranke. Demokratski izabrani izaslanici svih općinskih organizacija SDA na ovoj su skupštini dr. Sulejmana Ugljanina ponovo izabrali za predsjednika. Izabrani su i članovi svih stranačkih tijela. Time je SDA opet sposoban normalno funkcionirati, pa i u nenormalnim uvjetima.

Predstavnicima DSHV su ovom prilikom razgovarali s mnogim dužnosnicima SDA i dogovorili suradnju u onim oblastima u kojima su programi dviju stranaka identični ili slični.

Ovom prilikom su uspostavljeni kontakti i s predstavnicima Liberalno-bošnjačke organizacije.

Na putu kroz Prištinu gospođa Tonković i Skenderović posjetili su gospodina akademika prof. dr. Jašara Redžepagić, vrsnog stručnjaka povijesti pedagogije i školskih sustava manjina.

Janjevo koncem srpnja 1995.: ulaz kroz klisuru, u donjem dijelu sela svatovi i policija s automati-

ma, u gornjem (hrvatskom) dijelu tek lavež pokojeg psa i odaziv pijetla odaje znakove života. Kroz labirint krivudavih vododerina jedva se pronalazi put do crkve. Upoznavanje sa župnikom don Josipom Dračković i kapelanom don Matom Palić. Na početku nevjerica: Otkud subotičani u Janjevu? Tijekom razgovora jača povjerenje. Župnik priča da je do 1991. godine u Janjevu živjelo preko 3.500 Hrvata, više od svih drugih skupina. Danas ih živi točno 1112. Župnik i kapelan poznaju svakoga osobno. Ostali su otišli zbog straha od Šešelja i njegovih četnika koji su pijani čak i u selo dolazili prijetiti. Možda su namjeravali svoje prijetnje i ostvariti, ali na najavljeni Sešeljev miting nije iz sela nitko došao, pa se razočarana pijana bagra vratila odakle je i došla. No država na to nije reagirala i ljudi su se uplašili: država čiji su građani ne štiti ih, Hrvatska je daleko, a i poslovni partneri su se počeli ograđivati od njih, pa su mislili da nemaju drugog izlaza nego da se odsele u Hrvatsku. Oni koji su ostali žive od Karitasa. Radi tek nekoliko obiteljskih zanatskih radionica.

Slika kod Albanaca u Prištini je sasvim drugčija. U baraci Demokratskog saveza Kosova srdačan susret s predstavnicima DSK na čelu s podpredsjednikom Hydajetom Hyseni. Predstavnicima dviju stranaka upoznaju jedan drugoga s prilikama u kojima žive Albanci i Hrvati, te temeljnim crtama svojih programa. Razvija se vrlo srdačan i otvoren razgovor, kojem se kasnije priljučuje i pred-

sjednik DSK dr. Ibrahim Rugova. I jedna i druga strana konstatiraju da se vlast represivno ponaša i prema Albancima i prema Hrvatima i da ne želi razgovore. Kao uvjet za razgovore vlast traži od Albanaca i DSK priznanje SR Jugoslavije. Predstavnicima DSHV ukazuje na činjenicu da Hrvati i DSHV priznaju SRJ, a vlast ipak izbjegava razgovor. Zajednički je zaključak da vlast uopće ne želi regulirati otvorena pitanja, već da računa da će vrijeme već samo donijeti neko rješenje, a dotle će vlast pritiskati manjine koliko god može, samo da odu, a da ne prave buku.

U Albanskoj demokršćanskoj stranci (ADS) predstavnike DSHV vrlo srdačno su primili gg. Tadej Rodici, podpredsjednik, dr. Endjel Sedaj i dr. Abdulah Karajagdiu, članovi predsjedništva. ADS je po veličini druga stranka među Albancima na Kosovu i dobro surađuje s DSK. U okviru svoje organizacije ADS ima i dobrotvornu udrugu nazvanu po majci Terezi. Nažalost, posla imaju i previše. Potrebe su daleko veće od mogućnosti.

Gospodin Azem i gospođa Nadira Vllasi - osobe koje ne treba predstavljati. G. Vllasi je trebao biti glavni krivac "žarnautske pobune", ali politički proces nije uspio: proces je prekinut zbog nedostatka dokaza i on je oslobođen. Ali je upoznao "najgore buvare Balkana". U jednoj od njih je ovih dana još bio i Šešelj, na radost ostalih zatvorenika, jer je zbog nje ga hrana bila pojačana. Danas je

g. Vllasi ugledan pravnik, glavni branilac optuženih Bošnjaka u Sandžaku. „I ti su procesi čista politička montaža“, kaže on.

Dugo se razgovaralo o razlozima suzdržljivosti demokratski orijentiranih bivših članova SK. Ista je situacija kod Albanaca, kao i kod Hrvata. Gdje su oni? Zašto se ne angažiraju za svoje narode? Je li to kukavičluk ili izdaja?

Gospođa Vllasi je novinarka zagrebačkog „Vjesnika“. Budno prati zbivanja na Kosovu i Albaniji. „Kosovo je u ovom trenutku jednosmjerna ulica čiji se kraj ne vidi, ali se zna da je slijepa. Što se dalje ide u dosadašnjem smjeru, vlastima se sve više smanjuju šanse. Demografska bomba otkucava nezaustavljivo“, smatra ona.

U svakom razgovoru se jasno osjeća sigurnost Albanaca da će ostvariti svoje ciljeve, spremnost na trpljenje i uvjerenje da vrijeme za njih radi.

Letnica - hrvatsko selo i središnje svetište Majke Božje Skopsko-prizrenske biskupije. Prekrasna crkva sa svim pomoćnim zgradama koje su potrebne za 20.000(!) hodočasnika. U župu Letnica spada i selo Šašare. Župnik don Nikola Dračković, krupan, otresit i vrlo poduzetan čovjek već je čuo na radiju Slobodne Europe da mu dolazimo. Eto, kad u selu nema telefona, onda je dobra veza i radio Slobodna Europa! Selo je veliko, ali pusto. Noću djeluje avetinjski.

Povrh Letnice na samoj granici s Makedonijom župa Vrnavokolo. I ovo je čisto hrvatsko selo. U Letnici i Vrnavokolu je živjelo do 1991. oko 3.000 Hrvata, danas ih ima 780. Prijetnje, diskriminacija na poslu i nedostatak zaštite najosnovnijih ljudskih prava učinili su svoje. Letničani danas žive u

Hrvatskoj, u okolini Voćina. Oni koji su ostali i ovdje žive od Karitasa. Mnogi pitaju za savjet: otići ili ostat. U duši žele čuti ohrabrenje da ostanu. Što im odgovoriti, kad im se ne može pomoći pri ostvarenju ni jedne odluke. Ako se odluče da ostanu (tamo žive već 700 godina!), treba stvoriti budućnost dostojnu čovjeka. Ako odu, kako da sirotinja započne novi život? Jedno im ipak savjetujemo: školujte svoju djecu, jer će im dobre struke trebati u svakom slučaju. U tome im možemo pomoći. I neka ne dopuste da im se upropasti i ono malo proizvodnih pogona što im je za vrijeme SFRJ Hrvatska izgradila. A na tome se i te kako radi! Jednom će im biti vrlo potrebni.

Letničani - odbornici vode nas u posjet predsjedniku općine Vitina gospodinu Slobodanu Stojilković. Mlad, otvoren čovjek jasno vidi nezavidnu situaciju u svojoj općini. Potrebe su enormne, a mogućnosti minimalne. Vrlo mu je žao što je većina Hrvata otišla, „jer su oni bili dobri stručnjaci i most prema razvijenim zapadnim delovima.“ G. Stojilković je zainteresiran za gospodarsku i kulturnu suradnju. Ali odakle započeti, kad nema obrtnog kapitala, a kupovna moć stanovništva je ravna nuli zbog višemjesečnog kašnjenja čak i minimalnih plaća? Ni prirodnih resursa nema mnogo, ali od nečega se ipak mora početi. Samo postoji velika masa nezaposlene nekvalificirane radne snage.

Posjet općini Preševo je zahvaljujući g. A. Skenderović posjet starim prijateljima. On je kao narodni poslanik razvio prijateljske odnose s kolegama iz Partije za demokratsko delovanje iz Preševa. Predsjednik g. Rizah Halimi, narodni poslanik Nasufi Behlui i članovi Izvršnog odbora

srdačno su primili predstavnike DSHV. U višesatnim razgovorima traže se mogućnosti gospodarske suradnje, jer - živiti se mora. Mogućnosti postoje, samo treba zasukati rukave.

Devet dana puta po Sandžaku, Kosovu i u Preševu brzo je prošlo. Izaslanici DSHV vratili su se u Suboticu sa spoznajom da imamo iskrenih prijatelja koji se, nažalost, nalaze u istoj situaciji kao i mi, ali su još siromašniji. Vratili su se sa spoznajom da bi se boljom suradnjom mnoge stvari lakše rješavale. Za to postoji dobra volja kod svih sugovornika.

Vijesti

Subotica, 13.7.1995.

Izaslanstvo „Trojke OESS“-a predvođeno gospodinom Istvanom Vince, otpravnikom poslova ambasade Republike Mađarske u Beogradu, koja sada predsjedava OESS-u, posjetilo je DSHV. U dugom i srdačnom razgovoru predstavnici DSHV su upoznali visoko izaslanstvo s trenutnom općom političkom situacijom u Vojvodini kao i s poteškoćama da se rešenje hrvatskog pitanja u SRJ pokrene s mrtve točke.

Beograd, 27.7.1995.

Gospoda mr. Bela Tonković, predsjednik DSHV i dipl. ing. Antun Skenderović, član Vijeća DSHV posjetili su Ured Vlade Republike Hrvatske, ambasade SAD, SRNj i Austrije. U prijateljskim razgovorima razmatrani su mogući pravci raspleta krize na tlu bivše SFRJ.

Povijesni trenutak za DSHV

DOM ZA SVE HRVATE

U sklopu proslave pete obljetnice života i rada Stranke, u nedjelju, 16. srpnja 1995. godine otvoren je i blagoslovljen DOM DSHV-a u Subotici.

Svečanosti su bili nazočni sudionici Svečane skupštine, kao i brojni gosti, članovi i simpatizeri stranke koji su se naknadno priključili proslavi.

Dom je otvorio predsjednik DSHV-a mr. Bela Tonković. Zahvalio se svima koji su pomogli obnovu zgrade, a ponajviše Jelisaveti Vujević koja je taj objekat darovala Stranci. U svom govoru, mr. Tonković je izrazio želju da novootvoreni dom postane mjesto okupljanja svih Hrvata. Dom je potom blagoslovio fra Efreim Kujundžić. nazočni su zdušno prihvatili molitvu, nakon čega su obišli i razgledali prostorije doma.

Otvaranjem doma, stranka DSHV je konačno dobila još jedan dokaz uspješnosti svog rada u proteklih pet godina postojanja.

L. M.

Govor mr. Bele Tonkovića otvaranju "Doma DSHV"

Štovane gospođe,
štovana gospodo,

Vrlo sam sretan što Vas mogu pozdraviti na pragu "Doma DSHV". Dobro nam došli!

Konačno imamo svoj dom. Velika je stvar imati svoj dom. Bez doprinosa mnogih ovo ne bi bilo moguće. Zato se zahvaljujem svim darodavcima koji su omogućili kupovinu ove zgrade i svima koji su svojim radom doprinijeli da se ona uredi. Posebno se želim zahvaliti gospođi Jelisaveti Vujević na dobročinstvu.

Ovo je naš dom. Ovo je mjesto gdje je dobrodašao svatko, tko je dobronamjeran. Ovo je mjesto:

- gdje će se graditi naša opća i politička kultura,
- odakle će zračiti odlučnost

zalaganja za interese hrvatstva na ovim prostorima, ali i široka tolerancija,

-gdje će se razmišljati, razgovarati i odlučivati o važnim pitanjima,

- odavde će zračiti pozitivni impulsi našega doprinosa multietničkoj i multikulturnoj sredini Subotice i Vojvodine.

Neka duh mira prebiva nad ovim domom i neka ruka Svevišnjega upravlja radom u njemu.

Molim Vas velečasna gospodo da blagoslovite ovaj dom i sve koji će boraviti u njemu.

DSHV se preselio u novo sjedište.

**Adresa novog sjedišta je
Ivana Milutinovića 31
tel & fax:(024) 51-348**

Jubile: PETA OBLJETNICA DSHV-a

OSTALI I OPSTALI

U nazočnosti brojnih gostiju, članova i simpatizera, 16. srpnja 1995. godine održana je svečana sjednica Skupštine DSHV-a, a povodom pete obljetnice osnutka i rada Stranke. Svečana sjednica je održana u općinskoj skupštinskoj sali.

Nakon beethovenove „Ode radosti“ kratkim je govorom početak sjednice najavio Ljubomir Kujundžić, jedan od osnivača Stranke. Kada je predsjedništvo zauzelo svoja mjesta, intonirane su himna SRJ, a potom i hrvatska himna.

Predsjednik DSHV mr. Bela Tonković otvorio je Skupštinu i dao riječ dopredsjednici Stranke Stanki Kujundžić, koja je ispred predsjedništva i Skupštine pozdravila nazočne goste i to: predsjednika SO Subotice Kasza Jozsefa, dopredsjednika SO Subotice Iliju Suicu, te predsjednika IOSO Subotice Imre Kerna. Zatim je pozdravila nazočne goste - predstavnike Ureda RH u Beogradu: dr. Zvonimira Markovića i dr. Ivu Kujundžića, te goste iz inozemstva: dr. Ivana Vacića, odbornika SO Baja, Antuna Mujića, predsjednika Bajske katoličke bunjevačke čitaonice, Antonia Rossia, izaslanika Transnacionalne stranke Italije, te predstavnike političkih stranaka - Ferenc Csablu, predsjednika SVM, Karolja Misnića iz VMDK, Lajos Szaboa, tajnika VMDK, Ferenc Sinkovicsa, odbornika VMDK, Ferenc Iaszla iz DZVM, Džemila Suljevića predsjednika

koordinacionog odbora SDA za Sandžak, te Esada Džudževića iz SDA za Sandžak, Rizah Halilija, predsjednika Partije za demokratsko djelovanje iz Preševa, Petra Marcikića iz Reformske demokratske stranke iz Subotice, dr. Csabu Sepeseia narodnog poslanika u saveznoj Skupštini, Nasufi Behljić, narodnog poslanika u republičkoj skupštini, Petra Dulića iz Narodne seljačke stranke, te predstavnike institucija i to: Belu Ivkovića, predsjednika Hrvatskog kulturnog centra „Bunjevačko kolo“ i Anu Kopunović, predsjednicu dobrotvorne zajednice „Amor Vincit“.

Stanka Kujundžić je zatim pozdravila i sve nazočne članove Vijeća, kao i ostale članove i simpatizere koji su došli da svojom prisutnošću uveličaju proslavu pete obljetnice Stranke. Predsjednik mladeži DSHV-a Miroljub Milodanović pročitao je pozdravne telegrame i čestitke, upućene Skupštini i Stranci: telegrame podrške i čestitke poslali su dr. Juraj Njavro, ministar bez lisnice u Vladi Republike hrvatske, veleposlanik RH u SAD prof. dr. Petar Šarčević, veleposlanik RH u Bonnu prof. dr. Zdenko Škrabalo, veleposlanik RH u Budimpešti dr. Aleksandar Šolc, konzul veleposlanstva RH u Budimpešti Naco Zelić, sa suradnicima Ankicom Kujundžić i Tomislavom Vukovićem, ravnatelj Matice iseljenika Ante Beljo, Hrvati iz MZ

Letnica na Kosovu, Hrvatska Socijalno liberalna stranka sa svojim čelnikom Draženom Budišom, te Ivom Škrabaalom, Zajednica izbjeglih i prognanih Hrvata iz srijema, bačke i Banata, Društvo vojvođanskih i podunavskih Hrvata, potpisan od strane predsjednika Zvonimira Cvijina.

Uz telegrame pozdrava i potpore radu Stranke, pored organizacija i političkih stranaka, iste su uputili i pojedinci - Lajčo Perušić iz Zagreba, kao i Marta Vidaković Mukić. Josip Gabrić je na mađarskom jeziku pročitao telegram pozdrava Skupštini Istvana Fehervarija, privremenog poslanika Ambasade Republike Mađarske u Beogradu.

U ime Ureda RH u Beogradu, nazočne je pozdravio dr. Zvonimir Marković, pozdravivši sve dosadašnje napore Stranke u cilju očuvanja samobitnosti, kulture i tolerancije na ovim prostorima, a posebice je istakao da djelovanje Hrvata kroz DSHV nije upereno ni protiv koga, već je izrazito demokratskim metodama civiliziranog svijeta sačuvan mir u domovima. Nada se da će naredni period donijeti poboljšanje, te da će se stradanje i bezumlje nadvladati, a u cilju opstanka Hrvata na ovim prostorima.

Kasza Jozsef, gradonačelnik Subotice čestitao jedomacima jubile, zadovoljan što ovaj narod na sjeveru Bačke nije nikad prihvatio silu, već je vjekovima živio promičući prosperitet i suverenost kulture. Sve to je dalo snage za

opstanak, iako su razne oluje željele odstraniti ovaj narod sa ovih prostora. Pozdrav skupu g. kasza je završio: „Ako je Bog sa nama, nitko ne može biti protiv nas!“

Pozdravima svečanoj Skupštini pridružio se i dr. Ivan Vacić u ime bajske hrvatske samouprave, ističući da mu je drago što je među sestrama i braćom, jer kada je svjetska gospoda prije sedamdeset godina dijelila Europu, žrtvovan je i podijeljen hrvatski narod. Zato je ovog trenutka zahvalan DSHV-u i ujedno ponosan što je stranačkim radom hrvatski narod opstao na ovim prostorima, te da se zahvaljujući DSHV-u danas zna tko su Hrvati.

Skup je na talijanskom jeziku pozdravio izaslanik Transnacionalne stranke Italije Antonio Russo. Istakao je da je prijatno iznenađen radom DSHV-a koji je izrazito demokratičan i u duhu je suvremenih europskih kretanja.

„drago mi je što ću o tome moći posvjedočiti u rodnoj Italiji, jer ga djelovanje DSHV-a zadivljuje svojom tolerancijom prema sredini u kojoj djeluje kao i naporima koje čini za postizanje ciljeva civiliziranim metodama.“ Također je naglasio kako Transnacionalna stranka Italije djeluje u čitavom svijetu, ali želi suradnju s istomišljenicima i u jugoslaviji, te zemljama istočne Europe, jer osnovni program Transnacionalne stranke podrazumijeva okupljanje svih organizacija i stranaka koje u programu imaju princip poštivanja ljudskih prava, priznavanje prava na različitost, te program za stvaranje multikulturalnog demokratskog društva. Naveo je da aktivno učestvuje u radu europske zajednice te kao Europljanin nudi pomoć DSHV-u u naporima za ostvarivanje manjinskih prava. Prilikom svoje posjete Sarajevu nanovo se uvjerio da ljudi moraju živjeti zajedno, raditi

zajedno, te ne dopustiti da se zajedništvo razbije. Poručio je nazočnima: „ovo su osnove budućeg ljudskog društva“. Narodni poslanik u Skupštini RS Csaba Sepsei pozdravio je skup rekavši da mu je osobita čast i zadovoljstvo prisustvovati svečanoj Skupštini, tim prije što je bio nazočan i na osnivačkoj Skupštini kao predstavnik DZVM. Osvrćući se na protekli period rekao je da su hrvati od konstitutivnog naroda u SFRJ u međuvremenu postali manjinom, ali da poruka Skupštine OSTATI-OPSTATI govori o čvrstoj riješenosti Hrvata da ne napuste svoja povijesna područja. Istakao je da je većina građana Subotice na izborima dala svoje glasove koaliciji DSHV i DZVM potvrđujući time da su koncepcije obiju stranaka veoma slične, te da se tijekom proteklog perioda vidi uspješna suradnja i zajednički rad u građenju međusobne tolerancije

i razumijevanja.

Ferenc Csubela, predsjednik SVM i narodni poslanik u republičkoj Skupštini čestitao je DSHV-u jubilej, i rekao da živimo u jednom izopačenom svijetu jer je fašističkom ideologijom vođen rat deformisao društvo, ali je ujedno izrazio nadu u povratak razuma, te želju za ostvarivanjem pozitivnih ideja i suživota među narodima. Džemail Suljević, predsjednik koordinacionog odbora SDA izrazio je nadu da će doći bolji dani jer i u samom Sandžaku ima mnogo problema još od 1992. godine kada je izvršena agresija na njihovu matičnu državu BiH. Vlast od tog perioda radi na tome da uguši pokret Bošnjaka paleći kuće, ubijajući ljude tijekom čega je oko 200 ljudi nestalo i ne zna se njihova sudbina. I oni se, kao i hrvati, bore da ostanu i ostanu, jer ne može netko za sebe tražiti sve, a drugome ne dati ništa. Uspijeh u daljem radu i realizaciji progra-

ma Stranke zaželio je i Rizah Halili, iz Partije za demokratsko djelovanje iz Preševa, naglašavajući da su kod DSHV-a naišli na razumijevanje i želju za suradnjom. Obzirom da su problemi obaju naroda vrlo slični, treba u budućnosti da se obe stranke još više povežu.

U ime Reformske demokratske stranke Vojvodine, Skupštinu je pozdravio Petar Marcikić, prenoseći i pozdrave skupu od prof. dr. Dragoslava Petrovića i Blaška Kopilovića.

Ana Kopunović se nazočnima obratila ispred Dobrotvorne zajednice Amor vincit, čestitajući Stranci petu obljetnicu rada. Predsjednica "Amor vincit-a" istakla je da je ova dobrotvorna zajednica jedan od načina za ispoljavanja rada DSHV-a, te da ova organizacija već dvije godine djeluje uz potporu DSHV-a. Pozvala je i ovoga puta sve ljude dobre volje da se uključe u dobrotvorni rad, jer samo tako

ljubav može pobjediti.

Ispred Hrvatskog kulturnog centra „Bunjevačko kolo“ nazočne goste pozdravio je predsjednik Bela Ivković ističući da je „Bunjevačko kolo“ proslavilo 25 godina rada na očuvanju kulturnih tekovina hrvatskog naroda, čime je uspješno postavljen temelj za djelovanje DSHV-a. međutim, nije dovoljno samo sačuvati kulturnu baštinu Hrvata i okupiti ljude na ovom području već je za utemeljenje svega ovoga potreban i istrajan politički rad, a čiji je nosilac dana stranka DSHV.

Svečana je skupština nastavljena govorom predsjednika DSHV-a mr. Bele Tonkovića koji je srdačno pozdravio sve goste, članove i simpatizere DSHV, te osnivače Stranke. U svom govoru se osvrnuo na momenat rađanja demokracije. Tako se, rekao je, nakon raspada komunizma, rušenja berlinskog zida te dizanja željzne zavjese na

ruševinama komunizma počelo nazirati višestranačje, slobodno tržišno gospodarstvo, modernizacija društvenih struktura i samih država. U okviru ovih stremljena pojavila se u tadašnjoj SFRJ potreba redefiniranja nacionalnog pitanja konstitutivnih naroda kao i nacionalnih manjina. Predložena je reorganizacija savezne države: umjesto federacije predložena je konfederacija suverenih naroda. U ovom političkom momentu mnogi hrvati Bačke, Srijema i Banata su spoznali potrebu za stvaranjem vlastite političke organizacije putem koje se žele boriti za pravedno mjesto u politici. Tako je 13. svibnja 1990. godine osnovan u Subotici inicijativni odbor koji je izdao proglas o inicijativi osnivanja organizacije koja će se zalagati za ostvarivanje ravnopravnosti Hrvata u Vojvodini na političkom, kulturnom i gospodarskom polju. Odziv je bio velik, te je tako 15. srpnja 1990. na svečan način u Subotici osnovan DSHV. Ideje i ciljevi DSHV oduševljeno su prihvaćeni u Bačkoj i Srijemu, a nešto kasnije i u Banatu, što se ogleda kroz osnivanje podružnice i mjesnih organizacija DSHV-a u bačkoj i Srijemu, a nešto kasnije i u Banatu, što se ogleda kroz osnivanje podružnica i mjesnih organizacija DSHV-a. Ali već na početku su se javile težnje da se silom i terorom osujeti ostvarenje ciljeva DSHV. Bombaškim atentatom na franjevačku crkvu u Baču počeo je niz oružanih i psiholoških pritisaka, koje su neki ljudi platili životom, pa je u to ime mr. tonković pozvao nazočne da minutom šutnje odaju špoštu umrlim i mučenicima.

Svečani je govor nastavio konstatacijom da modernizacija SFRJ nije uspjela jer sve pokušaje

u tom smjeru srušila je JNA granatama i gusjenicama, te je uništenjem Vukovara i bombardiranjem Dubrovnika nestala i zadnja želja južnoslavenskih naroda za životom u istoj državi. Ovoga puta su hrvati Bačke, Srijema i Banata kao i njihovi sunarodnjaci sjeverno od Drave i u bajskom trokutu nakon trianonskog sporazuma, prvi put u povjesti ostali odvojeni državnom granicom od matičnog naroda. Po riječima predsjednika mr. Bele Tonkovića, hrvati su u ovoj prilici morali u cilju definiranja svog statusa i interesa odrediti program koji osigurava budućnost, a ove povijesne zadaće prihvatio se DSHV. U Vojvodini je 1991. godine živjelo između 150 - 160.000 Hrvata, većinom u antihrvatskom okruženju, iako istovremeno ima i indiferentnih, ali i snaga s izrazitim simpatijama naspram hrvata, država niječe postojanje Hrvata kao političkog subjekta što se odražava u uskraćivanju temeljnih ljudskih prava na političkom polju, kulturi, povjesti i sredstvima informiranja, te ustrajnosti da nas se izbriše sa naših autihtonih prostora bilo asimilacijom, bilo protjerivanjem, što se želi postići razdiranjem zajednice i otvorenim terorom.

U daljem izlaganju, mr. Tonković je naglasio: „Naš odgovor je civilizacijski iskorak iz mraka u kojem živimo:

- mi smo lojalni građani države u kojoj živimo, ali od nje tražimo istu lojalnost prema nama,

- usprkos svim poteškoćama mi ustrajno dajemo svoj doprinos civilizacijskom napretku multietničke i multikulturne sredine u kojoj živimo, ali od nje očekujemo da nas prihvati kao svoj konstitutivni element: bez nas Hrvata i naše kulture Vojvo-

dina nije Vojvodina!

- naš model kulturne autonomije i decentralizacije države instaliranjem samouprave manjina kroz nacionalna vijeća kao in-situcije manjinske samouprave, jest doprinos demokratizaciji države, jer učvršćuje društveni mir, a samu državu u ovom segmentu približava europskim standardima zaštite manjina i čini je kompatibilnijom s modernom Europom.

Ova naša ponuda je fer i ona otvara kapije izolacije. Ako se ona ne prihvati danas, morat će se prihvatiti sutra, jer je to jedini put iz izolacije, mraka i bijede u kojoj živimo.”

Zatim je naglasio da rješenje hrvatskog pitanja u SRJ ovisi i od organiziranosti i angažmanima samih Hrvata, jer nikom se nikad nije ništa darivalo, a u povijesti je svatko imao ono što je sam za sebe izborio. nadalje, sada se postavljaju temelji budućnosti, a DSHV je toga potpuno svjestan. jer, članovi DSHV aktivno i ustrajno rade na projektu demokratizacije društva, izgradnji hrvatske nacionalne zajednice i afirmaciji hrvatstva u višenacionalnoj sredini Subotice i Vojvodine. Svoj govor mr. tonković je završio riječima: „Mi ovo danas činimo da nas se naša djeca sutra ne stide!”

Sjednica je nastavljena izlaganjem dopredsjednika Stranke DSHV Laze Vojnić Hajduka koji je pročitao tekst Rezolucije DSHV. Tekst Rezolucije stavljen je na glasovanje nakon čega je konstatirano da je ista jednoglasno usvojena.

Sjednicu je zaključio mr. Bela Tonković pozivajući sve sudionike da svojom nazočnošću uveličaju otvaranje Dorna DSHV-a.

Lidija Molzer

GOVOR BELE TONKOVIĆA PREDSEDNIKA DSHV

Štovane gospode, štovana gospodo, dragi prijatelji,

Srdačno pozdravljam sve goste, sve članove i simpatizere DSHV. Posebno pozdravljam članove osnivače DSHV!

Nije to bilo davno - prije samo pet godina - kada je u jeku raspada komunizma berlinski zid srušen, željezna zavjesa podignuta i na ruševinama komunizma se počela rađati demokracija. S jednomlji počeo je prijelaz na višestranačje, i iz planskog gospodarstva - kod nas iz samoupravljanja - na slobodno tržišno gospodarstvo.

Svugdje se javljala prijeka potreba za demokracijom i modernizacijom društvenih struktura i samih država.

U takvom duhovnom i društvenom raspoloženju pojavila se i kod nas u tadašnjoj SFRJ potreba redefinicije nacionalnog pitanja svih konstitutivnih naroda kao i nacionalnih manjina, te njihova usklađivanja. Predlaže se reorganizacija savezne države: umjesto federacije predlaže se konfederacija suverenih naroda.

I mnogi Hrvati Bačke, Srijema i Banata spoznaju potrebu stvaranja vlastite političke organizacije putem koje će se boriti za pravedno mjesto pod političkim suncem.

13. svibnja 1990. osnovan je u Subotici inicijativni odbor koji izdaje proglas kojim se obavještava javnost o inicijativi osnivanja organizacije koja će se zalagati za "ostvarenje ravnopravnosti Hrvata u Vojvodini na političkom, kulturnom i gospodarskom polju". Odaziv je velik i 15. srpnja (jula) 1990. na vrlo svečan način u Subotici je osnovan Demokratski savez Hrvata u Vojvodini.

Ideja i ciljevi DSHV oduševljeno su prihvaćeni i posvuda u Bačkoj i Srijemu, a nešto kasnije i u Banatu, osnivaju se podružnice i mjesne organizacije DSHV. Ali već na samom početku javljaju se sile mraka koje bombama i terorom nastoje osujetiti ostvarenje ciljeva DSHV. Bombaški atentat na franjevačku crkvu u Baču zlokobni je početak do danas neprekinutog niza.

Od tog doba imamo mučenika i umrlih. Molim Vas da ih se sjetimo minutom šutnje.

Modernizacija SFRJ nije uspjela. Sve pokušaje modernizacije ruše granate i gusjenice JNA. Uništenjem Vukovara i bombardiranjem Dubrovnika razbija se i zadnja želja južnoslavenskih naroda za životom u zajedničkoj državi. Mi Hrvati Bačke, Srijema i Banata našli smo se u istoj situaciji kao naši sunarodnjaci sjeverno od Drave i u Bajskom trokutu poslije Trianonskog sporazuma: prvi put u povijesti odvojeni smo državnom granicom od matičnog naroda.

To je sasvim nova povijesna situacija i ona postavlja pred nas zadaću analize novonastale situacije, definiranja statusa i interesa, te određivanja programa koji osigurava budućnost.

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini nije se poplašio te povijesne zadaće već je prihvatio taj izazov.

Analiza novonastale povijesne situacije pokazuje:

1. 1991. godine oko 150 - 160.000 Hrvata u Vojvodini našlo se u društvenom okruženju koje je velikim dijelom izrazito antihrvatsko, a samo manjim dijelom indiferentno ili sa simpatijama prema nama;

2. da država odbija da prihvati činjenicu postojanja Hrvata kao politički svijesne zajednice, tj. političkog subjekta, iz čega slijedi odbijanje zadovoljavanja naših vitalnih interesa na na polju temeljnih ljudskih prava, političkom polju, u kulturi, prosvjeti i sredstvima informiranja;

3. naglašeno i ustrajno nastojanje da nas se izbriše s naših autolitonih prostora bilo asimilacijom protiv naše volje, bilo protjerivanjem - i u obje varijante se koriste sva moguća sredstva: od razdiranja zajednice do otvorenog terora.

Naš odgovor na to je gandijevski - u uvjerenju da ta metoda ima šansi na našim prostorima. Promatrajući što se zbiva oko nas to se može pričinjati kao nada bez realne osnove. Ali mi ne mislimo tako!

Naš odgovor je civilizacijski iskorak iz mraka u kojem živimo:

- Mi smo lojalni građani države u

kojoj živimo, ali tražimo od nje istu lojalnost prema nama;

- uprkos svim poteškoćama mi ustrajno dajemo svoj doprinos civilizacijskom napretku multietničke i multikulture sredine u kojoj živimo, ali od nje očekujemo da nas prihvati kao svoj konstitutivni element: bez nas Hrvata i naše kulture Vojvodina nije Vojvodina!

- naš model kulturne autonomije i decentralizacije države instaliranjem samouprave manjina kroz nacionalna vijeća kao institucija manjinske samouprave jest doprinos demokratizaciji države jer učvršćuje društveni mir, a samu državu u ovom segmentu približava europskim standardima zaštite manjina i čini je kompatibilnijom s modernom Europom.

Ova naša ponuda je fer i ona otvara kapije bedema izolacije. Ako se ona ne prihvati danas, morat će se prihvatiti sutra, jer je to jedini put iz izolacije, mraka i bijede u kojoj živimo.

Zadovoljavajuće rješenje hrvatskog pitanja u SR Jugoslaviji, međutim, ne ovisi samo od stava države prema nama. Ono bitno ovisi i od nas, naše organiziranosti i angažmana. Nikom se nije nikad ništa darivalo: u povijesti je svatko imao ono, što je sam izborio. Tako će biti i s nama. Međunarodna zajednica izrađuje okvir, a sliku sami moramo stvoriti. Ona će biti tim ljepša, što ćemo mi biti jedinstveniji, organiziraniji, odlučniji i hrabriji. Država će morati prihvatiti od naših zahtjeva onoliko, koliko ćemo joj sami nametnuti.

Sada se postavljaju temelji budućnosti. Otvorimo oči za sadašnjost i uperimo pogled u budućnost. Što mi danas sijemo, sutra će žeti naša djeca. Od onog što mi danas stvorimo, naša djeca će živjeti već sutra.

Demokratski savez Hrvata u Vojvodini je toga potpuno svijestan. Članovi DSHV aktivno i ustrajno rade na ovom projektu demokratizacije društva, izgradnje hrvatske nacionalne zajednice i afirmacije hrvatstva u multietničkoj i multikulturnoj sredini u kojoj živimo. Mi to radimo radi mira i budućnosti: - da nas se sutra dica ne stide!

REZOLUCIJA
DEMOKRATSKI SAVEZ HRVATA
U VOJVODINI

na svojoj Skupštini o petojobljetnici postojanja i rada svečano

potvrđuje svoju ustrajnost u ostvarenju

- kulturne autonomije Hrvata u Saveznoj Republici jugoslaviji

Hrvatskog nacionalnog vijeća kao institucionalne

i od države priznate samouprave kulturne autonomije

iznova poziva Vladu savezne Republike Jugoslavije da

- prizna politički subjektivitet hrvatske nacionalne

zajednice u SRJugoslaviji

- stupi u razgovore s Demokratskim savezom Hrvata u Vojvodini

oko reguliranja statusa hrvatske nacionalne zajednice kao manjine

i ostvarenja kulturne autonomije Hrvata u SR Jugoslaviji

Subotica, dne 16. srpnja (jula) 1995.

Ljudi govore: ing. Ante Skenderović

Razmišlati svojom glavom

O obljetnici:

- Obljetnice obično imaju dvije dimenzije - jednu praktičnu, tehničku i drugu duhovnu. Uvijek smo do sad za ovih 50 godina socijalizma s golemim naporima dočekivali razne blagdane - vjerske i obiteljske itd. I nije nam ostajalo vremena pripremiti se za duhovnu dimenziju blagdana. Sad se možemo duhovno obnoviti, skinuti prašinu s prošlih događaja, da nam blagdan još blistavije zasija u novoj duhovnoj dimenziji, da nas potiče i podsjeća, da se nađemo s prijateljima, izrazimo simpatije i ljubav prema drugima. Ta dimenzija je do sad najviše nedostajala, no na žalost, čini se da smo i danas pod nekom presijom, u trci i nekom stanju gdje odnosi i pravila ponašanja nemaju više onaj značaj koji bi morali imati. Prema tome, ovu obljetnicu dočekujem s nekim dvostrukim osjećanjem - ja osobno još ne sa nekim osjećajem svečarskog raspoloženja, duhovnu dimenziju još gotovo da nisam doživio, no kako se približujemo tom značajnom datumu, sigurno će i ta dimenzija slavljati biti prisutna.

*Šta se htjelo, a šta se dobilo od osnivanja Stranke do danas:

- Ja sam tu od samog početka - od formiranja Inicijativnog odbora, prije no što je on i formalno postavljen, u grupi koja je planirala, organizirala osnivanje naše Stranke. Bile su to vremena kad smo svi osjećali da su pred nama veliki preokreti i da moramo u tim okolnostima jasno reći šta želimo, šta jesmo, šta hoćemo biti. Sad kad

gledam na te stvari, nakon ovih pet godina, simpatična je ta zanesenost kojom smo sve to počeli

raditi. Niko se od nas do tada nije bavio takvim poslom, pa su nam i jednostavne tehničke stvari predstavljale velik problem. No, mi smo u pokretima koji su se tada dešavali i imali u izgledu demokratizaciju društva shvatili da trebamo definirati svoje potrebe. Naravno, kasnije smo uvidjeli da to neće ići tako jednostavno, jer su otpori demokratizaciji i pluralizmu bili veoma jaki - od manjih sredina, pa do globalnih, svjetskih razmjera. Imam utisak da je čovječanstvo u drugim segmentima života mnogo dalje odmaklo i uznapredovalo, nego što je to s međuljudskim i međunarodnim odnosima, i imam dojam da su na

tom polju aktualni principi iz prošlog stoljeća, pa još i iz ranijih perioda. Još i sad imamo totalitarnih režima.

* Budući da je bio poslanik u republičkom Parlamnetu, šta je očekivao od jedne takve institucije:

- Mi smo smatrali da trebamo biti zastupljeni i u zakonodavnim tijelima, pa smo prihvatili izazov - ako smo htjeli da naši stavovi dođu do izražaja, pa je prema tome bilo normalno da smo prihvatili izbore. Tada nisam imao nikakvo iskustvo u političkom radu, pogotovo u parlamentarnom radu. Očekivao sam da ću, između ostalog, uspostaviti više kontakata sa predstavnicima ostalih stranaka, sa intelektualcima, da im na neki način stavim do znaja da mi postojimo i da iznesem naše želje i zahtjeve. U tom periodu upoznao sam dosta kulturnih, učenih i dobronamjernih ljudi. S nekima kontakte održavam i danas, no, ima i vrlo neprijatnih momenata koje sam u Parlamentu doživio. Čega je bilo više, to se ne može izreći, ali u čovjeku uvijek ostane nelagoda i dilema - da li sam u tom trenutku postupio na dovoljno visokoj razini, i da li sam dobro predstavljao svoj narod i ljude koji su glasali za nas i naše tadašnje koalicione partnere.

*Šta mu je bilo najneprijatnije u poslaničkom mandatu:

- Najneprijatnije je bilo kad se o Hrvatima govorilo najružnijim rječima, kad je direktno iznešen zahtjev da sve Hrvate treba istjerati iz Srbije i Crne Gore. To mene nije začudilo - jer je izrečeno od takvih ljudi od kojih nešto bolje ne

možeš ni očekivati. Više me je iznenadilo da se nitko u Skupštini, osim moje parlamentarne grupe, nije ogradio od Šešeljevog istupa, i premda je i g. Mahmut Memić zahtijevao da se Skupština ogradi od ovakvih napada, nitko nije reagirao. Ni od vladajuće stranke, ni od opozicije. To se nije desilo ni u kasnijim kontaktima - ni od stranaka, a niti osobno od bilo koga. Ni u službenom nastupu. Kad su jednom drugom prilikom na sličan način vrijeđani Hrvati i hrvatstvo, neki ljudi su mi izrazili solidarnost, ali ne kao pripadnici stranaka, nego kao pojedinci i to me je malo ohrabrilo, ali opća atmosfera u Skupštini je uglavnom ostala ista.

* S kim je najčešće kontaktirao:

-U Beogradu sam uspostavio kontakte s ljudima mahom izvan političkih sfera, međutim, nije ih ni izdaleka bilo u toj mjeri koliko sam ja očekivao da će ih biti. No, tu ja možda ne mogu prigovarati drugima. Prvi kontakti su uvijek malo teži, posebice što sam ja u Beograd došao iz druge sredine, a u Beogradu nisam bio poznat.

* O konstataciji da je nama jednako loše - bio Šešelj u zatvoru ili na slobodi:

-Pritisici koji su počeli u proljeće 1991. godine su permanentni sve do sada. Nekad u malo blažoj, nekad u malo oštrijoj formi, ali je to jedan kontinuitet i mislim da to uopće nije slučajno, i da je situacija u tom pogledu gora nego što je bila u vrijeme kad smo osnivali mjesne organizacije i podružnice. Situacija se sve vrijeme razvija ali na gore. Desilo se protjerivanje, iseljavanje. Mislim da se generalna linija u pritiscima na nas nije promjenila - jedino se mijenjaju akteri - zavisno o tome tko je kad bio pripravniji za tehničko ili praktičko izvođenje pritisaka. Ali, kako i ono najduže

ima svoj kraj, nadam se da je na vidiku neki boljitak. Valjda će svijetu dodijati ovo naše glavinjanje od lošeg ka gorem.

* Je li baš uputno puno očekivati od svijeta:

-Nedavno sam čitao tekst o „Sedam glavnih grijeha modernog vremena“ što ga je svojevremeno formulirao Mahatma Gandhi -i on u tih sedam ubraja i grijeh: Politika bez principa. Mislim da je to vrlo aktualno i danas i da su mnogi ljudi od utjecaja duboko utonuli u taj grijeh. Posebice su utonuli čelnici u međunarodnim organizacijama i institucijama. To je za mene najporaznije. Mi ovdje u Vojvodini imamo i iskustvo i modalitete suživota, no o tome nas nitko ne pita, ili nas pitaju forme radi. Očito svjetskim moćnicima nije od najvećeg značaja da se stanje na ovom terenu sredi, odnosno, cilj im je da svoje interese mogu provoditi kako i dokle budu htjeli.

* O odnarođivanju dijela našeg naroda:

-Pitanje odnarođivanja, odnosno asimilacije nije novo, ono se provodilo još u Austro-Ugraskoj. To je stara tema, a i recepti su, na žalost isti - i prije sto, i prije pedeset godina, a vidi se i danas. Samo su drugi akteri. To su ostaci pokušaja da se produži život imperijalizma ili nekog totalitarizma. kada se stvari u državi svedu na šablone, onda se lakše vlada, lakše naređuje, jer izvršioци neke generalne politike ne misle puno, i nastoji se od strane vrhuške da tako i ostane. Jer, u ranijim vremenima svi smo mi bili podanici Njegova Veličanstva. Dakle, više grupa, više kultura, više etnikuma smatralo se teretom za vlast, i na žalost kao da se zamišlja opcija da su građani tu zbog države, a ne država zbog građana. Prema tome, u smislu se nastojalo u svim državama u kojima sam do sad

živio - a živio sam u četiri države, a da se nisam ni pomjerio iz Subotice, da se ljudi ukalupe - a te topionice naroda su do sad imale različita imena: bratstvo - jedinstvo, jugoslovenstvo, slovenstvo, sad se počinje njegovati neki balkanski ili srednjoeuropski image. Tako je iskorištena i zloupotrijebljena i ova situacija s Bunjevcima i Šokcima i uvijek se našla grupa ljudi koja je tim režimima podilazila i bila na usluzi.

* Šta sad prevladuje: ideja srbizacije (kao nekad mađarizacije) ili nešto drugo:

- Sad nije toliko prisutna ideja srbizacije koliko dovođenje u situaciju nekakve nedefinirane manjine, a bitno je da ta manjina nema matične države, jer se na taj način lakše asimilira. Prema tome, ide se jednim postupnijim tokom, ide se planski. Uglavnom, u praksi se dešava topionica naroda. Ima čak političkih lidera koji proklamiraju „da budemo svi jedno“ i to je na prvi pogled mala razlika između onog što ja stalno ističem - da budemo svi zajedno. Ljudi na prvi pogled ne shvaćaju razliku.

* Šta je najbitnije u tom kontekstu:

- Najbitnije je da su zajedno zastupljeni demokracija i pluralnost. Jer, ako je po definiciji demokracija vladavina većine, onda ta većina bez pluralnosti može vrlo surovo vladati nad manjinom.

Prije neki dan sam rekao da se urušila sovjetska imperija. Nisam to rekao slučajno, jer komunizam nije bio cilj, već samo sredstvo za očuvanje te velike imperije. To je možda teško dokazivati, ali uzmite povjesne događaje - recimo sporazume Hitlera i Staljina - te dvije imperije nisu jedna drugu napadale dok se nisu „žžkakačile“ oko podjele interesnih sfera. Sve ove svečanosti oko 50 godina pobjede nad fašizmom su za mene

falš, jer kad se bolje pogleda, neki od onih koji „slave“ više su se borili protiv Njemačke i njezinih satelita nego protiv fašizma. Jer, fašizam je zaživio prije rata, no oni su tada imali saveze, međudržavne posjete itd. Dakle, radi se o podjeli interesnih sfera, a ne o nekoj principijelnoj borbi protiv fašizma.

*Otkud opet komunisti:

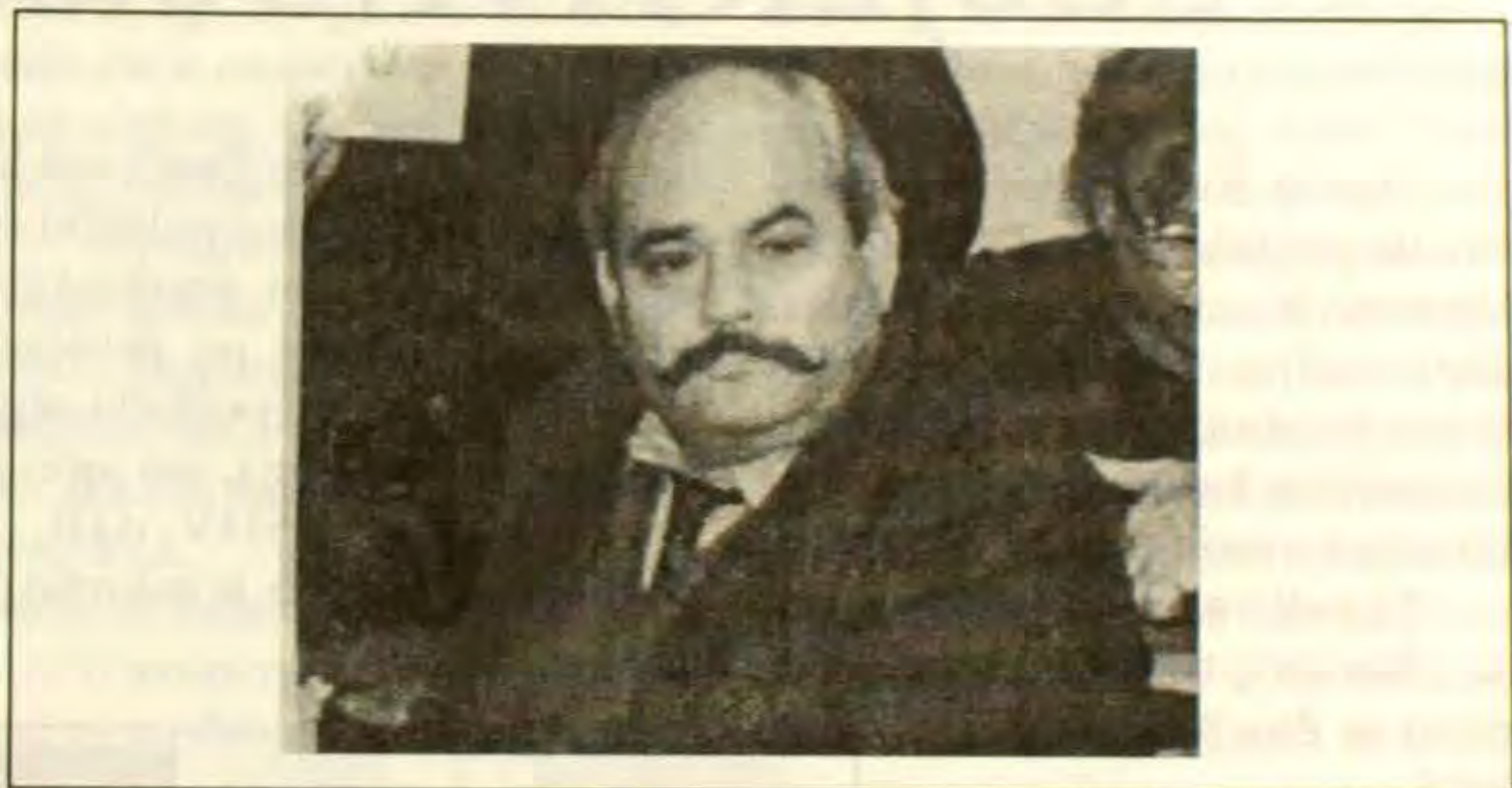
U zadnje vrijeme, na sceni su se ponovno aktivirale snage ljevice, kao npr. JUL. Čini se da su sad neki novi „najsimpatičniji“ političari opozicije stupili na scenu. Oni su sad prikladniji SPS-u za provođenje određenih političkih ciljeva. Ova suradnja ne iznenađuje, jer su i inače njihovi programi slični, kao što je: centralizacija ili podržavljenje velikih sistema ili bitnih resursa. U ostalom, oni su potekli i iz iste škole, pa će vjerojatno biti discipliniraniji od, recimo, Šešelja. I ako nakon sljedećih izbora i uđu u Skupštinu, to će biti u onoj mjeri u kojoj to SPS-u odgovara.

*Poruka za kraj:

- Želio bih da se ljudi ne ponašaju kao publika koja samo navija za one koji se na terenu bore za njih, a sami ništa ne poduzimaju. Svi se moramo angažirati. Naravno, ne možemo se svi baviti aktivnom politikom, ali ako želimo boljitak, moramo znati što hoćemo i definirati svoje interese. Ne smijemo dozvoliti da netko drugi bolje od nas zna šta je za nas dobro. Mi imamo tradiciju i to veoma pozitivnu oko organiziranja svog kulturnog, vjerskog i političkog života, ali smo najviše ponosni na tradiciju dobrih odnosa sa drugim nacionalnim zajednicama i toj se tradiciji moramo vraćati i istrajavati na tom opredjeljenju. A da bi to bilo što uspješnije i učinkovitije, ne smijemo biti u gledalištu.

Branko Mevlinger:

SVJETLOST U TUNELU

* Kako ocjenjujete početak rada Dshv-a, odnosno, što ste očekivali kada ste u stranku ulazili?

- Početak je bio - kao i kod svih ostalih stranaka - vrlo perspektivan. Mi smo se u najboljoj namjeri udružili kao jedan konstitutivan narod, da ostvarimo svoja prava, ne negirajući prava drugih naroda, jer naša je deviza bila da sve ono što zahtjevamo za sebe damo i drugima. Sve je to bilo lijepo i krasno dok je bilo barem nekog privida demokracije. Međutim, kasnije smo postali proskribovani narod i pravo je čudo da smo uopće opstali ovdje i kao stranka. Najhrabriji su ostali, oni drugi su otišli, mnogi su se povukli, jer su takve prilike kakve nitko normalan nije očekivao: rat, genocid, takvu mržnju i destruktivju... da se pojam „ravnopravnost naroda“ više nikad neće upotrebiti.

* Znači, sad mo tamo gdje smo. Što sada?

- Sad je najvažniji rasplet ove

ratne situacije. A na žalost, još ne vidimo svjetlost u tunelu. Budućnost je pesimistička ukoliko se nešto me prelomi, ukoliko ne dođe vrijeme da poštuje čovjek čovjeka i narod da poštuje narod. Stvari se sad odvijaju bez naše kontrole, i stradamo bez krivice.

* Program stranke mi ocjenjujemo kao demokratski, pluralistički... Mislite li da bi stranka mogla učiniti još nešto na poboljšanju položaja našeg naroda na ovim prostorima?

- U organizaciji i programu Stranke ne treba ništa mijenjati, jer je naš program dobar. Jedino moramo ustrajati na njegovom realiziranju.

A. S.

Intevju: Stanka Kujundžić

OBJEKTIVNE OKOLNOSTI I SUBJEKTIVNE SLABOSTI

Stanka Kujundžić - odvjetnica, dopredsjednica DSHV-a, u Stranci je od samog osnutka. Trenutačno obnaša funkciju dopredsjednice Općine Subotica, zanimljiva kao žena, Bunjevka-Hrvatica s ovih prostora...

* Ljudi vas oslovljavaju samo sa „Stanka“, tj. imenom, a često se čuje i „naša Stanka“?

- Mislim da me imenom oslovljavaju zato što ja volim kontaktirati sa ljudima, ne samo po profesionalnoj osnovi. Moji dobri poznanici kažu: „Stanka voli divaniti“. Vjerojatno je bit u kontaktu, da me ljudi tako oslovljavaju. Mislim da sa ljudima u većini slučajeva mogu uspostaviti dobar kontakt, a „naša Stanka“ je stoga što sam ja odavde. Nisam „uvozna“.

* Stranka DSHV slavi petoobljetnicu postojanja.

Sto se promijenilo u položaju vojvođanskih Hrvata u toku pet godina?

- Puno toga se promijenilo. Prvo, mi kao Hrvati smo u neugodnom položaju jer se preko mas medija huška protiv Hrvata. To traje već četiri godine, a unazad jedno pola godine taj mas medijski pritisak je malo popustio, ali to ne znači da su zato popustili i drugi pritisci. A što se dogodilo u položaju vojvođanskih Hrvata? Dgodilo se to da su se hrvati na prostoru Vojvodine prvi put orga-

nizirali kroz DSHV. Znači, svi hrvati su se po prvi put politički organizirali. U svim prethodnim stoljećima, hrvati na prostoru Vojvodine nisu bili politički organizirani. Pored toga, mi smo se prvi put kao DSHV dali u političku borbu, i to je uslovilo da

i življenja.

*Kako ocjenjujete položaj Stranke na političkoj sceni Srbije?

- Na političkoj sceni cijele Srbije mi smo slabo zastupljeni, samim tim što sad nemamo u Saveznoj i republičkoj Skupštini svog predstavnika. Mi smo u pri-

jethodnom mandatu imali predstavnika u Skupštini republike Srbije, a sada nemamo. To je jako loše. jer naši interesi nisu zastupljeni u toj Skupštini, osim preko drugih stranaka, koliko je to moguće i koliko se na ovaj način može to učiniti. Drugo, demokracija se na ovim prostorima sporo razvija pa su sve te međustranačke komunikacije malo otežane, jer su sve to na neki način pokušaji demokratizacije društva i pokušaji demokratizacije na ovim prostorima. Ovim izbornim

samo poslije višestranačkih izbora imali poslanike, a imamo zastupnike u Skupštinama, ne samo u Subotici. U subotičkoj Skupštini sam dva puta birana i to 1992. i prosinca 1993. godine. Prebrodili smo tri izbora. To je ono što su, po meni, pozitivni pomaci. Drugo, mi smo kao DSHV skrenuli pažnju svijeta na naš problem, ali u smislu da se taj naš problem na demokratski način stavi „na stol“, da se on raspravi i da se Hrvatima na ovim prostorima omogući odgovarajući način organiziranja

sistemom mi ćemo teško proći ako bi sada bili izbori. Izborni Zakon je takav da malim strankama onemogućava egzistenciju

* Znači li to da bismo novom organizacijom izbornih jedinica na teritoriju Vojvodine imali naše predstavnike u raznim organima na različitim nivoima društva?

- Da, ali ako bi bio nov način izbora. Ova dijagonala u prostoru Vojvodine koja je u proteklim izborima napravljena odvojila je Suboticu od preostalog dijela teritorija na kojemu živi hrvatski

živalj, tako da se nikako nije moglo izvršiti povezivanje niti organiziranje među Hrvatima s ovog prostora.

* Koje su stvari koje bi trebalo izmjeniti zaokruženo u toku pet godina rada Stranke?

- Radi se dosta dugo na tome da Stranka izvrši reorganizaciju. Donijete su odluke na Vijeću Stranke i predsjedništva, a koje se trebaju realizirati, što ide dosta usporeno. Nadam se da će to uspjeti, jer su osnovi dobri, no proces reorganiziranja teče nešto usporenije. To bi u bivšem rječniku rekli „objektivne okolnosti i subjektivne slabosti“.

* Kakve su naše perspektive na ovim prostorima?

- Dobro. Jednostavno vjerujem da će poslije ovog zla koje se dogodilo na ovim prostorima doći svjetliji trenici. Mi smo manje više narod koji nije baš vičan politici, ali je vičan radu, samoprijegoru... To nas je na ovim i održalo, jer su ovi prostori uvijek bili zavisni od puno rada. Tu se malo toga dobijalo sa strane. Sve što se dobijalo, dobijalo se dugotrajnim i iscrpnim radom. Cijeneći te osobine ljudi na ovim prostorima, a tu ne mislim samo na hrvate, već i na druge ljude koji žive na ovim prostorima i sa kojima imamo dosta zajedničkog, jer živimo u istom okruženju. Kad se sredi situacija i kad se mi budemo intenzivnije povezali s Europom, sve te osobine koje krasi ovdašnje ljude (ponavljam ne mislim isključivo na Hrvate) doći će do izražaja. Onda će se zapravo vidjeti pozitivni elementi našeg življenja.

* Kako se kao žena snalazite u politici, kako muškarci kažu „u muškom poslu“?

- To je muški posao zato što smo se evo mi sastale sad (18 sati) a ja imam još jedan sastanak. Žena koja ima malu djecu, kako se ona može baviti ovim poslom? U

određenom trenutku, ja sam smatrala da svoje znanje i iskustvo i svoj rad mogu staviti na raspolaganje ovom društvu, ovom gradu i ljudima sa kojim živim, naravno, dok im je to potrebno. Uz Božju pomoć, sa puno entuzijazma i strpljivosti, ovo je ipak posao kao i svaki drugi. Što ga muškarci svojataju da je on samo muški, uopće se ne slažem. Često u šali kažem: sljedeće stoljeće bit će stoljeće žena!

* U ovoj našoj sredini, u ovom našem gradu živi više nacionalnosti. Postoji i višestranačka podijeljenost. Recite nam da li postoji ikakva suradnja između tih stranaka, i kakvi su međunacionalni odnosi?

- U svom radu kao Stranka mi smo prvo demokratski savez i to stalno potenciramo i ističemo. Jeste da mi imamo i taj predznak „Hrvati“ ali je to u početku bilo potrebno da bi naše ljude okupili oko sebe. To ne znači da u stranci imamo samo Hrvate. Imamo i mađara i Srba i drugih naroda. S drugim strankama imamo manje više dobru suradnju, ali sa strankama koje su demokratski opredjeljene i koje su tolerantne mi nalazimo zajednički jezik. To se moglo vidjeti kad su na našoj Godišnjoj skupštini kao gosti bili i iz VMDK i SVM, iz Reformske stranke. Isto tako, mi smo išli kao gosti na njihove Skupštine. Prema tome, sada se suradnja ogleda da jedni drugima idemo u goste.

* U izlaganju često spominjete izraz „demokracija“ a dosta slušamo i o „demokratskom liberalizmu“. Da li je to možda neki prijelomni period ili je stvarno zastupljen demokratski rad?

- Demokracija je u razvitku. Mi se još nismo navikli razmišljati sami. Uvijek očekujemo da netko drugi to uradi za nas. Kada govorim „mi“ mislim o većini ljudi. Za mene je i to neki vid demokracije. U današnjim uvjeti-

ma nema demokracije dok nema međusobnog razgovora. Kod nas je sve centralizirano i u takvoj centralizaciji nema velike demokracije. Demokracija se mora sama stabilizirati, mora „leći“ ljudima. Ljudi moraju početi sami razmišljati na taj način. Često se kaže: Ja se ne želim baviti politikom! I to je jedna vrsta politike, politika „malog sivog miša“ koji se zavuču negdje i to je njegova politika što se hoće negdje sakriti i da ga nitko niti ne vidi niti čuje. Demokracija je ta kojoj se mi na neki način učimo ali koja je sad u znatnoj mjeri ograničena samim tim što je sve jako centralizirano. Vjerujem kad prođu ove godine „ni rata ni mira“ da će to nekako doći samo po sebi. Došli smo do višestranačja. Taj proces je započeo.

* Koliko se stranački rad, s obzirom da ste Vi dopredsjednica u DSHV-u, prelama na Vaš rad dopredsjednice gradonačelnika Subotice?

- Gro svog vremena provodim profesionalno na radu u Opštini kao dopredsjednica grada Subotice. Za mene je to izuzetna čast, ali i jako velika obveza. Ovdje sam dopredsjednica svim građanima Subotice i smatram da sve svoje sposobnosti moram usmjeriti u ovaj posao. Ovdje zastupam sve građane grada. Vezana sam i za Stranku koja me je delegirala na ovaj posao. Treba uložiti jako puno rada koji je nevidljiv. Ako se ne radi, onda se vidi da se ne radi, a ako se radi, onda sve ide normalno, i na neki se način čini kao da to baš tako i treba biti. Imam puno tih oficijelnih obveza i subotom i nedjeljom, i prije podne i poslije podne, tako da je golemi dio mog radnog vremena ipak vezan za poslove dopredsjednika grada. U Stranci radim daleko manje, ali zato postoje neki drugi ljudi koji sad rade tamo, a nadam se da će doći netko drugi da me odmijeni.

* Što mislite, čija je ideja one peticije o Vašem smjenjivanju?

- Pokazat ću Vam kako to izgleda: (foto-kopija s jednom rečenicom kao zahtjevom za smjenjivanje uz nečitki potpis 11 ljudi i šefa poslaničke grupe) - to nije bila peticija. To je pogrešan izraz. peticija je kad puno ljudi potpiše i uradi nešto. Ovo je bio samo jedan prijedlog odborničke grupe (ako su to sve odbornici?). Od odborničke grupe je zatraženo da se u roku od 15 dana izjasni sa tačnim imenima i prezimenima ljudi koji su se ovdje potpisali. Prijedlog treba biti obrazložen, jer tu je jedna rečenica koja, zapravo, kazuje „tamo - amo pa ništa”. ne može se izglasavati nepovjerenje. Može se izglasavati povjerenje. Ovo je skinuto s dnevnog reda, jer u roku od petnaest dana, koliko je ostavljeno potpisanoj odborničkoj grupi da ispoštuje ovaj zahtjev Skupštine, zahtjev nije ispoštovan. Skupština nije uvrstila u dnevni red i skinuto je s dnevnog reda. Međutim, taj zahtjev, neovisno o tome što se ne može jasno kazati tko su bili potpisnici bio je prvenstveno uperen protiv DSHV-a pa tek onda protiv mene kao ličnosti. Pritisaci na Hrvate su u raznim prostorima različiti. Ovo je jedan od vidova pritisaka.

* Koja bi bila Vaša sugestija vezana za dalji rad „Glasa ravnice” glasila DSHV-a?

- Mjesečnik „Glas ravnice” izlazi koliko postoji i Stranka. On nam je izuzetno značajan jer mi zapravo djelomično možemo komunicirati s našim članstvom na ovaj način. Nemamo nikakav medijski prostor, niti svoju radio emisiju, ili TV program. Svrstani smo u ono „svi smo mi građani”. Pa jesmo, svi smo građani, ali mi kao takvi imamo određene potrebe i one koje nas kao građana treba da se zadovol-

je. I mi smo poreski obveznici kao i svi drugi. Doprinosimo radu i egzistenciji ove države i ovog društva. Nismo se ničim lošim oglasili u odnosu na državu. Što se tiče samog lista, mislim da je vrlo značajno da se u listu pojavljuju izvješća. U zadnjim brojevima se dobro radi, pojavljuju se izvješća iz svih krajeva Vojvodine. List bi morao na neki način imati više intervjua s ljudima iz ovih krajeva koji nisu samo stranački opredjeljeni, nego žive i rade na ovim prostorima. Interview treba obaviti i sa onima koji su Hrvati i sa onima koji nisu, ali su demokratski opredjeljeni i naklonjeni, tolerantni i žele ovdje živjeti. Znači, poantu treba staviti na ljude koji ovdje žive. Vidim intervjue ljudi koji žive u Hrvatskoj. Nama je drago da to vidimo, ali ne osjećamo mi njihove probleme, a oni ne osjećaju naše probleme. Nedavno mi je netko rekao: „a, vi u Subotici... vi ste tako puni sebesamo kažete - kod nas u Subotici, pa kod nas u Subotici. Međutim, činjenica je da se u Subotici stalno nešto pozitivno događa - kao filmske i pozorišne večeri, Dužijanica, prošijun za Brašančevo... Očito je da tu ljudi rade, da žele da se u ovom gradu nešto pozitivno događa, a ne da nas uhvati letargija da ne znamo niti šta radimo, niti zašto živimo. Što se tiče „Glasa ravnice”, trebalo bi pod hitno uzeti lektora da bi bio bolji. To nismo mi, to nije naš način izražavanja. Ovaj list treba poduzeti da bi bio što bolji.

Marija Horvacki

Punih pet godina stranka DSHV djeluje i radi diljem Vojvodine, boreći se isključivo demokratskim metodama civiliziranog svijeta da sačuva i osigura opstanak hrvatskog naroda na ovim područjima. Stranka preko svoje podružnice u Somboru okuplja veliki broj Hrvata koji se, usprkos nepovoljnim političkim prilikama, angažiraju na političkom i kulturnom polju radi afirmacije i obezbjeđenja pravednog položaja Hrvata kao etničke zajednice.

Na centralnoj proslavi pete obljetnice DSHV-a bili su nazočni i Hrvati iz somborske podružnice DSHV, na čelu s gospodinom Matom Matarićem. Nakon svečane Skupštine, gosti su bili nazočni i na otvorenju Doma DSHV-a, a nakon blagosiljanja i razgledanja Doma DSHV-a, uspjeli smo od predsjednika Podružnice mate Matarića čuti mišljenje o dosadašnjem radu Stranke, kao i o djelovanju Somborske Podružnice.

Naš nam je sugovornik na samom početku razgovora rekao da je DSHV dokazao da na ovim prostorima ima političkog duha u hrvatskom narodu, te da se taj politički duh želi izraziti kroz jednu stranku i jedan plan rada: očuvanje kulturnog, etničkog, pa i autohtonog prava hrvatskog nacionalnog bića u Vojvodini. Sama sredina u Somboru je prije prihvatila one koji se nisu libili izjasniti Hrvatima, od onih koji se nisu smjeli nacionalno poredjeliti ili su pak porekli da su Hrvati. Stranka je dokazala da Bunjevac Hrvat može da se potvrđuje politički, te da ima razloga za dokazivanje svog nacionalnog bića. Unazad pet godina Stranka je mnogo toga doživjela, ali je najvažnije to - rekao je g. Matarić - da mi danas slavimo petu obljetnicu njenog osnutka i rada, te da je perspektiva nove petogodišnjice pred nama.

Mato Matarić, Podružnica DSHV u Somboru

Mi idemo dalje

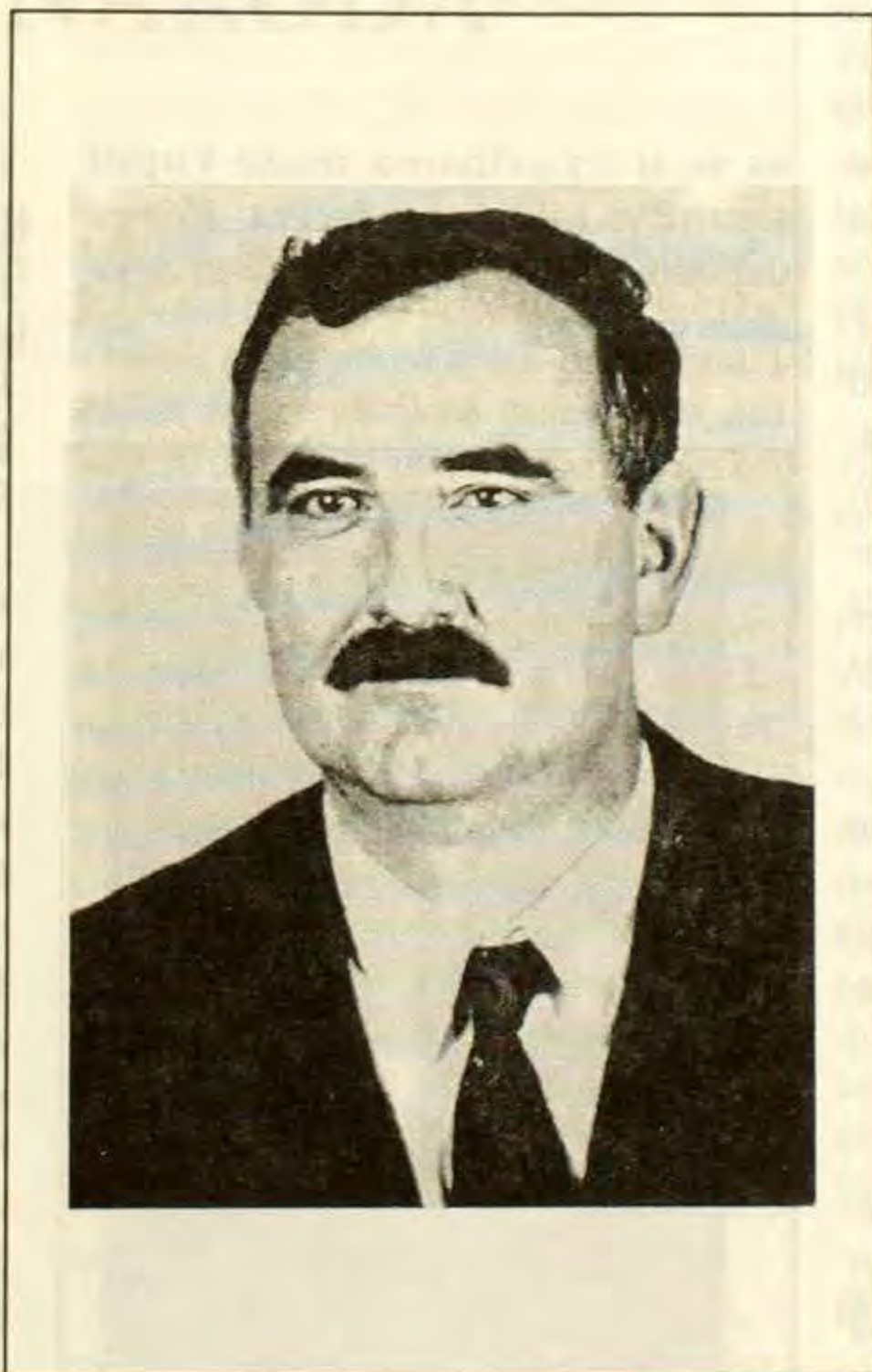
Kao prilog tome stoji da je mnogo mladih ljudi voljno da politički djeluje, što pobuđuje nadu u budućnost. Bilo je perioda kada je u Somboru bilo teško izjasniti se Hrvatima, mnogi su se počeli skrivati iza imena Bunjevac, baš kao i u jednom Drugog svjetskog rata. Međutim, po njegovoj ocjeni, ti ljudi su ipak u duši Hrvati.

Stranka je, stav je g. Matarića, animirala veliki broj ljudi i djelovala na njihovu svijest, tako da se od 14000 građana Sombora koji nisu Srbi, prilikom zadnjeg popisa stanovništva, 9802 građanina izjasnilo da su Hrvati, 2000 su se izjasnili kao Bunjevci, a 811 kao Šokci. Zahvaljujući radu Stranke, u sljedećem popisu stanovništva, tvrdi Matarić, najvjerojatnije će se i onih 2000 Bunjevaca izjasniti Hrvatima. Sve će to biti odraz demokratske borbe DSHV-a u Somboru, a i šire, jer nakon raspada SFRJ status Hrvata je ostao nedefiniran, a Stranka je ta koja je dosljedno zastupala interese hrvatskog naroda i radila, a i dalje će raditi, obezbjeđivanju doličnog statusa Hrvata kao nacionalne manjine i to po svim međunarodnim standardima.

Naš sugovornik ističe da je, zahvaljujući ugledu i ličnosti mr. Bele Tonkovića Stranka u proteklom periodu stekla međunarodni ugled, ali i ugled među hrvatskim narodom u Vojvodini, jer cilj OSTATI I OPSTATI koji zagovara predsjednik Stranke, zagovara i podružnica DSHV-a u Somboru.

A da bi se sve ovo dosljedno sprovelo, potrebno je hitno pristu-

piti osnivanju Hrvatskog naciona-

lnog vijeća. HNV ne bi bila politička organizacija, pa bi se na tom polju moglo razgovarati s mnogim državnim institucijama bez političkih predrasuda. Bitno je, tvrdi Matarić, da se svi hrvati objedine i da se animiraju i podstaknu na rad za održanje kulture i interesa hrvatskog naroda. Posebice bi trebalo obratiti pažnju na mlade i usmjeravati ih kako bi od njih postali sljedbenici dosadašnjeg političkog rada i djelovanja Stranke. Jer, ono što mladi kroz učenje, školu i obitelj prihvate, to u njima ostaje cijelog života. treba da se osjećaju Hrvatima, a ne nečim drugim što im netko pokušava naturiti.

U budućnosti, Matarić želi da

Stranka napreduje, da se uspostavi dijalog s državnim institucijama, jer sadašnji tretman i indiferentnost vlasti prema Hrvatima oni ničim nisu podstakli. U vrlo skoroj budućnosti bi, po njegovom mišljenju, bilo neophodno raditi na kulturnoj autonomiji, jer to podrazumijeva očuvanje kulturnih i etničkih tekovina naših predaka. Tu se nazire i golema uloga budućeg HNV-a, a do danas na ovom pitanju istrajno je radio DSHV.

Što se tiče rada podružnice DSHV u Somboru u prethodnih pet godina, njen predsjednik je rekao da je Sombor u specifičnom položaju, jer se nalazi u blizini ratnih područja, te da je odatle bio veliki pritisak na žitelje Sombora. U Somboru ima oko deset tisuća izbjeglica, među kojima ima i militantno raspoloženih - a ti su i pravili probleme našem pripadnicima našeg naroda. Uprkos ovoj nepovoljnoj situaciji podružnica DSHV u Somboru živi politički život, jer ona je parlamentarna stranka (ima svog odbornika u Skupštini Sombora već drugi mandat). U posjetu Podružnici bio je i dr. Zvonimir Marković, predstojnik Ureda RH u brogradu, a na kraju razgovora, g. Mato Matarić kaže:

-Mi sada u Somboru pripremamo izbornu Skupštinu i očekujemo da će na čelo Podružnice doći mladi ljudi, te će se dalje raditi na opredjeljenjima na kojima smo i mi u proteklih godina radili.

L. Molzer

Ljudi govore: dr. Zvonimir Nežić

Opstali unatoč svemu

* Kako ocjenjujete početke DSHV-a i je li Stranka ispunila vaša očekivanja?

- Početak je bio besprijekoran. Mi smo u to vrijeme skupili 320 članova samo u petrovaradinu. Djelovali smo slobodno, komotno smo se sastajali, slobodno razgovarali... slobodno smo prodavali značkje, slobodno smo kupovali „Glas ravnice“, čak i neke zagrebačke novine...

* To je bilo na početku. A šta se dešavalo tijekom ovih pet godina s ljudima, sa strankom...

- Kasnije se sve izmjenilo, posebice nakon odlaska nekih ljudi... Izmjenilo se nagore...

* Šta vas brine sada?

- Sad nas najviše zabrinjava najprije ovo stanje - iako smo mi evo danas - uspjeli napraviti „Hrvatski dom“ prostoriju gdje se možemo okupljati, što nam je veliki plus, ali gledajte, od pozvanih dvanaest ljudi, došlo nam je njih sedam. Da li je to drštvo oslabilo, da li je to pao moral kod ljudi, ne znam. Dakle, trenutačno postoji neki zastoj u radu. No, obzirom na situaciju u kojoj živimo, mnogi ljudi imaju strah da se uopće prikazuju u DSHV-u, jer se boje da će biti maltretirani.

* Kako vidite budućnost - i našeg naroda na ovim prostorima, i same Stranke?

- O budućnosti je teže govoriti, zato što je naša situacija u Srijemu jako loša. Kod nas sve ovisi o predsjedništvu stranke i ostavu koji ono zauzme prema nama u Srijemu. pored toga, na naš život ovdje utiču i okolnosti u kojima se nalazi sav narod koji ovdje živi - gledajte, dan-

as se u trgovinama može kupiti samo dva kilograma šećera - ako ga uspijete pronaći, jer su to kao neke rezerve.

* Da li bi možda opće poboljšanje gospodarske situacije popravilo položaj hrvata koji žive u Vojvodini?

- Ako mislite na političko - pravni položaj, onda zacijelo ne, jer nama se isto piše - s embargom i bez embarga.

* DSHV je u proteklih pet godina radio kako je radio. Imate li nekih prijedloga ili primjedbi za buduće djelovanje naše Stranke?

- Prvo, mi u Stranci nemamo tajnika. S druge strane, želili bismo da se poradi na točnosti dolažemnja na sastanke, i na redovitijem izvršavanju nekih drugih obveza koje ljudi preuzimaju na sebe.

* U kojoj se mjeri udaljenije podružnice mogu angažirati na radu Stranke, jer se sav posao praktično svodi na čelnike stranke iz Subotice? kako učinkovitije pomoći radu stranke - od organizacionih, pa do većih poslova?

- Mislim da se barem kod nas u petrovaradinu radi, i da ćemo u našem dopnu okupljati i hrvate iz Novog Sada i drugih dijelova Bačke. Grešaka ima svugdje, ali mislim da naša podružnica izvršava sve svoje obveze.

* U radu jedne stranke važna je i informiranost. Šta mislite kako svoju ulogu obavlja „Glas ravnice“?

- „Glas ravnice“ nam je jako dobar od kad je njegov glavni i odgovorni urednik postala ova djevojka. Jako smo zadovoljni s njim. Međutim, na žalost, list dobijamao neredovno, vjerojatno zbog nekih tehničkih razloga.

* Ja nisam u uredništvu „Glas ravnice“, ali procjenjujem da list ima poteškoća baš zbog toga što ljudi iz udaljenijih podružnica ne šalju priloge o svom radu i životu. da li bi se komunikacija između Glasa ravnice i ljudi na terenu mogla popraviti?

- Od kad je došla ova naša nova urednica, mi smo već slali dosta priloga i svi su izišli. Sad ćemo opet pripremiti neki tekst. a kad se nešto dogodi, mi to pošaljemo. evo, sad ćemo poslati vijest da je prefarbana spomen ploča bana Jelačića. No, od nas se ne može očekivati da pišemo neke kritike ili kometare.

A. Skenderović

Monolog: Zdenko Bundić, DSHV podružnica Bač

ULAGATI U ZAJEDNIŠTVO NAŠEG NARODA

U ovih pet godina rad Stranke se odvijao u teškim uvjetima, jer nas vlast ne shvaća, a niti druge stranke za nas nemaju razumjevanja. Ima pojedinaca koji shvaćaju naš program i naše želje, no oni su malobrojni.

Danas je situacija neizvjesna. Mi smo i geografski locirani na „nezgodnom putu“ - Bač - Vukovar i uvijek smo govorili da nam i ta zlosrećna okolnost otežava rad. Mi znamo što se događa Hrvatima u Srijemu, a sve nas uz ovu političku, pritišće i ekonomska kriza. Plašim se da će zbog svega toga mnogi otići i ostaviti svoja imanja. Kod nas ima mnogo jeftine zemlje koju nitko ne želi kupiti. Obradiva zemlja se prodaje i zato što ljudi ne mogu platiti ni poreze. Iako želimo ostato ovdje, ljudi jedan za drugim gube posao, a na jednog mog kolegu su pucali, pa se ne treba čuditi što odlaze.

Danas sam razgovarao i s Albancima iz Preševa i kod njih je slična situacija, sa nešto drugačijim pritiscima. Mi u Baču i okolini psihološku teret podnašamo već pet godina. Nikome ništa našao nismo učinili, ali kako je Bela Tonković u svom govoru na svečanoj Skupštini rekao - i ja se s tim slažem - naše nevolje počinju miniranjem franjevačke crkve u Baču. Međutim, vlast pred svim tim zatvara

oči. No, jedno je očito: ljudi nisu pobjegli. svi na čije su kuće bačene bombe - ostali su usprkos svim pritiscima. i zaista nema nikakve potrebe da oni koji su otišli bez pritiska po hrvatskoj glume velike Hrvate.

Na žalost, politika i vlast tolerišu paljenje, miniranje, pucanje na ljude, a za ovih pet godina vlast nije nikada našla počinioca. Ovo mnogo govori. Za naše nevolje znaju i razne međunarodne institucije.

Ali, jedno je najvažnije: ako čovjek ima vjeru, on ima sve. Crkvu mogu srušiti, ali ono što je čovjeku u duši nitko mu ne može uzeti. Sveto pismo i Isusove riječi su sam život. To što nam ruše naše svetinje dokazuje da su sami nevjernici. Kršćanstvo se uči od malena i nosi u duši.

Želimo ovdje ostati i opstati, i ojačati i duhovno i ekonomski. Jer, ako prodamo naša imanja, dobićemo mnogo manje i nećemo na drugom mjestu moći izgraditi ono što smo ostavili. Naši korjeni su ovdje i treba mnogo više dati na zajedništvo našeg naroda, da bi se poduprla tradicija i očuvalo podrijetlo. Za to ne treba mnogo sredstava, a naši su ljudi vrijedni i ona bi se višestruko vratila.

L. M.

Miloš Vasiljević:

* Otkud Vi u DSHV?

- U Stranci sam od januara 1992. godine. razlozi zbog kojih sam pristupio Stranci isti su i danas kao i prvog dana: zaštititi sav čestiti nesrpski živalj na ovim prostorima, a posebno sam veliki protivnik bilo kakve asimilacije. Ovdje je, naime, veoma vidljiva asimilacija Hrvata, posebice pretvaranjem u „Bunjevce i Sokce“, i ko zna kakve se još formule mogu javiti, a o drugim oblicima da i ne govorim, jer su svi jako vidljivi i prepoznatljivi.

* Kako se osećate kao predstavnik većinskog naroda, družeci se s ovdje ne baš omiljenom manjinom?

- Druženjem s mojim komšijama Hrvatima i Mađarima kao pripadnik većinskog naroda osećam veliku odgovornost za vraćanje poljuljanog ugleda srpskog naroda kod ovih naroda i stvaranja civilizovanog suživota na ovim prostorima. Uopšte, lično ne smatram da se družim sa „neomiljenom“ manjinom. Ta formula važi za militantne velikosrbe i razne poltrone koji su svakim danom sve manji i slabiji, i kao takvi vremenom moraju iščeznuti.

* Šta zamjerate odnosu većine prema manjini?

-Moja glavna zamjerka odnosu većine prema manjini je što se od te manjine želi napraviti totalnog poslušnika - bolje reći roba koji ima samo da sluša i ništa više. I zameram toj većini što joj se svest po ovim pitanjima sporo budi - da ne upotrebim neke druge izraze.

*Gdje smo sada?

- trenutno se nalazimo u fazi dubokog razmišljanja. Još nam nije jasno da svet gradi nov ekonomski poredak s podelom interesnih sfera Baltik-Prevlaka. Levo - evropsko tržište, desno Rusija, uz učešće američkog i japanskog kapitala. Globalna politika koja se trenutno odvija nema nikakve veze sa otrcanim frazama da svet mrzi Srbe i zato ih napada. To su gluposti. Beogradska oligarhija ovo slabo shvaća i trebala bi brže praviti zaokrete ka miru i što hitnije priznati Hrvatsku, BJRM i BiH. To će zaustaviti rat i dogovoriti ekonomske odnose sa komšilukom, Evropom i svetom. Samo taj pravac je ispravan i dobar za Srbiju.

Glas Ravnice-Glasilo Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodine -Glavni i odgovorni urednik: Vesna Kljajić; Tehnički urednik: Branimir Tonković; Uredivački savjet: Lazar Merковиć, Milivoj Prčić, Stipan Bošnjak, Marko Kljajić, Ivo Kujundžić. Izdaje: DSHV, 24000 Subotica Ivana Milutinovića 31, tel&fax:(99381) (024) 51-348; ž.n:46600-603-4-3338 SPP Subotica, HRID Subotica. List je registriran kod Pokrajinskog sekretarijata za informacije pod broj:651-85/90. Naklada 1800 primjeraka. Glas Ravnice izlazi mjesečno. Godišnja preplata :tuzemstvo 50 ND, 150 ND .Tisak studio"Bravo"

Interview: Mr. Bela Tonković, predsjednik DSHV-a

PETA OBLJETNICA - ZA NAROD I BUDUĆNOST

* Šta mislite o radu Stranke u proteklom petogodišnjem periodu?

- DSHV je 15. srpnja ove godine proslavio svoju petu obljetnicu postojanja i rada. Ovo je sigurno prilika da se pogleda unazad: šta je DSHV do sad učinio, što je trebalo učiniti, a što nije učinio? Kao što sam rekao u svom izlaganju na Skupštini, mi smo se osnovali još u vrijeme SFRJ s ciljem da se unutar ove organizacije stvore realni uvjeti za definirano zastupanje interesa hrvatskog naroda u Vojvodini. Mi smo se nakon našeg osnivanja našli u jednoj potpuno novoj situaciji koju karakterizira činjenica da smo prvi put u našoj povijesti na našem autohtonom tlu postali manjina. Državnom granicom smo ostali odijeljeni od naše matične zemlje. Našli smo se u jednom izuzetno neprijateljskom okruženju prema nama Hrvatima. Vrlo mali broj ljudi je bio indiferentno raspoložen prema nama, a još manji broj ih je bilo pozitivno raspoloženo spram nas. Ovi potonji su bili oni koji su se našli u sličnoj situaciji desetljeća prije nas i koji su znali koliko je danas nama teško snaći se u novonastaloj situaciji. To su prije svih bili Mađari, a danas Bošnjaci u Sandžaku, i Albanci na Kosovu. DSHV je na svojim skupštinama 1990. 1992 i 1994. godine definirao svoj politički program, temeljeni gospodarski i socijalni, da bi se na vaše pitanje moglo odgovoriti, treba analizirati točku po točku tog programa. Smatram da se dosta ostvarilo, ali se program nikad ne

može stoprocentno ostvariti jer postoje objektivni uvjeti kojima se u

radu mora prilagođavati. Mislim da je DSHV u proteklom periodu uradio mnogo više nego bilo koja naša politička organizacija u našoj povijesti, o otme govore i činjenice. Hrvatski narod u Vojvodini je postao politički subjekt svjestan sebe s čvrstom voljom da ostane, opstane i da na ovim terenima gradi svoju budućnost. DSHV izrastao u političku organizaciju koja je u stanju da političku volju naroda zastupa u onoj mjeri u kojoj narod kroz izbore to povjeri DSHV-u. Hrvatski narod svoje političke ciljeve ostvaruje kroz stvaranje institucija.

Tu mislim na kulturne, gospodarske i dobrotovorne institucije. Imamo mi i slabosti sigurno da bi se mogli neki ciljevi i brže ostvarivati, ali život je onakav kakav je.

* U kojim uvjetima momentalno radi i opstaje Stranka? Kako ocjenjujete sadašnji politički momenat?

- Mi smo integralni dio društva u kojem živimo, te sadašnji politički trenutak u kojem živi ova država pogađa i nas. To je prije svega nespremnost i Savezne i Republičke vlade da pogledaju istini u oči. Oni vode cjelokupno stanovništvo u tunel bez izlaska. Po tome što smo odbačeni od cijeloga svijeta, što smo embargom odsječeni od svih gospodarskih tokova svijeta, praktično smo postali otok gubavaca. U ovakvoj situaciji Savezna i Republička vlada i u unutrašnjoj politici čine velike greške i nisu u stanju pogledati istini u oči, a ta istina je da se teško krše osnovna i kolektivna prava pojedinaca i kolektivna prava novonastalih manjina koje država uporno odbija priznati. To smo mi i Bošnjaci. Protiv nas se vodi propagandni rat: pogledajte samo izvješća u takozvanom „slobodnom tisku“ o našoj proslavi, pa ćete i sami vidjeti na šta mislim. Osim toga, provodi se diskriminacija na svim poljima života, a svjedoci smo i progona. Pritisnuti tako, mi stalno zagovaramo dijalog, te da se demokratskim načinom rješi naše

pitanje. DSHV je na međunarodnom polju postigao lijep uspjeh. Želio bih u okviru ovoga spomenuti naše punopravno članstvo u Federalističkoj uniji europskih manjina. Našu aktivnu suradnju u institucijama KESS-a za zaštitu ljudskih prava i zaštitu nacionalnih manjina. Zatim našu suradnju sa IV komitetom UN koji se bavi zaštitom ljudskih prava i prava nacionalnih manjina. Imamo pristup i u Vijeće Europe. Na unutrašnjem planu uspjeli smo uspostaviti suradnju i dobre odnose sa predstavnicima manjina sa kojima živimo: Mađarima, Bošnjacima- muslimanima, Albancima, Vlasima, Rumunjima, Rusinima, Slovacima... Unutar same organizacije DSHV, rad teče normalno, kako je to moguće u ovim prilikama. Ljudi žive u teškim gospodarskim uvjetima i zaokupljeni brigom oko golog opstanka, moraju raditi po čitav dan, te im ostaje malo vremena za politički angažman. međutim, to ne znači da se oni politički ne angažiraju. Radi se i rezultati se vide. Tu bih ukazao na rezultate rada ovdje u Subotici, ali i u Somboru, Baču, petrovradinu, te Srijemskim Karlovcima. Svaka organizacija tijekom svoga postojanja dolazi u situaciju da se jave pojedine struje. To je normalna pojava u demokratski orijentiranim strankama u kojima se pojavu različitih struja ne samo tolerira, već se nastoji uspostaviti aktivna suradnja među njima. Mi nismo stranka jednoumlja, već smo demokratski orijentirana stranka koja stalno preispituje ono što je dosad urađeno i koja iznalazi nove putove da bi ostvarila svoje ciljeve. Kritika je dobrodošla ako je konstruktivna. Bilo je međutim pokušaja i da se Stranka potpuno dovede u pitanje i da se obesmisli njezin rada. Međutim, na Skupštini DSHV-a ta teza nije prihvaćena, već je prihvaćen program koji nudi dal-

ji razvoj Stranke, prihvaćen je dalji angažman za interese hrvatskog naroda u Vojvodini. Da li je to izvana unešeno u Stranku ili ne, to je teško ocjeniti. Ali, promatrajući šta se dešava u ostalim opozicionim strankama, ima jasnih indicija koje ukazuju na to. Vladajući režim želi stvoriti svakoju demokratski orijentiranoj stranci pandan. Oni koji su trebali biti pandan stranci DSHV pokazali su se nedoraslima u tom poslu, a onda je režim pokušao iznutra unijeti razdor u Stranku. da li je to bilo i u našoj, neka članovi procijene sami. Međutim, sukoba u Stranci nije bilo, jer su za sukob potrebne dvije strane, ali je bilo napada na legalno izabrano rukovodstvo. Čelništvo nije na to odgovorilo, baš zato da se ne bi moglo govoriti o sukobu u Stranci. Sve je zato ostalo na pokušaju napada. No, tih napada ipak ima stalno, ali bi bilo žalosno da smo organizacija koja ne izaziva diskusiju, pa i napade.

* Da li se ti napadi mogu nadvladati?

-Mi ovu situaciju nadvladavamo ne odgovarajući na te napade. ne smatramo da se trebamo braniti. Uz to naš rad je javan, a svatko ima pravo promatrati i ocjenjivati naš rad kako hoće. Kada se ti napadi pogledaju sa distance, točno se vidi da je čak i vrijeme napada bilo točno programirano.

* Kakve su namjere Stranke što se tiče osnivanja hrvatskog nacionalnog vijeća?

- DSHV je prvi spoznao potrebu osnivanja ove organizacije. Kada bi se HNV odnosilo samo na Vojvodinu, ono bi se vrlo dobro moglo ustrojiti. Ali HNV treba okupiti sve Hrvate na teritoriju SRJ. Na stvaranju HNV se radi, ima pomaka, ali još uvijek ima na teritoriju SRJ Hrvata koji smatraju da još nisu dovoljno spremni uči u jedan takav projekt. Ja se nadam da će oni ipak ubrzati svoj rad i da će

se uključiti u stvaranje HNV-a. Ovu procjenu potvrđuju i rezultati upravo završene posjete Sandžaku i Kosovu. Moramo politički mudro raditi, pozorno osluškajući mišljenje naroda.

* Kažite nešto o budućem radu Stranke. Da li će DSHV po vašem mišljenju postati pokret?

- DSHV je od početka politički pokret, izraz pokreta buđenja i organiziranja hrvatskog naroda na ovim prostorima. Pitanje je što se misli pod pojmom „pokret“? Nikada neće biti da će svi Hrvati podjednako misliti. To ne postoji niti kod jednog naroda, pa ne vidim zašto bismo mi bili izuzetak. ali, nepobitna činjenica je da do sada nitko osim DSHV-a nije tako jasno i precizno spoznao i formulirao interese hrvatskog naroda u Vojvodini. U budućnosti planiramo stvoriti strukture koje su neophodne za opstanak naroda, ima još mnogo toga da se uradi, aktivno se pripremamo za stvaranje naših prosvjetnih institucija. To je dugotrajan proces, jer su nas 70 godina sustavno uništavali. Pogledajte samo stanje u školama 1918. i 1995. godine: 1918. smo imali višak prosvjetnog kadra, a danas u školama u kojima najvećim dijelom uče naša djeca, jedva da imaju kojeg našeg učitelja ili profesora. Radimo aktivno na izradi projekta školskih programa. Postoji nekoliko modela u Europi koje treba dobro proučiti i od tih modela odabrati ono što našim potrebama odgovara, te na osnovu toga načiniti vlastiti model koji će odgovarati europskim standardima prava nacionalnih manjina na području prosvjete i školstva. Vrlo je važna činjenica da nas se novom kadrovskom politikom želi pretvoriti u moderne robove. Mi se aktivno borimo protiv toga i organizacijski i politički. Smatramo da smo dovoljno sposobni da se ne potčinimo takvoj sudbini koju nam

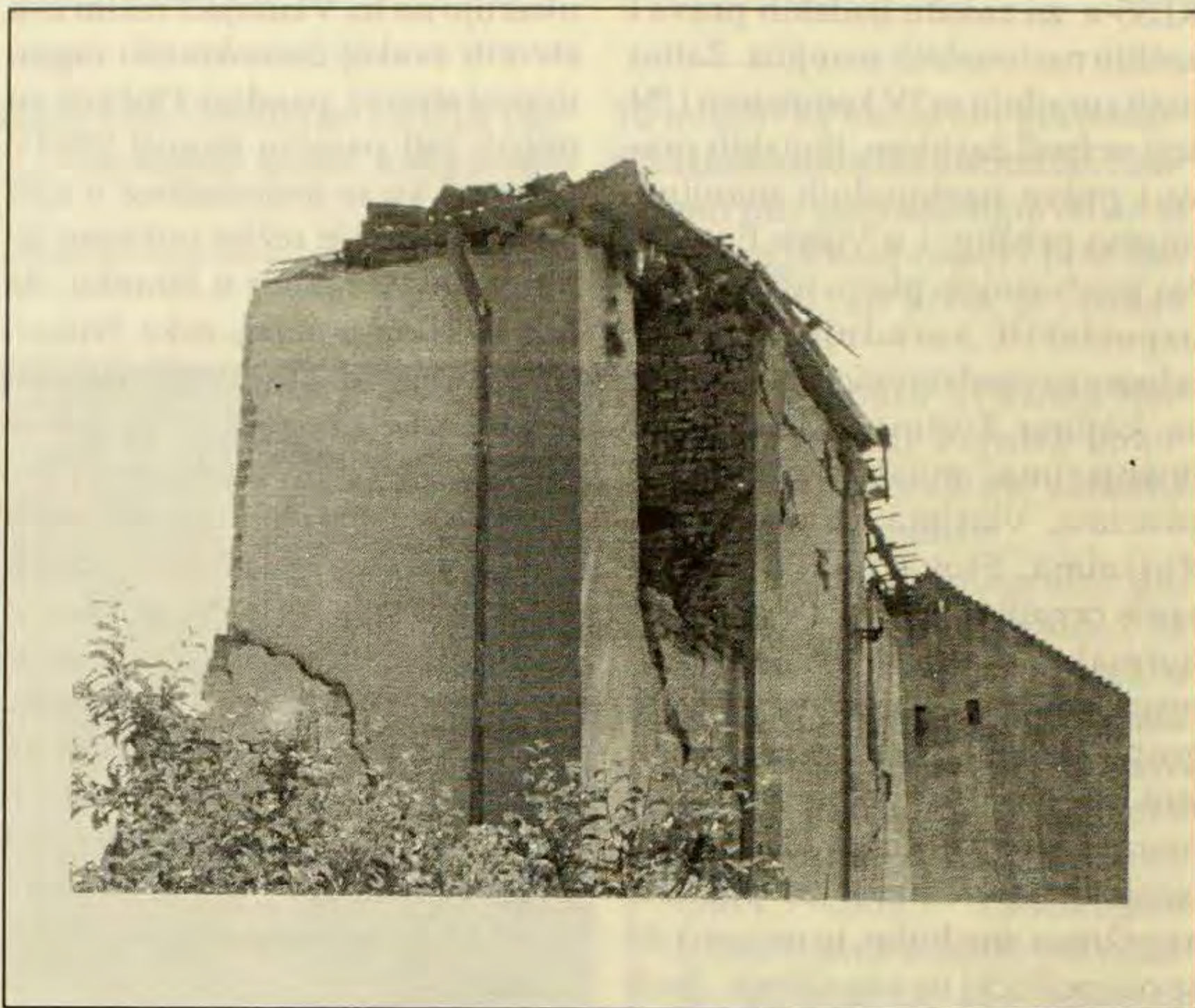
pripremaju oni koji nam ne žele dobro. Mi ćemo intenzivirati rad kako na vanjsko političkom tako i na unutarnjo političkom planu, proširit ćemo svoj rad i u njega uključiti sve koji mogu nešto doprinjeti. To će biti i naš doprinos demokraciji društva u cjelini.

* Da li ste osobno zadovoljni postignutim rezultatima i koji su dalji planovi?

- Kada čovjek promatra što je urađeno, dospije u dilemu: biti zadovoljan ili ne biti zadovoljan. Smatram da je većina članova DSHV ustrajno radila na ostvarivanju ciljeva Stranke i ja im se osobno zahvaljujem. Povijest će ih nagraditi za sve što su učinili. Smatram da je i čelništvo radilo prema svojim mogućnostima. Već sam rekao da u ovako teškoj gospodarskoj situaciji ljudi ne rade samo osam sati, a nakon cjelodnevnog rada ne može se od ljudi očekivati veliki politički rad. Ali mnogi su unatoč tome vrijedno radili kako na političkom planu, tako i za opstanak hrvatskog naroda na našim područjima. Sigurno je da se moglo učiniti i više. Koliko sam ja osobno učinio, neka procijeni članstvo, Predsjedništvo i Vijeće, te Skupština. Njima ja polažem račun za moj rad. Ja sam osobno ipak zadovoljan videći poteškoće i okruženje u kojem djelujemo. Želio bih da se može mnogo više uraditi i vidim napore da se mnogo više uradi u narednom periodu. Ali uspijeh ne ovisi samo o nama. U svom svečanom govoru sam rekao da mi svi ovo radimo za sebe, za mir, za našu budućnost. Danas radimo ovo ovako i ovoliko, da nas se sutra naša djeca ne stide. Mislim da ćemo se moći uzdignute glave i čista obraza pojaviti pred našom djecom i pokazati: eto, to smo pripremili za vas, za vašu budućnost i budućnost hrvatskog naroda u Bačkoj, Srijemu i Banatu

razgovarao: Sandor Molzer

Delegacija DSHV-a na izvjestiteljem OUN

Na poziv Tadeusza Mazowieckog, posebnog izvjestitelja OUN za ljudska prava na području negdanje SFRJ, dana 9. srpnja 1995. godine, u Szegedu (Republika mađarska), boravila je i delegacija DSHV-a, u sastavu mr. Bela Tonković, predsjednik i ravnatelj za zaštitu ljudskih prava, Milivoj prčić.

Na odvojenim razgovorima u hotelu „Royal“ koji je organiziran za nedvojbeno nevladine organizacije kao i predstavnike manjinskih zajednica, sudjelovali su i naši zastupnici. U jednosatnom razgovoru, tom prigodom su g. Mazowiecki i njegovi suradnici upoznati

prije svega s općom situacijom Hrvata u SRJ nastalom nakon raspada SFRJ, potom sa najeklatantnijim primjerima kršenja ljudskih prava pojedinih predstavnika naše manjine, i najzad, s viđenjem situacije u budućnosti.

Posebno je izvjestitelju predočeno: pet slučajeva ubojstava Hrvata koja su izvršena iz nesumnjivo nacionalističkih pobuda, u rubnim područjima Vojvodine, prema Republici Hrvatskoj, kao nedvojben poziv na etničko čišćenje. Na ovo upućuju i brojni oružani napadi na katoličke sakralne i druge objekteu vlasništvu Crkve, kao

razgovorima s posebnim Tadeuszom Mazowieckim

i na svećenike, redovnike i redovnice, o čemu je također predata brojna dokumentacija.

Najzad, u više primjera su napadnuti čelni djelatnici DSHV-a čiji integritet je ozbiljno narušen fizičkim napadima, na kuće su bacane bombe, a imovina opljačkana.

Ukazano je nadalje da premda Ustav Republike Srbije proklamira građansku državu sa ravnopravnošću svih državljana, da su u praksi brojni primjeri prava povreda prava iz radnih odnosa deklariranih osoba hrvatske nacionalnosti, posebno u državnim službama i javnim poduzećima, kao i u prosvjeti i

kulturi, posebice tamo tamo gdje je hrvatsko stanovništvo većinsko.

Iz Krivičnog zakona Republike Srbije izbačeni su članovi 61a, 61b i 61v izmjenama od 25 ožujka 1993. godine, jer su postali kontraproductivni za većinski narod, a inkriminirali su upravo napade na život, tijelo i čast osoba iz nacionalističkih pobuda, a svojedobno su uvršteni u Krivični zakon „iz kosovskih razloga“.

U svakom slučaju, zastupnici DSHV su zatražili od izvjestitelja OUN da internacionalizira pitanje priznanja hrvatske manjine u SRJ sa svim

pravima koja manjinama pripadaju u razvijenim zemljama zapadne demokracije, jer se to pitanje nikako ne može vezivati za uzajamno priznavanje SRJ i Republike Hrvatske.

O svemu iznijetom u razgovoru priložena je brojna dokumentacija i materijali koji su prikupljeni o povredama ljudskih prava Hrvata u Vojvodini.

Budući da su na sastanak, iako nepozvani, došli i predstavnici pojedinih nevladinih organizacija, sjednica u plenumu nije održana zbog mogućnosti sukobljavanja i necjelishodnih dijaloga.

U neformalnim kontaktima dogovorena je suradnje našeg Saveza sa helsinškim odborom za ljudska prava iz beograda, kao i sa Beogradskim krugom.

Neposredno nakon razgovora u Szegedu, g. Tadeus Mazowiecki podnio je ostavku na mjesto specijalnog izvjestitelja OUN za ljudska prava. Kao razlog svoje ostavke, g. Mazowiecki naveo je neučinkovitost svijetskih činbenika po pitanju obrane ljudskih prava, posebice u BiH.

g.r

HRVATSKA REDAKCIJA - DA ILI NE

Tragom jednog istra

Već duže vrijeme se naglašava da je izostalo ispitivanje javnog mnjenja u Subotici oko uvođenja hrvatskog jezika na lokalnom radiju. Nadalje, tvrdi se, usprkos nepoznavanju mišljenja u javnosti, da se želi nametnuti hrvatski jezik javnim medijima, a sve pod isprikom da će se time poremetiti do sada žmiran ž suživot u gradu. Svi koji tako tvrde, nisu učinili ništa u smjeru upoznavanja javnosti, ali se pokrivaju navedenom „isprikom“.

Pa ipak, da sve nije tako kako neki tvrdi, govori nam anketa sprovedena od strane Centra za društvena istraživanja koju je s grupom suradnika sproveo profesor sociologije Zlatko Šram. Anketa je sprovedena u svim dijelovima subotičke općine pod nazivom: Stavovi građana Subotice prema formiranju Hrvatske redakcije na radio Subotici.

Cjelokupan materijal ankete dostupan je javnosti.

Ispitivanje javnog mišljenja izvršeno je u ožujku ove godine, na reprezentativnom uzorku isključivo punoljetnih građana, a na osnovu biračkog spiska. Točnije, u anketi je učestvovalo 579 ispitanika, različitog spola, nacionalnosti, vjeroispovjesti i različitih političkih opredjeljenja.

Ispitanici su različite starosne dobi i to od 18 do 56 godina i starijih, te svih stepena obrazovanja.

Nacionalna struktura ispitanika uglavnom odgovara nacionalnoj strukturi stanovništva Subotice, a što je od velikog značaja za predmet ovog istraživanja, jer se

jasno vidi povezanost nacionalne pripadnosti i pojedinih socio-demografskih pokazatelja.

Sve ovo je dobar temelj za ustanovljavanje provjerenih i vjerodostojnih elemenata i pokazatelja mišljenja subotičkih građana.

Po navedenim kriterijumima, struktura ispitanih građana je sljedeća:

I spol - muški 48%, ženski 52%

II godine starosti -

1. od 18 - 30 godina 22,8%

2. od 31 - 45 godina 35,8%

3. od 46 - 55 godina 21,7%

4. 56 i više godina 19,0%

6. bez odgovora 0,7%

III Školska sprema

1. nezavršena osnovna škola 8,6%

2. osnovna škola 19,3%

3. trogodišnja 18,0%

4. četvorogodišnja srednja 30,6%

5. viša škola 12,3%

6. visoka str. spr. 9,1%

7. bez odgovora 2,1%

IV nacionalna pripadnost

1. Mađar 40,5%

2. Hrvat 18%

3. Bunjevac 11,0%

4. Srbin 13,9%

5. Jugoslaven 10,5%

6. Bez odgovora 6,2%

V crkvena pripadnost

1. Rimokatolička crkva 66,8%

2. SPC 13,1%

3. neke druge 1,9%

4. Niti jedna crkva 10,7%

5. bez odgovora 7,5%

VI vjersko uvjerenje

1. Vjernik koji prihvaća sve što njegova vjera naučava 25,5%

2. Vjernik koji ne prihvaća sve što njegova vjera naučava 26,0%

3. U vjerovanju se koleba 7,8%

4. Ravnodušan prema vjeri 9,7%

5. Nije vjernik, ali nije protivnik religije 24,1%

6. Protivnik vjere 2,1%

7. bez odgovora 4,8%

Pokazatelji sprovedene ankete obrađeni su i iskazani kroz devet tabela. U prvih pet tabela oslikava se sveza između nacionalne pripadnosti ispitanika i socio-demografskih čimbenika. Tako se u tabeli br. I može zaključiti da se pripadnice ženskog spola češće nacionalno izjašnjavaju kao Jugoslaveni. Po tabeli broj II starosna dob i nacionalna pripadnost, uočava se da su ispitanici mađarske nacionalnosti zastupljeni u svim starosnim grupama, gotovo podjednako građani hrvatske nacionalnosti zastupljeni su najčešće u starosnim grupacijama od 18-30 godine, 31-45 godine, te od 56 godine života navise. Građani izjašnjeni kao Bunjevci najviše su zastupljeni u dobi od 56 i više godine života. Građani srpske nacionalnosti najčešće su zastupljeni u skupini između 31 - 45 godine. Jugoslaveni su najčešće nalaze u skupini od 18-30 godine života i 31-45 godine, dok se građani koji se nisu nacionalno izjasnili, nalaze najčešće u starosnoj skupini od 31-45 godine života.

U tabeli br. III školska sprema i nacionalna pripadnost - jasno se

vidi da su građani mađarske nacionalnosti obrazovani nešto iznad prosjeka, Hrvati su prosječnog obrazovanja, dok su građani izjašnjeni kao Bunjevci u odnosu na ostale nacionalnosti mnogo manje obrazovani. Po pokazateljima ankete svaki peti Bunjevac ili 27% nema završenu osnovnu školu, a tek svaki treći ili 34% ima samo osnovnu školu. U tabeli se uočava da su sugrađani srpske nacionalnosti najobrazovaniji, te da čak svaki treći ima višu ili visoku stručnu spremu. Jugoslaveni su najviše zastupljeni u grupi sa srednjom školom, kao i oni koji se nisu nacionalno izjasnili.

U tabeli br. IV iskazuje se sveza crkvene i nacionalne pripadnosti. Pokazatelji govore da su 81% ispitanih Mađara katolici, da svaki deseti Mađar odbija dati odgovor na ovo pitanje. Hrvati su 95% katolici, a što su u većoj mjeri i Bunjevci. međutim, 17% ispitanih Bunjevaca nijeće pripadnost bilo kojoj crkvi, a u čemu se približavaju Srbima (15%) i Jugoslavenima (18%). Najnerazumljivije u ovoj tabeli je to da čak 62% građana koji su izjašnjeni kao Jugoslaveni pripadaju katoličkoj crkvi.

Srbi se u 80% slučajeva izjašnjavaju da pripadaju SPC-u, a oni koji se nisu nacionalno izjasnili, nijeću u većini slučajeva pripadnost bilo kojoj crkvi.

Premda su, prema pokazateljima četvrte tabele, Mađari, Hrvati, Bunjevci, ali i Jugoslaveni većinom katolici, tabela br. pet, vjersko uvjerenje i nacionalno pripadnost pokazuje različitost u religioznosti. Po pokazateljima četvrte tabele, hrvati Hrvati su procentualno religiozniji od mađara i Bunjevaca. Srbi su doslovno podjeljeni u dvije skupine: na vjernike (40%) i nevjernike (58%), dok je kod Bunjevaca, Jugoslavena i onih koji se nisu nacionalno izjasnili prisutna

vjerska tolerancija.

U sažetku možemo primjetiti: Mađari po dobi ne odstupaju od ukupnog uzorka, nešto su obrazovaniji od prosjeka, većina su katolici, ali su najmasu među katolicima najmanje religiozni. Hrvati su po dobi zastupljeni pretežno u tri starosne skupine, imaju prosječno obrazovanje, gotovo svi su katolici, najviše su religiozni.

Bunjevci su prisutni u najstarijoj dobnoj skupini, i u skupini s najnižim stupnjevima obrazovanja, većinom su katolici, primjećuje se negiranje pripadnosti bilo kojoj crkvi.

Srbi su najviše zastupljeni u mlađoj srednjoj dobi, najviše su obrazovani, većinom pripadaju SPC, ali su podjeljeni na vjernike i nevjernike. Jugoslaveni su najčešće u mlađim dobnim skupinama, češće su žanskog spola, češće imaju srednju stručnu spremu, većina su katolici, ali ih ima i ateista. Ispitanici koji se nisu nacionalno izjasnili većinom su mlađe srednje starosne dobi, prosječno su obrazovani, najčešće nisu religiozni, iako među njima ima i katolika.

Osnovni rezultati istraživanja javnog mišljenja oslikavaju se u sljedeće četiri tabele:

U tabeli br. VI vrijeme uvođenja redakcije na hrvatskom jeziku na Radio Subotici i nacionalna pripadnost, jasno se očituje da 26,6% ispitanih građana ima izrazito pozitivan stav prema uvođenju radio programa na hrvatskome jeziku, 13,7% ima pozitivan stava naspram ovog pitanja, ali istovremeno izražava određenu nedoumicu u pogledu vremena uvođenja takvog programa, 34,9% je neutralno po ovom pitanju, a samo 18% ispitanika izričito tvrdi da je protiv uvođenja hrvatske redakcije na Radio Subotici.

Uzimajući u obzir i nacionalnu pripadnost ispitanika, slika je

sljedeća: da ovaj program treba uvesti na radio Subotici pozitivno se izjasnilo 34,6% Mađara, 47,7% Hrvata, 9,6% Bunjevaca, 1,9% Srba, 7,7% Jugoslavena, te 17,4% onih koji su nacionalno neizjašnjeni. Znakovito je da Mađari pored pozitivnog stava najčešće i to u 41,1% izražavaju nezainteresiranost spram ovog pitanja. Srbi i Bunjevci najčešće imaju negativan stav, čak i mišljenje da se nikada ne uvede poseban radio program za Hrvate (Srbi 38,5%, Bunjevci 34,1%). Većina jugoslavena izražava neutralnost (41%), a 23,1% ima pozitivan stav.

Na osnovu iznijetog, da se zaključiti da su Mađari podijeljeni u dvije skupine - na one "za" i one "neutralne".

Tek je svaki treći Srbin izrazio protiv uvođenja hrvatske redakcije na Radio Subotici. Ostali su neutralni. Bunjevci su u približnom postotku kao i Srbi izrazito protiv, ali se ipak dijele i na neutralne i na one koji su "za", dok su Hrvati u većini "za", a u manjem broju su neutralni ili protiv uvođenja hrvatske redakcije.

Tabela br. VII govori o odnosu ispitanika prema pitanju: Kada bi na radio Subotici bila uvedena hrvatsko-bunjevačka redakcija, da li biste program radije slušali na hrvatskom jeziku ili bunjevačkoj ikavici? Trećina ispitanika od čega su čak polovina Mađari ne znaju na kom jeziku bi trebalo voditi program, trećina je za uvođenje hrvatskog jezika, 14,2% je za bunjevačku ikavicu, a ostali su za "pola-pola" - pola2 ili uopće nisu za uvođenje programa niti na hrvatskom jeziku, niti na bunjevačkoj ikavici. Hrvati (40%) su za uvođenje hrvatskog jezika na radio Subotici, ili su pak za "pola-pola" (22%). Srbi ne znaju kojim bi jezikom trebalo govoriti (36,5%) ili pak smatraju da ne treba uvoditi program niti na hr-

vatskom jeziku, niti na bunjevačkoj ikavici (27%). Tek se 17% Srba zalaže za ikavicu, dok se 54% Bunjevaca zalaže za ikavicu. Iz ovoga se očituje da su Srbi i Bunjevci selektivno suglasni da se ne dozvoli uvođenje radio programa na hrvatskom jeziku, dok se razilaze kod uvođenja radio programa na ikavici. Naime, kako se zamjećuje, Srbi nisu za bunjevačku ikavicu u onoj mjeri u kojoj su protiv hrvatskog jezika, iz čega se jasno očituje da ne podržavaju „posebnost“ Bunjevaca kako bi se moglo očekivati iz podudarnosti u neslaganju Srba i Bunjevaca naspram uvođenja hrvatskog jezika u program radio Subotice.

Što se tiče Jugoslavena, oni uglavnom ne znaju kojim bi jezikom trebalo govoriti, dok drugi izbjegavaju odgovor.

U tabeli br. VIII navedeni su pokazatelji kao rezultat odgovora građana na pitanje o uskraćenosti u nacionalnim i građanskim pravima Hrvata i Bunjevaca zbog nepostojanja radio redakcije na njihovom jeziku. 39% građana smatra da su uskraćeni u svojim pravima Hrvati i Bunjevci, a nešto više od trećine izjavljuje da ne zna, a samo 17% građana smatra da nitko nije prikraćen time što ne postoji redakcija na hrvatskom i bunjevačkom jeziku na radiju. Ako se pokazatelji posmatraju kroz prizmu nacionalne pripadnosti ispitanika, većina mađara o ovom pitanju ne razmišlja, ili smatra da su time svi oštećeni, 52,2% hrvata smatra da su time svi ugroženi, a manji dio o tome ne razmišlja.

Bunjevci su većinom opredjeljeni da nitko ovime nije oštećen, ne razmišljaju o ovom pitanju ili se ne žele izjasniti.

Većina Srba o tome ne razmišlja, ili pak smatra da ovim nitko nije uskraćen, a slično misle i Jugoslaveni.

Iz prednjega se da zaključiti kako Bunjevci uporno odbijaju svaki govor o nacionalnim pravima, a ujedno su mišljenja oni nisu uistinu uskraćeni, te negiraju ovaj problem.

Tabelom br. IX obuhvaćeni su pokazatelji odgovora ispitanika na pitanje: „Šta mislite da li bi uvođenjem posebnog programa za hrvate na Radio Subotici došlo do pogoršanja međunacionalnih odnosa?”

Analizirajući odgovore zamjećuje se da 36% građana smatra da ne bi došlo do pogoršanja međunacionalnih odnosa. Prema ovom pitanju različito se postavljaju građani različitih nacionalnosti: 21% ispitanih Srba smatra da bi uvođenje programa na hrvatskom jeziku dovelo do pogoršanja međunacionalnih odnosa ili nesporazuma, dok su Bunjevci još skloniji procjeni da bi došlo do netrpeljivosti. Mađari (44%) i Hrvati 52% smatraju da ne bi došlo do pogoršanja međunacionalnih odnosa, dok Jugoslaveni i nacionalno neopredjeljeni u trećini o tome nemaju svoje mišljenje.

Sveobuhvatno razmatrajući predočene pokazatelje, zamjećuje se da je sprovedena anketa dala izravan odgovor na pitanje: Hrvatska redakcija DA ili NE?

Ako se uzme u obzir da je, protivno izjavama najžešćih protivnika uvođenja redakcije na hrvatskom jeziku na radio Subotici, svega 18% ispitanih građana izrazito je protiv uvođenja hrvatskog jezika, te ako se tome doda da taj postotak iznosi 12% ako se govori o hrvatsko-bunjevačkoj redakciji, odgovor građana Subotice putem ove ankete je jasan. Iz iste se vidi i to da je kod građana itekako prisutna svijest o uskraćenosti osnovnih nacionalnih prava, jer svega 17% ispitanika izričito smatra da time

nitko nije uskraćen. nadalje, slobodno se može odbaciti teza da će uvođenje hrvatske redakcije u radio program dovesti do pogoršanja međunacionalnih odnosa, jer ovo mišljenje zastupa svega 12% građana. Ako ovome dodamo to da je na temelju pokazatelja sprovedene ankete ustanovljeno da je tek trećina građana Subotice srpske nacionalnosti izričito protiv hrvatske redakcije, a kada se o ovom pitanju govori izrazom „hrvatsko-bunjevačka“ redakcija, ovaj postotak se smanjuje., te je sada samo svaki peti građanin srpske nacionalnosti izričito protiv, svaki četvrti Srbin smatra da nitko od Hrvata i Bunjevaca nije ugrožen što nema radio program na svom maternjem jeziku, a tek svaki peti misli da bi došlo do pogoršanja međunacionalnih odnosa uvođenjem hrvatske redakcije.

Sprovedena anketa je putem ispitanih građana dala izravan odgovor: slučaj hrvatske redakcije na Ssubotičkom radiju je do krajnosti ispolitiziran. Građani su sami svojim odgovorima u anketi ukazali nadležnima šta im je činiti. Ujedno su poručili da se sami ne plaše hrvatske redakcije niti pogoršanja međunacionalnih odnosa, dapače, smatraju da je u osnovnim ljudskim i građanskim pravima u Subotici ugrožen veliki broj građana jedne etničke zajednice.

Vrijeme je da se samim nadležnima dostavi upitnik sljedećeg sadržaja:

1. Koga radi radio?
2. Hrvatska redakcija - da ili ne?

Subotička javnost s pravom očekuje odgovor.

Lidija Molzer

PRAĆENJE MEDIJA:

Tko šta gleda. tko šta čita

U okviru Centra za društvena istraživanja u Subotici, sociolog Zlatko Šram nedavno je sproveo istraživanje javnog mnjenja građana Subotice po nekim pitanjima. Između ostalog, istraživanjem je bila obuhvaćena čitanost raznih dnevnih novina i tjednika, te slušanost Drugog dnevnika RTS-a. Ovdje ćemo navesti samo neke od dobijenih nalaza istraživanja. Istraživanje je obavljeno na reprezentativnom uzorku od 579 ispitanika, formiranom na osnovu biračkih spiskova.

Tko često gleda Drugi TV Dnevnik RTS?

Nema razlike između muškaraca i žena. Stariji građani znatno češće gledaju Drugi TV dnevnik (56 i više god. 49%, 46-55 god. 50%, 31-45 god. 35%, 18-30 god. 15%). Građani bez osnovne škole i sa osnovnom školom 43%, KV radnici 35%, SSS 30%, VŠS 36%, VSS 28%). Bunjevci i Srbi najviše, a Mađari i Jugoslaveni najmanje gledaju Drugi TV dnevnik (Bunjevci 66%, Srbi 56%, Hrvati 40%, Mađari 24%, Jugoslaveni 23%).

Tko često čita „Večernje novosti“?

Muškarci nešto češće čitaju ovaj

dnevnik (mušk. 19%, žene 12%). Najmlađi građani najčešće čitaju „Večernje novosti“ (18-30 god. 24%, 31-45 god. 15%, 46-55 god. 13%, 56 i više godina 12%). S obzirom na nacionalnu pripadnost, građani srpske nacionalnosti najčešće čitaju ovaj dnevnik, (Srbi 40%, Bunjevci 20%, Jugoslaveni 17%, Hrvati 12%, Mađari 8%).

Tko često čita „Vreme“?

Nema razlike između muškaraca i žena. Najmlađi građani (18-30 god. i oni „u najboljim godinama“ (31-45) su jedini čitaoci ovog nedeljnika. Najčešći čitaoci „Vremena“ su građani s fakultetskom diplomom (VSS 17%, VŠS 11%, SSS 8%, KV radnici 4% i niti jedan s osnovnom školom ili nezavršenom osnovnom školom). Kao i u slučaju „Naše borbe“, Hrvati su najčešći čitaoci „Vremena“ (Hrvati 14%, Jugoslaveni 8%, Mađari 7%, Srbi 4% i niti jedan Bunjevac. !)

Tko često čita „Našu borbu“?

Nema značajne razlike između muškaraca i žena. Najredovnije ovaj dnevnik čitaju građani „u najboljim godinama“ tj. između 31 i 45 godina starosti (14%), 18-30 godina 8%, 46 - 55 god. 7%,

56 i više god. 4%. Najčešći čitaoci NB su građani s fakultetskim obrazovanjem (17%, VŠS 9%, SSS 3%, niti jedan KV radnik, s osnovnom školom 1%, niti jedan s nezavršenom osnovnom školom. S obzirom na nacionalnu pripadnost, hrvati najčešće čitaju NB (12%), Mađari 3%, Jugoslaveni 3%, Srbi 2%, Bunjevci 2%.

Tko redovno čita „Subotičke novine“?

Nema razlike između muškaraca i žena. Samo tek stariji građani od 55 godina i oni s nezavršenom osnovnom školom manje čitaju SN. Između ostalih dobnih i obrazovnih skupina nema značajnih razlika. Građani s osnovnom školom u 35% slučajeva redovno čitaju SN, KV radnici 38%, SSS 34%, VŠS 35%, VSS 37%. Hrvati i Jugoslaveni su najredovniji čitaoci SN. Tako na primjer, čak 51% hrvata i 54% jugoslavena redovno čita „Subotičke novine“, Bunjevci 34%, Srbi 31%, Mađari 20%.

Tko redovito čita subotičke „DANE“?

Nema značajnije razlike između muškaraca i žena. Najstarija skupina građana (56 i više godina) najmanje čita ovaj nedeljnik. Između ostalih dobnih skupina nema bitnih razlika: (18-30 god. 15%, 31-45 god.

13%, 46-55 god 16%). Građani s fakultetskom diplomom i višom školom redovitiji su čitatelji „Dana“ (VSS 20%, VŠS 20%, SSS 14%, KV radnici 10%, sa osnovnom školom 7%, s neavršenom osnovnom školom 9%). Ono što je ovdje možda najzanimljivije jest to što su Jugoslaveni najredovniji čitatelji „Dana“, a tek onda Srbi, a odmah iza njih Bunjevci. (Jugoslaveni 28%, Srbi 19%, Bunjevci 15%, Hrvati 9%, Mađari 7%).

Slušanost Radio Subotice

Bez obzira na to da li program Radio Subotice sluša na mađarskom ili srpskom jeziku, 40% građana izjavljuje da svakodnevno sluša program Radio subotice. U tom pogledu nema značajnijih razlika među građanima različitog pola, dob-nih skupina i različite nacionalne pripadnosti. Tek građani sa fakultetskim obrazovanjem manje prate program radio Subotice.

Kada smo postavili pitanje na kojem jeziku slušaju program, dobili smo sljedeće odgovore: 345 građana sluša program samo na srpskom jeziku, 10% građana samo na mađarskom, a 50% građana sluša program samo na srpskom jeziku. Žene u nešto većem broju slušaju program na oba jezika. Građani stariji od 55 godina češće slušaju program na oba jezika. Žene u nešto većem broju slušaju program na oba jezika. Građani stariji od 55 godina češće slušaju program samo na srpskom jeziku, dok se ostale dobne sk-

upine međusobno značajno ne razlikuju s obzirom na jezik kojim se emitira program. Građani sa SSS (62%), sa VŠS (56%) i KV radnici (50%) najviše slušaju program na oba jezika. Građani sa nezavršenom osnovnom školom (59%) i fakultetskim obrazovanjem (40%) najčešće slušaju program na srpskom jeziku, dok mađari i Jugoslaveni daleko najčešće slušaju program na oba jezika (Mađari 75%, Jugoslaveni 72%). Program samo na srpskom jeziku najčešće slušaju Srbi (86%), Bunjevci (66%) i Hrvati (55%). Šta se najviše sluša na programu radio Subotice na srpskom jeziku?

Na prvo mjesto dolaze reklame i oglasi, na drugo mjesto želje slušalaca, na trećem je Dnevnik radio Subotice, četvrtom zabavna i rock muzika, zatim izvorna narodna muzika, novokomponirana muzika i sportske emisije. Građani najmanje slušaju emisije političkog i stranačkog života i emisije iz religijskog života.

Šta građani misle da je nedovoljno prisutno?

Na prvo mjesto dolazi manjak humorističkih emisija, na drugom mjestu su emisije o problemima starih i nemoćnih, na trećem mestu emisija o nacionalnim običajima, kulturi i povjesti, na četvrtom emisije u koje se građani mogu neposredno uključivati, zatim emisije za poljoprivrednike, emisije o problemima privatnih preduzetnika i emisije iz kulture.

Tko često sluša YU eko radio

Nema razlike između muškaraca i žena. Najčešće YU eko radio slušaju građani između 18 i (56%), i između 31 i 45 godina (48%). Najmanje ovaj radio slušaju građani bez završene osnovne škole i sa fakultetskim obrazovanjem (nezavršena osnovna škola 19%, osnovna škola 43%, KV radnici 45%, SSS 49%, VŠS 43%, VSS 34%). S obzirom na nacionalnu pripadnost, najčešće YU eko radio slušaju Jugoslaveni (64%), zatim Srbi (49%), Bunjevci (49%), Mađari (43%), imtek onda Hrvati (26%).

TKO ČESTO ČITA „GLAS RAVNICE“

U skupini građana Subotice koji često čitaju „Glas ravnice“ nalazi se 62% muškaraca, 63% građana starih između 18 i 45 godina, 33% građana sa srednjom četvorogodišnjom školskom spremom, 17 posto sa nezavršenom osnovnom školom i 17 posto KV radnika. 71% je hrvatske nacionalnosti, a ostali pripadaju podjednako srpskoj, mađarskoj i jugoslovenskoj nacionalnosti. 75% su katolici, a 54% su uvjereni vjernici.

za ili protiv

PRIJEMNI ISPITI - POKAZATELJI ZNANJA

Svake godine pri kraju meseca svibnja i početkom lipnja diže se buka oko prijemnih ispita u srednje škole. Učenici tada počinju da paniče, a često u tome „vode“ i sami roditelji, želeći da svoje dijete pošto poto upišu u određenu srednju školu. U tome se često i pretera, tako da roditelji i učenici sebi nepotrebno stvaraju nervozu koja često može naškoditi i njihovom obiteljskom životu.

Zbog ovog problema nameće se pitanje da li je potrebno polagati prijemne ispite i koji su razlozi za polaganje tih ispita. Kao prvo, ovim ispitom vrši se selekcija učenika po kvalitetu, bez obzira kakav su uspjeh imali u osnovnoj školi. Time se pruža šansa i učenicima koji su u osnovnoj školi bili jaki vrlodobraši ili slabiji odlikaši, a čiji su roditelji slabijeg materijalnog stanja i koji nisu utjecajni. Bez prijemnog ispita u četvorogodišnje srednje škole upisivali bi se učenici čiji roditelji imaju veza i poznanstava, a iza njih učenici koji su u osnovnoj školi bili „vukovci“. Tada se ostalim učenicima ne bi pružala šansa da upišu kvalitetniju školu, školu koju su želeli, nego bi im ostale na raspolaganju samo

trogodišnje škole.

Prijemni ispiti su u stvari potvrda osnovnog znanja i oni na neki način uvode učenika u rad srednje škole. Samim polaganjem prijemnih ispita pokazuje se i ističe ozbiljnost srednje škole. Samim polaganjem prijemnih ispita pokazuje se i ističe ozbiljnost srednje škole. Time se, znači, pokazuje da se u srednju školu nije dosta samo upisati i da u nju ne može ići tko hoće, kako je bilo u osnovnoj školi, već da se tu ipak traži neka ozbiljnost, kvalitet, ali i odgovornost, obveza.

Problema oko polaganja prijemnog ispita ne bi trebalo biti, ako se učenik tokom svog osnovnog školovanja trudio i svaku ocenu zaslužio. Tu se, naravno, postavlja pitanje da li je učenicima potrebno to dodatno opterećenje

u pravom smislu te reči, jer su se oni „jureći“ za uspjehom „umorili“. Ako su oni „jurili“ za uspjehom i ako su bolju ocjenu dobili zaslužio, tada oko polaganja ispita ne bi trebalo biti problema. Oni treba samo da obnove i utvrde gradivo. Njima su dovoljni dodatni časovi koji se daju u školi i ne trebaju im neka veća novčana sredstva za privatne časove. Ali, ako su učenici jurili nastavnike da im

poklone ocene, onda nastaju problemi. Tada im je potrebno i više novca (za privatne časove) i više truda. Neizvjesnost da li će položiti stvara nervozu kod roditelja koja se prenosi na učenike i kod takvih učenika se, ako ne polože, javlja gorko razočarenje zbog neuspjeha.

Prijemni ispit, ma koliko da je težak i naporan poslije osnovnog školovanja ima i svojih prednosti. Njime se biraju najkvalitetniji učenici jer je prirodno da je u interesu svake srednje škole da upiše najbolje učenike. Polaganje ispita je uslov za upis u srednju školu koju učenik želi i naravno preduslov za dalje školovanje, tj. upis na fakultete

Prijemni ispiti:

POTREBA ILI HIR

Od prije nekoliko godina, učenici koji završe osnovnu školu i žele se upisati u četverogodišnju srednju školu, nailaze na previsoku prepreku - moraju polagati prijemni ispit iz maternjeg jezika i matematike. Ovi testovi nisu jedino što se boduje za upis kandidata, već od mogućih stotinu, „daju“ najviše 40 bodova. Preostale bodove (maksimalno 60), učenici dobijaju u ovisnosti od općeg uspjeha u školi, i završnih ocjena iz predmeta od značaja za školu u koju se upisuju. Sve zvuči čisto i jednostavno, ali djeca i njihovi roditelji to ne vide tako. Zašto?

Često slušamo priče o preopterećenosti đaka učenjem koje počinje već polaskom u prvi razred osnovne škole. I, pomalo „po dužnosti“, zgražamo se nad njima. Stalna napetost i stres u kojoj danas školska djeca žive, dostiže svoj vrhunac kad dijete „stigne“ u osmi razred. Na samom početku školske godine kroz živote većine učenika provlači se pitanje srednje škole, i naravno, kvalifikacionih testova za upis u istu, što na učenike vrši strašan pritisak, jer moraju položiti testove od kojih zavisi upis, srednja škola, fakultet, budućnost... U takvoj atmosferi sve se podređuje kupovanju raznih pripručnika i zbirki zadataka i pitanja kakva bi možda mogla biti na prijemnom, odlaganju na skupe, vrlo skupe privatne časove. Čak se zapostavlja i uspjeh u školi radi što 2bolje“ pripreme za prijemni. Svibanj

i lipanj su već potpuno zaposjednuti općom neurozom djece i roditelja. Ta neprirodna situacija ima nekoliko izlaza: jedna od varijanti je da, kao što je to bio slučaj ove godine, neki uspaničeni roditelj na ulici, među švercerima cigareta ili deviza, potraži rješenja testova toliko važnih za njegovo dijete (i plati ih kako kažu neki izvori od 20 do 500 DM). Ministarstvo prosvete tada jedan polagani ispit poništi i uvede sasvim drugi sistem bodovanja za taj predmet, a drugi test odloži. Druge varijante su neka sitna ili krupnija varanja, manje javna i bezbolnija, kakav je slučaj bio prošlih godina, što je neizbježno u toliko „sudbonosnim“ situacijama. Učenica koja je prije dvije godine polagala prijemni kaže: - Na prijemnom sam pala isključivo zbog prevelike nervoze. Profesorica kod koje sam išla na privatne sate iz matematike nije mogla vjerovati u tako loš moj rezultat. Poslije, u kolovoškom roku sam položila, ali je bilo kasno - sva mjesta u školi koju sam htjela upisati već su bila popunjena.”

Koliko je sve to potrebno i korisno, odlučuju neki ljudi, bez da za mišljenje pitaju mlade. koji sve to trpe i proživljavaju. Zanimaruje se da uspjeh u osnovnoj školi (60 posto bodovanja) već treba da označi i pokaže koliko učenik zna, pa testovi nisu potrebni. A ako se sumnja u neku zloupotrebu, treba uzeti u obzir zloupotrebe testova, također. Sve to - upućeniji znaju - nisu uvijek realna mjerila po kojima bi se kan-

didati vrednovati, pa bi potpuna promjena koncepcije morala biti napravljena.

U toliko željenoj srednjoj školi, vrijedni i sposobni učenici naučeni svakodnevnom radu i učenju odmah se istaknu. Kao, razumje se, i njihovi školski drugovi, manje uspješni u ranijem školovanju, ali u dva mjeseca prije prijemnog dobro „potkovani“ znanjem, koji odmah pozivaju u pomoć „privatne profesore“. Učenje, neučenje, rad i sitne (ili, kao ove godine krupne) se nastavljaju, nitko ništa ne pita i, kako se čini, uopće ne namjerava pronaći neki bolji, lakši, realniji i pravedniji način za biranje kandidata za upis u srednju školu.

A svake jeseni, pa i ove što dolazi. neka djeca će djelimično odahnuti od napetosti i doživljenih stresova i poći u prvi razred srednje škole, a neka druga djeca će poći u osmi, pitajući se kakvi će faktori ovaj put utjecati na njihovu budućnost, koliko će njihovi roditelji potrošiti novca na privatne sate, što će upisati i da li će konačno netko pokušati da spriječi stvaranje blago neurotičnih srednjoškolaca, i što je to što potpuno „pogoduje“ i treba vremenu i prostoru na kojem živimo.

Knjiga nad knjigama o gradišćanskim Hrvatima:

POVIJEST I KULTURA GRADIŠĆANSKIH HRVATA

Riječ je o knjizi koju je nedavno izdao Nakladni zavod Globus iz Zagreba. Monumentalna je to knjiga enciklopedijskog formata i sadržaja od 560 stranica. Osim teksta ima mnogobrojne izvanredne ilustracije i reprodukcije do sada nepoznatih povjesnih isprava, te jednu veliku kartu koja potanko prikazuje sva naselja gradišćanskih Hrvata u Austriji, Mađarskoj, Češkoj i Slovačkoj nekada i danas. Na realizaciji ove monumentalne knjige radili su ponajbolji znanstvenici iz Hrvatske, Austrije i mađarske preko dvadeset godina. Spomenimo samo neka poznata imena: prof. dr. Igor Karaman, prof. dr. Ivan Kampuš, Josip Adamček, Lovro Županović i drugi s hrvatske strane. Sa austrijske strane dvorski savjetnik dr. August Ernst i dr. Johann Seedorf, te dr. Laszlo Hadrovics i drugi znanstvenici s mađarske strane. Monumentalnosti knjige mnogo je pridonijela svečana oprema g. Tomislava Pušeka, direktora Nakladnoga zavoda Globus, a njezinoj preglednosti spomenuta velika karta koju je izradio Josef Breu.

Knjiga počinje predgovorom predsjednika Republike Hrvatske dr. Franje Tuđmana i kardinala dr. Franje Kuharića, zagrebačkog nadbiskupa. Potom uredništvo objašnjava projekt knjige koji je pokrenut 1972. a ostvaren tek nakon 23 godine napornog rada - 1995. godine.

Zbornik sadrži šest tematskih djelova:

I Iseljavanje i pitanje podrijet-

la

II Naseljavanje, obzor i miješana govornog područja

III Društveni, politički i gospodarski razvoj u novoj domovini

IV vjerski i kulturni život

V Tradicijska kultura

VI Jezik i imena

na kraju je dodano vrlo pregledno kazalo imena i mjesta pomoću kojega svaka gradišćanska obitelj može doznati nešto o sebi, o svome podrijetlu i obitavalištu.

Nije moguće u ovome kratkom prikazu ni popisati, a kamoli obraditi naslove osamnaest znanstvenih priloga ovoga monumentalnog zbornika, počevši od Adamčekovog koji raspravlja o iseljavanju Hrvata u austro-ugraski granični prostor u XVI stoljeću do SZuchichevog i Vlasitsevovog o obiteljskim imenima gradišćanskih hrvata. također je nemoguće izdvojiti neki prilog i dati mu prednost po znanstvenim i književnim kvalitetama jer svi su prilozima pisani maksimalnom znanstvenom odgovornošću, ali istodobno tako razumljivim jezikom da ih može čitati svaki pismen čovjek. Prelistavajući letimično kazalo imena i mjesta nismo nismo našli nekih relevantnih dodirnih točaka između gradišćanskih i bačkih Hrvata. Kazalo imena bi trebalo studiozno usporediti s imenima i prezimenima bačkih Hrvata jer na prvi pogled nema izrazitih sličnosti koje bi ukazivale na neku srodnost ili možebitno zajedničko podrijetlo.

zanimljivo je da u kazalu mjesta nema toponima „Bačka“ (a ima Banat), ni „Subotica“. Sve to upućuje na zaključak da između gradišćanskih i bačkih Hrvata ni u pradomovini, ni tijekom proteklih pet stoljeća nije bilo naročitih veza. Na povjesničarima bačkih Hrvata je da prionu poslu, istraživanju, ali bez žurbe i preuhitrenih zaključaka. Bolje je što kvalitetnije, a kasnije, nego što prije a lošije.

Gradišćanski Hrvati doista imaju razloga da slave i budu ponosni. Oni su prvi ogranak iseljene Hrvatske koji je dobio reprezentativni zbornik najviše znanstvene razine o svojoj povijesti od godine 1515. do danas.

Izdavaču i suradnicima čestitamo na maestralnom djelu, ali ima preporučamo da ne ostavljaju svoja pera, već neka pokušaju na isti način obraditi povijest i kulturu ostalih ogranaka iseljene Hrvatske, npr. u Italiji, u drugim dijelovima Mađarske, a ne samo u zapadnim, potom u Bačkoj, Banatu, Rumunjskoj itd. Očito je, naime, da danas jedan čovjek ne može valjano napisati iscrpno i sveobuhvatno znanstveno djelo o povijesti i kulturi bilo kojega ogranka iseljene ili neiseljene Hrvatske. Za to je potrebna suradnja mnogih vrhunskih stručnjaka za razna područja ljudskoga života.

Tome Rundovčanin

Interview: Ševko efendija Omerbašić, predsjednik Mešihata Hrvatske

OSTALI SU NAM SAMO OSTACI OSTATAKA

Razgovor s Ševkom efendijom Omerbašićem, predsjednikom Mešihata za Hrvatsku vodila sam u vrijeme kada je u banjalučkoj regiji intenzivirano istjerivanje nesrpskog pučanstva i rušenje katoličkih crkava, u vrijeme zarobljavanja vojnika UNPROFOR-a, u vrijeme kada se situacija na terenu mijenjala, kao i po običaju - na gore. Na početku razgovora zaključismo da smo oboje iz Bosne:

- Ja sam sa Drine, iz Goražda. - kaže ef. Omerbašić.

*Sad se, na žalost, najviše govori o Banja Luci?

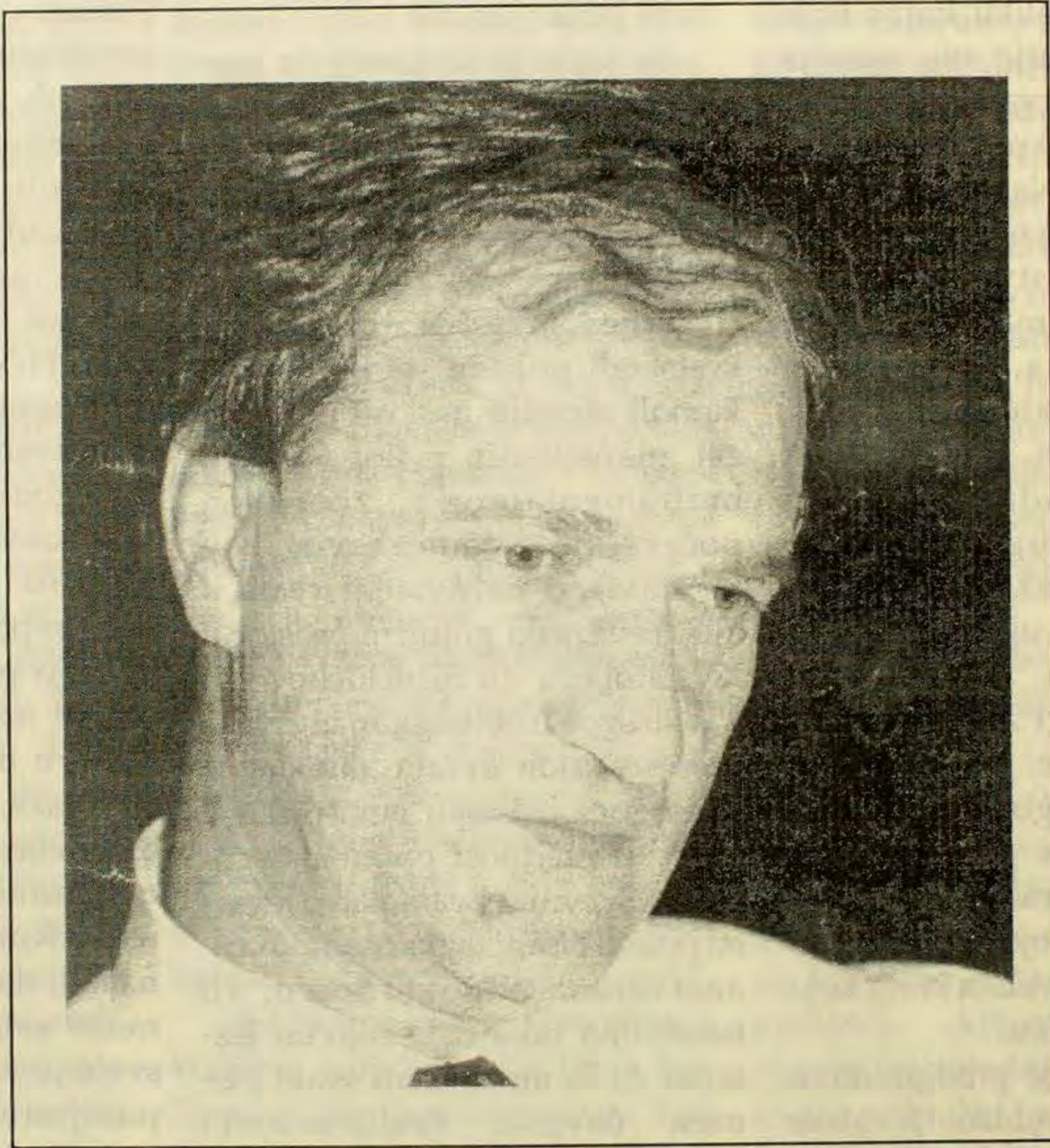
- Banja Luka predstavlja još jedan dokaz o etničkom čišćenju koje sprovodi velikosrpska politika. Jer, do sad su barem tu bili pošteđeni katolički vjerski objekti. Od ovo malo objekata koji su preostali,

navjerovatnije će, slijedom njihove filozofije o etničkom čišćenju nestati kao što je nestala i 101 džamija na području okruga Banja Luke. Ono što je za svaku osudu jest to što je tamošnje nesrpsko pučanstvo - i hrvatsko i muslimansko bilo krajnje mirno i nisu

ničim davali nikakve znakove pobune protiv tamošnje srpske vlasti. A dočekali su da budu ne samo protjerivani, već nerjetko i masakrirani, maltretirani,

je sve prepušteno slučaju. Također stoji i konstatacija da ni legitimne vlade u Hrvatskoj i BiH nisu ništa uradili da bi se na neki način izvršio pritisak da se prestane s tim iseljavanjem.

Prisjetimo se 92. i 93. godine kada je započelo etničko čišćenje, čak je bilo i nekih pristalica(?!) tog „humanog“ preseljenja i „razmjene“ stanovništva, a sada uzima velikog maha, ne samo u BiH, već i u Vojvodini, a osim u Banja Luci, u drugim okupiranim krajevima (od strane Srba), već je završeno etničko čišćenje. Sad preostaje da još tih desetak tisuća ljudi

opljačkani i pokupljeni u autobuse... I ovo sada je upravo bitka za opstanak tih ostataka ostataka i Hrvata i Muslimana. Najviše boli spoznaja da međunarodna zajednica ne pokušava ništa učiniti i njezina nemoć u odnosu na velikosrpsku politiku je ili velika, ili

budu istjerani, iseljeni i veliko je pitanje šta poslije toga. I ono što još jedanput ukazuje na pravo rješenje bolnog pitanja ovog prostora jest da jedino sila može spriječiti velikosrbe u vršenju takve prljave rabote. Na žalost, te sile nema, i teško da će u dogled-

no vrijeme i biti takve sile koja bi se suprotstavila tom etničkom čišćenju. Bolno odjekuje činjenica da su ti ljudi prepušteni nemilosti, da su prepušteni orgijanju tih nacifašista i da će mnogi, naročito žene, djeca i starci u tim etničkim čišćenjima stradati, pored onog što je do sada stradalo. U Banja Luci nije bilo rata, pa kao da nismo dovoljno mislili na te ljude, i ukazivali svijetu šta bi se sa njima moglo dogoditi. Jednostavno je taj vremenski prostor bio prepušten velikosrbima da to tiho, autobus po autobus etnički očiste. I danas kada smo došli pred svršen čin, mi preostali trebamo dići glas i iz sveg glasa zahtijevati da se spasi taj ostatak ostataka.

* Imate li ikakvog kontakta s muslimanskom vjerskom zajednicom sa tih prostora, ili onog što je od te zajednice ostalo?

- Ja sam u kontaktima s banjalučkim muftijom koji se u strahu sklonio kod biskupa Komarice. Otuda nam upućuje vapaje - pomizite nam riječju, djelom, protestom... prenesite naše patnje svijetu...

* Koliko god da razmišljam, ili razgovaram s ljudima različitih zvanja i intelektualnih nivoa, ispostavlja se isto: sve ih je iznenadila ova sustavna mržnja, etničko čišćenje i sve novije i prefidnije ideje o sprovođenju istog...

- Žalostan je dokaz da ta ideologija nije spontano nastala nego je smišljena. I dok smo svi mi blagonaklono gledali na tu Jugoslaviju, oni su sasvim racionalno razmišljali koje dijelove Hrvatske i Bosne da pripoje sebi. Svo to - nazovimo ga bratstvo- jedinstvo bio je na neki način plašt ispod koga se planirala ideologija ne samo etnički čistih područja, već i nacija. Najviše trpe upravo mješoviti brakovi. Dogada se da su oni koji su bili glavni nositelji jugoslavenskog jedinstva od

strane velikosrba bili najviše kažnjavani, jer velikosrbi nisu prezali od kažnjavanja i samih Srba koji su se suprotstavili njihovoj ideologiji. No, danas je velikosrpstvo toliko prevladalo, da se i oni koju su bili protiv svega ovoga što se događa, priklanjaju novonastaloj situaciji. Najbolje se to vidi na području Banja Luke, gdje tamošnji gradonačelnik „ne zna ništa što se dešava“. Zvalo se već 86. godine, pa i 81. da će se nešto dogoditi. I onog momenta kada je na vidjelo izbio Memorandum SANU koji je jasno određivao pravce velikosrpske ideologije i sve ukazivanje nesrpskih elemenata na ono što će se desiti međunarodnu je zajednicu ostavljao gluhom. Ona je i danas „vrlo“ gluha na sve ove žrtve, na sav genocid. Međunarodna zajednica nije bila svejsna da ni silovanje žena - što se smatra ktajnjim genocidom - o kakvim se ljudima radi, nego je trebalo da zarobe vojnike UNPROFOR-a. Ja ću ponovo reći - da bez uporabe sile toliki zločin i genocid neće prestati, jer se očigledno je, teško može naći drugi modus, drugi način da se sve to zaustavi.

* E, ne možete baš reći da SPC nije „izrazila svoje žaljenje“ - evo, poslala je episkopa Atanasija Jeftića, jednog finog i miroljubivog gospodina da u Banja Luci „izvidi stvar“ i „izrazi žaljenje“ biskupu Komarici?

- Ma šta kažete!?

* Jeste. Kad sam to čula, umalo se nisam rasplakala od ganuća.

- Od samog početka je očigledno da je SPC jedan od utemeljitelja ovog kaotičnog stanja, što se vidi u podrškama koje SPC daje paljanskome rukovodstvu koje je očito zločinačko, ali to SPC-u očito ne smeta. I mislim da o SPC-u ne treba dalje raspravljati, jer ona mora sama povući konzekvence i da je prvi puta jedna vjerska zajed-

nica tako duboko zašla u potporu jednog režima kao što je to slučaj sa SPC i rekao sam - paljanskog režima. Oni s vremena na vrijeme kažu kako nisu u stanju izvršiti neki jači utjecaj na sve ono što se događa, a s druge strane, treba razmotriti stalno sjedenje jednog od episkopa na paljanskim sjednicama, dok s druge strane u Bosni pod muslimansko - hrvatskom kontrolom živi oko 200 tisuća Srba, isto tako i u Hrvatskoj, i pravoslavne crkve nitko ne dira. Mislim da je to u redu, i da tako treba, jer bez obzira tko vodi crkvu, crkva sama kao takva nije odgovorna za ovo što se događa. Odgovoran je onaj ko ti crkvu vodi. To su svetinje, i tko god posegne za njima, mora da odgovara. Mi smo do 1993. godine imali kontakata sa SPC-om, i kad god smo tražili da se osudi zločin, nismo, normalno, dobijali odgovor, što je značilo prešutnu suglasnost s onima koji vrše zločin.

* Vikar banjalučke nadbiskupije mi je u interviewu rekao kako je od SPC-a dobio odgovor u kojemu se sadašnje protjerivanje ljudi iz Banja Luke pravda ili „stanjem“ u zapadnoj Slavoniji, ili - onim što su navodno, Srbima u Banja Luci ustaše uradile u Drugom svjetskom ratu?!

- Da. A kako će objasniti onih preko tisuću srušenih džamija koje su srušili u ovom ratu, i sve ono što su uradili Muslimanima? A na prostorima BiH pod muslimanskom kontrolom nema ni jedne srušene pravoslavne crkve. Vjerojatno će to opravdati na onaj način na koji je patrijarh Pavle rekao da su za vrijeme Turaka muslimani zatirali pravoslavlje.

* A otkud onda oni manastiri po Srbiji što potječu iz tog doba?

- I ja se često puta pitam - jer 500 godina jedne vlasti - da je bila baš toliko neprijateljska i tenden-

ciozna prema bilo kom, mogla je u tih pet vijekova iskorijeniti čitav narod. Na našu radost - nije. I dozvolila je da mnogi manastiri, kojima se danas Pravoslavna crkva ponosi budu izgrađeni. I to je još jedan dokaz tolerantnog odnosa Islama naspram drugih vjerskih zajednica, a također i odnos Hrvatske i Katoličke crkve prema SPC-u. Nadam se da se nitko neće povesti za srpskim zlim činima, jer bi to značilo povesti se za nečim što je osuđeno.

* Imate li uvida u život vaših vjernika na području Srbije i Crne Gore?

- Poznato mi je da ljudi žive u teškom položaju, da su neki Muslimani ubijani i bacani s pivskog mosta... još se ništa ne objavljuje o onim ljudima što su oteći na pruži Beograd - Bar i vjerojatno je da su ubijeni... sama činjenica o tome tko je agresor u BiH govori u kakvom su stanju tamošnji Muslimani. Veliki broj ljudi je morao napustiti svoje domove, jer je tamo svako slobodnije oglašavanje predznak napuštanja...

* Šta će u kontekstu svega ovog što ste rekli biti s Međunarodnim sudom za ratne zločine? Koliko sam obaviještena, Basijunijska komisija je prestala s radom, navodno zbog nedostatka novca?

- Ta je komisija učinila toliko, da je one koji su se u svijetu digli protiv srbijansko-crnogorske agresije nešto malo kao utješila. Međutim, u onom trenutku kada je omjer zločina počeo ići suviše „u korist“ Srba, nekome je - ljudi kažu Butros Galiju i Dejvidu Ovenu to zasmetalo, pa su naredili da smanji broj srpskih, a poveća broj muslimanskih i hrvatskih zločina. Ali, usprkos tome, srpski zločini su nemjerljivi. I sve dok oni posjeduju takva snažna oružja i ratnu mašineriju, teško da će ikad biti dostupni

međunarodnom sudu u Haagu, ali se nadati da je pravda, iako je spora, ipak dostižna.

* Moram vas upitati i o jednom Bosancu: šta je s Fikretom Abdićem, glasovitim Babom? Njega je zaista bilo svugdje - i u svakoj politici i u svakom sistemu...

- Ne znam politiku onih koji su njega tada „gurali“, jer su prije svega morali shvatiti da će sa njim imati velikih problema. Od kojih sada muslimanski narod ima onaj najveći - bratoubilaštvo. Sad se već primiče kraj tome, ali je sigurno do sad poginulo preko dvije tisuće ljudi i to će ostati kao bolan rezultat međumuslimanskog sukoba. Nadamo se da će i on poput mnogih doći na dnevni red Međunarodnog suda za ratne zločine i da će za to odgovarati. Onog momenta kada je ušao u vlast kao predstavnik SDA iskoristio je svoj položaj da napravi razdor u muslimanskim redovima - i produkovao je ono što je produkovao. Sada pokušava ponovo doći u kontakt s bosanskom stranom, ali sada je kasno. - Njegovi politički pogledi na muslimanski narod potpuno su identični si u suglasju sa velikosrbima i mi to vidimo. Kao, svi ostali Muslimani su teroristi, nacionalisti i šovinisti, a on je jedini ispravan.

* Otkud teze da se Europa navodno „plaši širenja Islama“ pa se stoga dozvoljava ovo što se trenutačno odigrava u Bosni?

- Sad se vraćamo na ono Vaše pitanje s početka - otkud toliko kvazi „znanstvenika“ i „poznavatelja Islama“ - poput Jeftića - koji u toj velikosrpskoj histeriji uspijevaju uvjeriti srpski narod da su Muslimani fundamentalisti, a ako Evropa za ove tri ipo godine rata nije uspjela shvatiti ko su i kakvi bosanski Muslimani ... da to nisu nikakvi fundamentalisti, i ako za ove godine rata nije se udostojila

niti Hrvatskoj niti BiH ukinuti embargo na naoružavanje, onda mora biti svjesna težine tog svog djela. Djela nečinjenja.

* Stalno se pitam, gledajući gradove i sela koja drži srpska strana u BiH i Hrvatskoj: zašto se toliko uništava? Otkud toliko destruktivnosti, ako već planiraju zadržati ta područja kao svoja?

- Odgovor moramo potražiti u legendama srpskog naroda. Svako iracionalno prizivanje sile produkuje destruktivnost, koja se dešava i sada. Interesantno je i to da u cilju i u interesu srpstva nema ni jedne radnje, ni jednog čina koji je zabranjen. Sve je dopušteno. Oslobođiti pripadnika srpskog naroda bilo kakve odgovornosti radi uništavanja ljudskog bića - mislim da na vaše pitanje ne treba bolji odgovor. Taj će se bumerang vratiti tom narodu, jer vidjelo se da tamo gdje prestane palež, pljačka i rušenje, počinje sukob između njih samih. To je konačnica svih zločinaca i njihovih pokreta - jer, kažu svete knjige, da škrtac najprije svojom škrtošću poguši sve oko sebe, pa na kraju udavi i sam sebe. Tako je sa zločincima. Na žalost dati u ruke narodu jednu takvu doktrinu, ne znači ništa drugo nego samo uništenje tog naroda. Jer Bog na kraju zna kako treba kazniti onog koga za zločine nisu kaznili drugi.

* Sad se opet vraćamo vjeri: neprestano se pitam zbog čega SPC toliko gorljivo podržava Vladara države, posebice ako se on zalaže za nacionalnu, bolje reći za nacionalističku politiku - kao što je to, recimo, sada slučaj s Radovanom Karadžićem?

- Zbog toga što je NACIONALNA, a ne INTERNACIONALNA. Nacionalna je crkva u Grčkoj, Rusiji, Bugarskoj, sada u Makedoniji itd. I normalno je da kao takva mora da služi dotičnom

režimu, odnosno dotičnoj vlasti. katolička je crkva internacionalna - sa sjedištem u Vatikanu, gdje je Papa glavni autoritet, a u Islamu je glavni autoritet Kuran, i ne može se različito tumačiti od zemlje do zemlje. Ne radi se o geografskim preprekama, već se radi o ljudima, o moralnim postulatima koji se moraju izvršavati.

* Pratite li događanja unutar SPC? Sve češće se pominju tinjajući sukobi unutar samog vrhovnog svećenstva ove Institucije?

- To je logičan slijed svega onoga u šta se SPC upustila. I vjerovatno će tu biti još razdora. To nastaje iz bunta nakon učinjenih zločina, i ne sumnjam da u SPC ima poštenih ljudi koji otvoreno kažu: "žja ne prihvatam to". TO je jedan od razloga. No, najvjerovatnije, to su politički razlozi.

* A gdje je tu narod?

- Kod nas u Islamskoj zajednici sveti zadatak je očuvati Božji pogled na čovjeka i reći: ako netko ubije jednog čovjeka, kao da je pobio cijeli svijet. Ako ga spasi, kao da je spasio cijeli svijet. Od moralnih postulata glede čovjeka i njegovih sloboda, Islam, i onaj tko je na čelu islamske Zajednice ne smije odstupati, bez obzira što je NJEGOV muslimanski narod stradao od drugog naroda, i ta vrhovna pravda i ne smiju se na osnovu rata stvarati zaključci o jednom narodu. Mi znamo, i to uvijek ističemo da Srbi nisu svi jednaki. Ima Srba koji se stide ovoga što se danas događa, koji se bore protiv ovog bezumlja... Jer, imamo u povjesti dosta slučajeva kad cijeli narod naprosto „poludi“ - recimo u Hitlerovoj Njemačkoj, pa slučaj u Japanu, u Italiji kao najkatoličijoj zemlji... i stoga se ne može cijeniti vrijednost naroda ili religije po tim određenim trenucima. Ali ono što se u ovom ratu ne može pravdati, i ne postoji niti jedan autoritet koji bi us-

pio opravdati jeste genocid koji je počinjen na ovako uskom prostoru: pa ubijeno je trista tisuća ljudi! I onaj tko takvu politiku odobrava - na njemu leži sva odgovornost za to. Jer kad se stvori hegemonistička vlast, normalno je da ona želi staviti sve pod svoju kontrolu. Takvih će pojava biti i kod drugih naroda, i kod drugih vjera.

* Kako to mislite?

- Mi znamo kad se raspao Hilafet nestankom zadnjeg turskog sultana mnogo je bilo nostalgicara za jedinstvenom institucijom koja će vladati svim Muslimanima svijeta. Takvog autoriteta, osim u Meki, kao instituciji - nema. Svi muslimani svijeta Meku poštivaju zato što je Islam potekao odatle, međutim, nikome ne pada na pamet da kaže da su najbolji muslimani isključivo oni iz Meke. Najbolji muslimani su oni koji provode Kuran, odnosno oni koji nastoje živjeti po zasadama Kurana.

* Srpska strana uglavnom ističe kako muslimani iz našeg podneblja žele od Bosne napraviti islamsku državu?

- To nije istina. Muslimani žele jedino slobodu vjeroispovjesti i ne žele ugrožavati ničiju slobodu vjere, ničiju slobodu nacije, ničiju slobodu ateizma. Jedan od razloga ovog rata jeste taj što smo godinama živjeli pod stalnim pritiskom oduzimanja sloboda kada je u pitanju vjera, i normalno da su se svi ti antagonizmi nagomilali i doveli do ovog stanja koje imamo sad.

* Kako živje Muslimani u hrvatskoj?

- Kao svi drugi imamo problema - i to zbog rata. Nastojimo formulirati svoj stav u odnosu na vlast i posvetiti se vjernicima. Država je nastojala formulirati svoj stav naspram vjerskih zajednica, međutim on još nije u potpunosti isformuliran, pa odatle i

neke poteškoće - koje su nastale posebno nakon sukoba Muslimana i Hrvata u Bosni. Hvala Bogu, taj sukob je prestao i s te strane odnosi se popravljaju. No, zakonski, odnosno pravno, trebat će još dosta napora da vjerska zajednica dobije svoj status. Formulacija da vjerske zajednice nisu političke stranke, ali se ne mogu odvojiti od svakodnevnog života i od politike društva je ono što treba do kraja pojasniti i formulirati. Što se tiče sadašnjeg odnosa Islamske zajednice i države, imamo dosta prigovora, no znamo u kakvom je stanju država, i svi građani Republike hrvatske, ali ima nekakvih animoziteta koji su srećom na lokalnom i pojedinačnom nivou i situacija se, generalno, poboljšava.

* Kakav odnos imate s katoličkom crkvom, buduća da ste rekli da sa SPC ne kontaktirate?

- Naš odnos s katoličkom crkvom je zadovoljavajući. Zajedno djelujemo na mnogim područjima i do sad smo učinili dosta korisnih stvari. Naši odnosi su tako postavljeni, da se u slučaju nekih incidenata i ugrožavanja zajedničkog života nitko ne može pozvati na stavove ni Katoličke crkve, ni Islamske zajednice. Obje Zajednice su izrične prema svima onima koji bi pokušali bilo kakve manipulacije. I stoga je normalno da naši odnosi više nisu samo protokolarni. Sa ostalim kršćanskim crkvama imamo korektne odnose

* Napraviću digresiju i upitati Vas nešto naizgled sasvim iz „drugog filma“. Sta je sa „slučajem Ruždi“?

- On je na zapadu uzet kao simbol nekakve slobode razmišljanja i pisanja o najvećim religijskim svetinjama. Muslimani ga smatraju nekim tko se drznuo dirnuti u svetinje koje milioni ljudi drže svetinjama. U tome i jeste razlika: zapad drugačije razmišlja o slobodi, pa uključuje u slobod-

no razmatranje i kritiku i najveće ljudske svetinje, smatrajući da nema ništa sveto o čemu se ne bi moglo raspravljati. Međutim, treba razlikovati i islamski stav kad su u pitanju suniti i kad su u pitanju šiiti. Mi znamo da je smrtnu osudu za Ruždija potencirao imam Homeini koji je šiita. Stav sunita se razlikuje u tome što, premda osuđuju to što je Ruždi uradio, ne donose nikakvu presudu. On je za muslimane simbol jedne neviđene drskosti. Ima pisaca koji su pisali slično njemu, ali mnogo demokratskije, s mnogo više argumenata. U njega je u pitanju bio čisto literatski pristup i to je ono što je zaboljelo mnoge. Jer, ako želi primjer zla, ima ga oko sebe koliko hoće. A ne tražiti ga iz povjesti, iz povjesne ličnosti koja je bespogovorno priznata u religijama svijeta.

* I šta ga zbog svega toga čeka?

- Ja osobno mislim da se Ruždiju neće dogoditi ništa ružno. To bi tek bilo žalosno da mu se dogodi. Ali zaslužio je osudu i ne znam jeste li imali prilike čitati „Satanske stihove“, ali to baš i nije neko vrhunsko niti remek djelo suvremene literature. Ruždija, dakle, treba cijeliti kroz nekakve moralne kvalitete - on u svojoj prethodnoj knjizi u dijelu gdje opisuje kako ga majka ispraća u London, govori o tome kako ona „zalazi u sokake koji su poznati kao kupleraji“. Znači da je na neki način oskrnavio i svoju majku, pomješavši je s prostitutkama, što ni jednom čovjeku ne pada na pamet, jer je majka svakom čovjeku moralni atribut čije se dostojanstvo i integritet čuva kao svetinja.

* Je li Ruždi možda sotonist?

- O tome bi se moglo samo nagađati, ali bez nekih valjanih dokaza ne bih želio govoriti o tome.

* Kad smo već kod sekti - kako tumačite poplavu novih nazovi „vjerskih“ piokreta koji na duhovnom polju ne donesu ništa novo, ali zato naprave golemu štetu?

- Na žalost, ali religija je po-davno postala predmet biznisa i bit će sve više i više, naročito kada su u pitanju ove indijske sekte - Brahmanizma, neokonfučizma, budizma i ostalih. Toga će biti sve više zato što je stvoreno preautoritativno gledanje na sekte. S druge strane, sekte su, posebice na zapadu, postale vrlo opasne, jer u toj svojoj silnoj doktrinaciji na osnovama na kojima su stvarane i osnovane prelaze u nekakav fetišizam i postaju militantne, vrlo zahtjevne, i na kraju one ne žele davati vjeru, već je žele propisivati, što je vrlo opasno i vodi u militantnost, pa samim tim i u mogućnost strahovitih sukoba. Najbolji dokaz za to je sekta „Vrhovna istina“ u Japanu - a i prije u Americi ili u Švicarskoj i koje idu toliko daleko u ideologiziranju, da prouzročuju katastrofe, što je religiji najstrože zabranjeno. Njezin je moto vjera u Boga, ljubav, vjera u istinu, vjera u moral i ono što čovjeka čini sposobnim da se nosi s problemima ovog svijeta.

* A kakvo je stanje s „oficijelnim religijama“ - recimo - s islamskom... vraća li se narod vjeri?

- Tu morate razlikovati stihijsko i sistematsko vraćanje. Stihijsko je ovo pomodno vraćanje religiji, što imamo u zadnje vrijeme. Sistematsko stanje zahtijeva još mnogo rada i ne znam koliko ćemo u tome uspjeti... s ovoliko kadra koliko imamo. Međutim, treba izgraditi stav prema onima koji ne vjeruju. I taj stav ne treba nikako onakav kakav je imao komunista ateista prema vjernicima. Ni po koju cijenu. Jer

ako smo tada poštivali slobodu prava ispovjedanja vjere i danas se toga moramo držati. Ne treba smatrati crnom ovcom onoga ko ne vjeruje. I to stoga da nam se ne bi dogodilo da upadnemo u zamku prisile i nasilja.

* Gdje je kraj svemu ovom što nas je snašlo?

- To se mnogi danas pitaju. Ja ću ustvrditi jedno, ikako mi to moral moje vjere ne dopušta, ali ovo što doživljavamo već tri godine - ovaj užas, ovaj genocid, ne mogu biti zaustavljeni ničim drugim do silom. Kada svijet bude spreman da upotrebi silu i da spriječi daljnje stradanje nevinih ljudi - onda će se sve i završiti. Kad će to biti, ovisi o zapadu čije moralne dimenzije, odnosno moralne devijacije upravo sagledavamo.

* Ljudi su očekivali nešto veći angažman islamskih zemalja i muslimanskog svijeta koji je u krajnjoj liniji, i vrlo bogat i moćan?

- Muslimanski svijet je pustio krilaticu: Muslimani u BiH, odnosno u bivšoj Jugoslaviji su obraz Evrope. Je li islamski svijet mogao uraditi više - osim da zarati s cijelom Evropom i da stvorimo još veći požar, to je pitanje vrlo spekulativno i na njega se može dati i ovakav i onakav odgovor. Ja nisam od ljudi koji bi željeli veći požar od onoga što je već planuo - pa ako je BiH žrtva koja je trebala spriječiti još veću katastrofu, onda to samo Bog jedini zna. I tim mračnim silama što zazivaju da bi došlo do civilizacijskog rata zov bi se mogao vratiti kao bumerang. Šta će biti - prepustimo to vremenu. Nadam se da je sila agresije na Hrvatsku i sada na BiH počela ići silaznom putanjom.

Vesna Kljajić

PORUKA dr. ŠEVKA efendije OMERBAŠIĆA

svim Bošnjacima - muslimanima iz Srbije i Crne Gore, svim Hrvatima sa tih prostora i svim ljudima bez mržnje u srcu

Šta reći vama, čije je stanje u kojem se nalazite evidentno, u svakodnevnim izvješćima koja dobijamo. Teško je, ne može biti teže.

Preporučiti da se nasilju odupirete, za vas bi značilo progon, čak i smrt. Jednostavno, teško je potlačenom dati bilo kakav savjet.

Ali, dok god se može izdržati, treba izdržati i ostati na svom ognjištu. Ono što bih vam najviše mogao poželjeti je Božji mir, Božja milost. Božja pomoć.

Iskaljivati bjes na nemoćnima, na onima što se ne brane, mogu samo oni koji nisu snažni, koji nisu vjerni. Ostaje nada da će tom zastarašivanju, patnjama i genocidu doći kraj. Držati se, koliko god se može, ali ne po cijenu gubitka ljudskog života. Jer, život je osnov svega - imamo sve da živimo, a ne živimo sve da imamo.

IN MEMORIAM

IVAN STANTIĆ

(17. III 1914. - 13. VIII 1994.)

Prije godinu dana umro je Ive Stantić.

Znakovit je datum njegove smrti: 13. kolovoz, subota, dan Majke Božije, 13. dan u mjesecu, blagdan Majke Božije Bistričke. Sahranjen je na blagdan Velike Gospe.

Ivo je bio veliki poklonik Majke Božje, i na kraju je bio uslišen: imao je smirenu, blaženu smrt.

O značaju i radu Ive Stantića se i zna i ne zna. O njemu se i pisalo, i nije pisalo. Najviše, na žalost, u povodu njegove iznenadne smrti.

Ne može, ne smije se mimoići ni zaboraviti njegova zauzetost u društvenom, kulturnom radu.

Bio je aktivan član svih hrvatskih društava u Subotici do rata. Između dva rata bio je tajnik HSS, stranke kojoj je poklonio rad svoje mladosti.

Poslije rata, 1970. godine izabran je za prvog predsjednika novoformiranog HKUD „Bunjevačko kolo“.

Međutim, ovaj rad Društva je počeo smetati pojedinim ljudima i političkim forumima, pa je Ivan Stantić došao pod udar kritike u novinama i 3. ožujka 1972. godine dao je pismenu ostavku. (citat iz članka Bele Gabrića: In memoriam - Ivan Stantić).

Mnogo kasnije, kada su se prilike izmjenile, Ive Stantić je 20. listopada 1993. godine održao zapaženo predavanje HKUD „Bunjevačko kolo“, osnivanje i djelatnost HKUD „Bunjevačko

kolo“ u Subotici (Subotička Danica za 1994. godinu, 241-150 str), (osvrt u „Bačkom klasju“, br. 6 za 1993. godinu, 40. str pod naslovom „Jedno uspješno predavanje“).

S radošću spominjem njegov rad u institutu „Ivan Antunović“. Iako u podmaklim godinama, on se mladalačkom energijom aktivirao. Član je Pravne komisije Instituta „Ivan Antunović“.

Sav njegov neumorni rad za dobro vjere i naroda prekinula je nenadana smrt 13. kolovoza 1994. godine.

Još u predvečerje smrti, 12. kolovoza, na književnoj večeri u spomen Ive Prčića, zaslužnog kulturnog radnika u povodu stote obljetnice rođenja, održao je predavanje: Hrvatska kulturna zajednica u Subotici i njen značaj u kulturnom i društvenom životu Hrvata-Bunjevaca. (Zbornik Ivan Antunović, 4-5, 311-312. str.)

U završnici predavanja se obraća slušaocima: „Ako bi mi danas netko rekao da nas samo nekakvo čudo može i dalje udruživati, ja bih, sestre i braćo, rekao da vjerujem u čuda, jer vjerujem u sve vas!“

To je Ivin zadnji javni društveni nastup.

Njegov „labuđi pjev“.

Podsjećajući se Ivine smrti, ističem njegove vrijedne doprinose kulturi rodnoga grada i voljenog naroda.

Na književnoj večeri Marge Stipić, narodne pjesnikinje (15.XI 1993.) održao je predavanje Selo u

pjesmama Marge Stipić. (Zbornik „Ivan Antunović“, 4-5, 150-152)

U „Subotičkoj Danici“ za 1993. godinu objavio je dobro dokumentiran članak: dr. Mihovil Katanac, život i rad (u povodu 100. obljetnice rođenja i 20. obljetnice smrti.)

Mislim da neću povrijediti uspomenu na pokojnika, Ivu Stantića, ako iznesem neke njegove neostvarene planove. Bar nekoliko ih znam:

- znam da je sabrao sve potrebne podatke da obradi rad HSS - a u Subotici i predsjednika Josipa Vukovića-Đide. Vidio sam prve skice članka.

- Obradivao je život i rad Ivana Malagurskog - Tanara. Taj rad je bio skoro završen, ali je još tražio neke biografske podatke koji su mu nedostajali. (govorio sam mu da objavi rad bez tih podataka). Bio je precizan. Čekao je... i umro

- Ive je uočio da je nekako zaboravljen, neobrađen značaj Petra Pekića, zaslužnog hrvatskog-bunjevačkog pisca i novinara. Dao sam mu bibliografiju njegovih objavljenih djela. Spremao se rasvijetliti njegov značaj u našoj kulturi.

Spremao se. Ali... smrt je učinila svoje.

Nisam povrijedio uspomenu na Ivu Stantića.

Ostvare li se njegovi neostvareni planovi - to će biti najbolji „memento“ u povodu prve godišnjice smrti.

Ovo je moj „in memoriam“ Ivi Stantiću.

Ivo Prčić, mlađi.

Hrvati u srijemu od sedmog stoljeća

SRIJEMSKA KALVARIJA HRVATA

Iz tiska je izišla knjiga SR-IJEMSKA KALVARIJA HRVATA, autora Zlate Gvozdić Filjak i Juraja lončarevića, iz koje objavljujemo najzanimljivije dijelove. Riječ je o Hrvatima u Srijemu i teritoriju koji je oduvijek, pa sve do nasilnog ujedinjenja 1918. godine bio dio Hrvatske.

Prvi put nakon Drugog svjetskog rata iznosi se stravična sudbina hrvatskog življa u Srijemu koji je nakon rata 1945. tako reći raskomadani i najvećim dijelom pripojeni danas već nepostojećoj Vojvodini, ustvari Srbiji.

Značenje Srijema za hrvatski narod, za njegov i razvoj države neosporan je. Hrvati od svojega dolaska u VII stoljeću nastanjuju ga i tu ostaju. Oni su u Srijemu opstojali u neprekidnoj borbi i slozi, u težnji da budu pod hrvatskim krovom, često ostavljeni, zaboravljeni, poput mrtve straže, ali uvijek odlučno sačuvati svoj identitet, svoje običaje i svoju vjeru.

„Kada se govori i piše o Srijemu, za čudo da i spremniji ljudi ne znadu najobičnije stvari o tom divnom kraju naše zemlje” - tim je riječima povjesničar Vjekoslav Klaić prije gotovo sedamdeset godina započeo dokumentiranu povijesnu raspravu „Malo o Srijemu”, u kojoj je povodom tvrdnje Stojana Protića da Srijem nije nikada prije ukinuća srpske Vojvodine pripadao Hrvatskoj, dokazao da je Srijem stvarno i jedino povijesna hrvatska pokrajina.

Akademik dr. Franjo Rački u opširnoj polemici „Srijem i Hrvati” koju je vodio sa „Vidovdanom” 1861. godine, u kojem su dokazivali da je „Srem svagda bio sastavni deo države i naroda srpskog”, iznosi: „Seoba naroda hrvatskoga u današnje predjele dogodi se početkom sedmog vijeka, kako je to pisao Konstantin Porifirogenet. Svi koji su poblize istraživali ovog pisca o spomenutoj seobi, dosudili su hrvatskom narodu uz dalmaciju, i svu posavsku Panoniju između Save, Drave i Dunava u kojoj je kako je poznato bio i Srijem.” dr. Rački opširno o tome piše u studiji „Odlomci iz državnoga prava hrvatskoga za narodne dinastie”.

Dr. rački nadalje navodi da franački pisci devetog stoljeća pišu o tome kako je Karlo veliki uzeo u zaštitu hrvatsku državu, pa su se franačke naseobine stvarale na tom području, koje su neki grčki pisci nazivali franačkom zemljom. Ali kada je skršena franačka moć i vlast pod njegovim sinom Ljudevitom, srijem opet dolazi u sastav hrvatske, pa već od 852. godine Srijemom zapovijeda hrvatski veliki župan Trpimir. On u svojoj povelji svjedoči do Dunava („usque ripam Danubii”), razumljiva se u Srijemu jer je do srednjega Dunava u donjoj panoniji dopirala zemlja kneza Pribune.

U desetom stoljeću s one strane Dunava gospodarili su Mađari, a s ove strane u Srijemu hrvati. Tako su Drava i Dunav bile

granica među starijom državom Hrvatskom i mlađom mađarskom.

Doklegod je hrvatskom državom upravljala narodna dinastija, u srijemu je banovao hrvatski ban. Tako se u dokumentu koji se čuva u kaptolu splitskom navodi između sedam hrvatskih banova i žbanus Sremi”.

Srijem je, dakle, za vrijeme narodne hrvatske dinastije spadao pod hrvatsku krunu. Zemlja, koja je sačinjavala državu hrvatsku, u spomenicima od devetog do jedanaestog stoljeća naziva se imenom „Dalmatiae et Croatiae” Pod Dalmacijom razumijevali su se gradovi: Zadar, trgor, Split, Dubrovnik i kvarnerski otoci Rab, Krk i Cres. Sva ostala pokrajina krune hrvatske sve do Drave i Dunava zove se Hrvatska. Tako se mora razumijevati naslov „Rex Dalmatiae et Croatiae” koji su nosili hrvatski vladari, a o kome svjedoče brojni spomenici i povijesni spisi. u to doba srijem je bio u cjelosti dio kraljevine Hrvatske, jer se Slavonija u današnjem smislu uopće ne spominje.

Kruna sv. Stjepana poslije kralja Kolomona dobila je isto pravo na Srijem kakvo je imala nad čitavom Hrvatskom i Dalmacijom. Koloman i njegovi nasljednici kraljevali su u Dalmaciji i Hrvatskoj ne kao kraljevi ugarski, nego kao nasljednici Tomislava, Krešimira i Držislava.

Ako je pokrajina među Savom, Dravom i Dunavom bila

od pamtivjeka sastavnim dijelom države hrvatske, ako su tom pokrajinom vladali kraljvi ugarski, a poslije Kolomana kao kraljevi hrvatski i dalmatinski, tada su ovi vladari branili Srijem od tuđih napada. U tom smislu treba razumjeti i borbe Za Srijem između Geze II i grčkog cara Manuela (1152. godine). Ta se borba nastavlja i za vladanje Stjepana III, koji je sklopljenim mirom morao Srijem ustupiti Carigradu, a bela III ga je opet vratio u vlast Hrvatsko-ugarskih vladara.

Prema tome, već u dvanaestom stoljeću došao je Srijem pod upravu hrvatskougarskih vladara, tako je njegova političko-administrativna ugradnja u tkivo hrvatske države posve ustaljena (Srijem postaje županijom 1180. godine) i takva će ostati sve do dolaska Turaka u te krajeve.

Područje stare srijemske županije, kao i čitavoga (geografskoga) Srijema bilo je već od 1521. godine (pad Beograda) pod turskom vlašću. Tek mirom u Karlovcima 1699. godine dolazi u vlast hrvatskougarskog kralja onaj dio srijema koji se prostire zapadno od crte povučene od ušća tise u Dunav, kod slankamena, do ušća Bosuta u savu.

Tako su slankamen i Morović pripali hrvatsko-ugarskoj kruni, dok su Mitrovica, Ruma, Inđija i krajevi do Kupinova i Zemuna ostali u turskoj vlasti. Tek mirom u Požarevcu 1718. godine pripao je i jugoistočni Srijem caru i kralju Karlu III.

Poslije mira u Karlovcima,

zahtijevali su hrvatski staleži da se oslobođena donja Slavonija sa Srijemom podvrgne vlasti hrvatskog bana.

Za marije Terezije ispunjena je njihova želja. Hrvatski Sabor 1741. godine izabrao je komisiju u koju je ušao ban, banski namjesnik i biskup zagrebački Juraj Branjug,

grofovi Aleksander i Ljudevit Patačić i još neka svjetovna i duhovna gospoda koji će provesti sjedinjenje. Godine 1743. nalaže kraljica Marija Terezija banu Karlu Baćanu da pođe u istočnu Slavoniju i Srijem, pa da s generalom Engelshofenom ustanovi što je imalo pripasti krajini prema Turskoj, a ostatak zemljišta slavonsko-srijemskoga da podvrgne jurisdikciji banskoj.

Komisija je tada stvorila o spomenutog zemljišta tri županije:

požešku, virovitičku i srijemsku. Godine 1745. svečano su postavljeni prvi veliki župani za obnovljene županije. Za srijemsku to je bio barun Marko Pejačević.

Županija srijeska, stara, sjedinjena je s Hrvatskom (poput županije požeške i virovitičke) od 1741. do 1745. godine. Od tada pa do 1848. dakle više od stotinu godina, ostala je neprekidno u Hrvatskoj.

Katoličko crkveno ustrojstvo u prošlosti, kao i osnutak i starost njezinih župa u Srijemu, najbolje će pokazati našinstvo toga područja. Da u Srijemu tada nije bilo hrvatskog življa, kako se kasnije počelo tvrditi, čemu bi taj ustroj služio ako se ne bi odnosio na narod kojem je bio namijenjen.

Kada je Srijem 1180. godine postao županijom, obnavlja se njegova biskupija u Banoštru 1229. godine na Dunavu kod Čerevića, koja je neko vrijeme bila i u sv. Ireneju kod Mitrovice. Time je uz svjetovno obavljeno i vjersko ujedinjenje Srijema. U

Banoštru se spominju benediktinci, koji tu imaju svoju opatiju Stjepana Prvomučenika. Mitrovica i Gregurevci imali su također benediktinske samostane već 1247. godine.

Katoličke župe zapravo su svjedoci postojanja starosjedilačkog hrvatskog življa na tlu Srijema, Rimo-katolička župa u Vukovaru spominje se prvi put 1251. godine. Zemunska se župa spominje 1331. godine. Starija je od njih ona u Slankamenu.

Ona potječe iz 1039. godine, dakle iz doba hrvatskih narodnih vladara. Kamenička župa potječe iz 1223. godine, a beočinska crkva Sv. Jakoba iz 1229. Današnju franjevačku i župnu crkvu Sv. Ivana kapistrana u Iloku sagradio je knez Ugrin 1349. godine. Ona je jedina cjelovito sačuvana crkva u Iloku. U Iloku se nalaze i ostaci gotičke crkve Bl. Djevice Marije, koja je starija od današnje župne crkve. Iz godine 1332. je pak župa u Srijemskim Karlovcima.

Najbrojniji i najstariji red u Srijemu bili su benediktinci, napoznatiji zapadnoerupski katolički red. Oni su u dvanaestom stoljeću u Petrovaradinu imali svoj samostan sv. Jurja, a istoimena župa sominje se 1198. godine. Taj je samostan bio neko vrijeme i središtem srijemske biskupije.

Benediktinci su imali svoje samostane na ovom području i u Mandelosu i u Nuštru.

Uz benediktince, značajan red u ovim krajevima bili su cisterciti, koje je 1234. godine u Petrovaradin doveo hrvatsko-ugarski kralj Bela IV, iz njihove matične opatije Troisfontaines u Francuskoj. Trebalo je da oni u ovoj novoj, nakon Topuskog najbogatijoj opatiji u Hrvatskoj, čuvaju spomen na njegovu nesretnu majuku Gertrudu, koju su 1213. godine u odsutnosti kralja Andrije umorili u Piliškoj šumi kraj Budima urotnici sa županom Petrom na čelu, u čijem je posjedu bio Petrovaradin, tada Varadin. Zbog veleizdaje oduzet mu je posjed i predan cisterciticima. Hrvatski ih je narod zbog crno-bijele odjeće zvao svrakarima, sve dok ih nakon 292 godine nisu uništili Turci.

U Irigu, koji se spominje već 1225. godine, djeluju pavlini. Franjevci su u Iloku djelovali od 1343. godine, do dolaska Turaka. Poslije oslobođenja od Turaka dolazi iz Bosne i novo stanovništvo s fran-

jevcima i barunima Brnjaković iz Olova. U kapeli Majke Božje u Iloku, koju su 1732. godine obnovili baruni Brnjaković za svoje potrebe, sačuvana je slika Gospe Olovske, dok nam o obnoviteljima kapela govore nadgrobne ploče. Na jednoj od njih je natpis „Iliricae natione“, odnosno, hrvatskoga roda.

U Petrovaradinu su također djelovali franjevci. Oni 1708. godine osnivaju hrvatsku školu koje je 1726. godine pretvorena u javnu. Takva škola postojala je i u Kamenici u kojoj se u više navrata spominje katolička župa (1223, 1237, 1331.), dakle davno prije dolaska Srba u ove krajeve.

U Petrovaradinu su djelovali i isusovci, koji su ovamo došli iz Osijeka 1695. godine. Čim je 1699. godine sklopljen Karlovački mir i nastala stanovita sigurnost, kako petrovaradinski isusovci i franjevcipočinju gradnju rezidencija u petrovaradinskoj Donjoj tvrđavi. Ona je središte župe, kojoj pripadaju i predrađa s većinskim hrvatskim stanovništvom. Nju je isusovcima povjerio, s duhovnom skrbi za brojnu vojnu posadu, kralj Leopold I.

Franjevci su preuzeli brigu o katolicima u mjestima koja su u Srijemu i u južnoj Ugarskoj naselili pravoslavni Srbi, uglavnom s Kosova, koje je doveo patrijarh Arsenije crnojević. Tako franjevci pastiriziraju katolike u Karlovcima, Slankamenu, Kamenici, Čereviću, Mitrovici, te s početka 18. stoljeća i u Petrovaradinskom šanu (mostobranu) koje je 1748. godine proglašen slobodnim kraljevskim gradom Novim Sadom. Među najveće i najljepše crkve ubraja se crkva Sv. Juraja, bivša isusovačka crkva u Petrovaradinu. Jednake veličine bila je i franjevačka crkva, koja je 1807. godine prerađena za središte Slavonske generalne

komande. Stari Petrovaradinci bili su isključivo katolici, jer je pravoslavicima od oslobođenja od Turaka pa do propasto Austro-Ugarske Monarhije bilo zabranjeno naseljavanje u tom tom mjestu. I za ostale utvde je vrijedio isti zakon.

Teritorijalni opseg biskupije u Banoštru na Dunavu bio je malen. Obuhvaćala je samo istočni dio Srijema, dok je ostali dio Srijema bio pod biskupijom u Pečuhu. Biskupija u banoštru imala je dva arhiđakonata: vukovarski i morovički, koji su imali pod sobom 90 katoličkih župa, što dovoljno govori o brojnosti našeg življa u tom dijelu Srijema.

U 15. stoljeću morovički arhiđakonats postaje čak prepoziturom, što je značilo da je bio u upravnom smislu izravno podvrgnut Papi. Tu je bio gospodarom Ivan Morovički, hrvatski velikaš, koji se isticao vjernošću katoličkoj crkvi. Prepozitura dobiva od njega velike posjede u morovičkom, petrovaradinskom, ali i u osječkom i valpovačkom kraju, što bjelodano svjedoči o tome komu su sva ta područja pripadala.

Nakon izumiranja morovičke loze 1484. godine, a i dolaska Turaka u Bosnu i Srbiju (1463. i 1456.) srspski despoti počinju naseljavati svoj živalj u ove krajeve u kojima također dobivaju posjede. Broj se katoličkih župa zbog Turaka toliko smanjio, da se 1581. godine spominju u morovičkom arhiđakonatu samo katoličke župe u Moroviću, Bapskoj, Ljubi i Iloku. Kako je nedostajalo župnika, iz Bosne počinju dolaziti franjevci koji će dovesti i hrvatski puk sa sobom, ali i pastirizirati ove krajeve.

(nastavit će se)

KULTURNI I GOSPODARSKI ŽIVOT U GOLUBINCIMA

Piše: Marko Kljajić

U selu su postojale Matica hrvatska i Matica srpska. Akciju za učlanjivanje Hrvata u Maticu hrvatsku vodio je učitelj Prestec, a članovi školskog vijeća srpske osnovne škole bili su osnivači ogranaka matice srpske i njeni prvi članovi.

Članovi ogranaka Matice srpske, pop Preradović i trgovci Nikolajević i Panajotović osnovali su 1893. godine seosku čitaonicu, a Hrvati su svoju čitaonicu osnovali tek 1919. godine. njen pokretač bio je učitelj Davorin Prestec, a osnivači trgovci Paja Radnić i Paja Crnković, te zemljoradnici Ivan Peršić, baća Ivezić, Ilija Crnković, Joca Čačić, Ivan Doljanin, Stipan Crljen, Paja Gašparović i Ivan Krmpota. Čitaonica je imala svoje prostorije u kući Bore Štrapajevića-Kicoša.

Prvo Pjevačko društvo osnovano je u Golubincima krajem prošlog vijeka. Imalo je dvadeset članova s učiteljem Brankom Janković na čelu. Tih godina u Golubincima su bile osnovane još dvije organizacije čisto srpskog obilježja - Kolo srpskih sestara i Srpski soko. Soko je sve više postajalo poprište nacionalnih trvenja. Osnivač S. sokola bio je dr. Gajić, a članovi su mu bili Srbi i Hrvati (prvi predvodnik Radivoj Lazić).

Golubinačku štedionicu osnovali su 1885. godine Šišan Svetislav Nikolić, jedan od nabogatijih golubinčana; Đoka Panajotović i pop Damjan Preradović. Prema podacima za kraj

1912. godine glavica je štedionice iznosi 150.301 Krunu, a čista dobit za tu godinu 15.701 Krunu. Krajem prvog svjetskog Štedionica je ušla u sastav banke Nikole Petrovića u St. Pazovi.

Učitelj Davorin Prestec, katolički župnik Martin Firingner sa trojicom osnivača štedionice značajno su doprinijeli i osnivanju rasadnika, dne 01. ožujka 1889. godine (Prestec tajnik...). Općina je dodijelila rasadniku pet jutara ledine, gdje su se gajili rasadi raznih vrsta voća, iz kojeg su se rasadom koristila sva sela u okolini. Budući da je to bila kotarska organizacija u njoj su se našli i Hrvati i Srbi.

U centru sela postojale su dvije kavane. (Pored Šišana, prve kavane držali su Miša Banovački i Đura Rukavina). Kod Đure su svraćali odbornici i samo stariji ljudi, a kod Miše je svako dolazio. Tamo se pilo i danju i noću, pjevalo se, svađalo se, tuklo i kartalo. Svirači su uvijek čekali spremni da ih neko pozove da ga vesele.

Zadružni pokret u Srijemu naročito se razvijao osamdesetih godina. Srednji i sitni seljaci potražili su spas u takmičenju sa onim jačim u udruživanju i zajedničkoj ispomoći.

U Golubincima je 1904. godine osnovana Hrvatska seljačka zadruga sa više od 100 članova. Zadruga je u prvo vrijeme imala karakter štedionice da bi nešto kasnije kupila 150 jutara zemlje u potesu Vojkovi, koja je nekoliko godina

obrađivana kao kolektivno vlasništvo. Zadruga je reorganizirana 1907. godine poprimajući više karakter zemljoradničke zadruge. Zemlja je podijeljena, nabavljene su poljoprivredne mašine i alatke, pojavile su se kosačice i sijačice, nabavljeno je bolje sjeme. Zadruga je štitila svoje članove od samovolje trgovaca. Najviše zasluga za organiziranje i razvoj ove zadruge pripada učitelju Prestecu, prvi njen predsjednik bio je Dokoza, a kasnije Ivan Peršić, Ivan Krmpota i Pavle Pavlović Šaja. Među članovima zadruge isticali su se Pavle Radnić, Paja Crnković, Baća Ivezić, Ilija Crnković, Joco Čačić, Ivan Doljanin, Paja Gašparević, Đura Pavlović i Dragutin Višnjovski.

1905. godine na inicijativu dr Gajića osnovana je u selu i Prva srpska zemljoradnička zadruga, koja je također počela da daje kredite članovima. Pokušaj da se organizira zajednička obrada zemlja nije uspio, a dolazio je i do špekulacija i korišćenja zadruge mimo dogovorenih i utvrđenih pravila, zbog čega je isključeno 15 članova a 7 ih je samo istupilo.

Hrvatska seljačka zadruga imala je dugu tradiciju. Ostala je i za vrijeme ratnih dana, pa je nastavila rad u novoj državi i u godinama krize koje su nastupile znatno je pomogla svojim članovima. Prva srpska zemljoradnička zadruga nije izdržala tok krize. Predsjednik zadruge Miša Beljin počeo je 1922. godine sebi da gradi jednu

od najboljih kuća u selu. Oko dvadeset zadrugara je istupilo i 1925. godine osnovalo Drugu srpsku zemljoradničku zadrugu, a njen predsjednik je bio Mitar Bobić. Zadruga je raspuštena 1932. godine.

Istovremeno bila je osnovana Mjesna zadruga za poljoprivredni kredit, a imala je blizu sedamdeset članova. Njen prvi predsjednik bio je Slavko Milićević, zastupnik radikalne stranke a sekretar Aca Arsenijević. Zadruga je svojim kreditima u godinama krize pomagala onima koji su bili na domaku zelenaških ruku. Po izlasku iz krize Zadruga je likvidirana. Golubinačke srpkinje poslije rata osnovale su posebnu zadrugu pod nazivom Dobrotvorna ženska zadruga Srpkinja. U suradnji sa prosvjetnim radnicima zadruga je priređivala zabave, a prikupljena srestva namjenjivala je siromašnim đacim i za kupovinu opreme za domaću radinost.

Sve nevolje u kojim su se seljaci nalazili izdržala je samo Hrvatska seljačka zadruga, koja je imala punu podršku najjače političke stranke u selu - HRVATSKE SELJAČKE STRANKE

Za nešto više od dvadeset godina Golubinci se nisu mnogo izmijenili. Na svom mjestu stajali su stara zgrada Šlos, općinska kuća, škola, stanovi za učitelje, katolička i pravoslavna crkva. Ali počele su da se javljaju nove kuće, koje više nisu ličile na one stare. Prvo je Filip Remer izgradio kuću na uglu putinačkog i maradičkog šora. Ali ni u ovoj kući, iako je bila najljepša u selu, nije bilo kupatila, jer nije bilo vodovoda. Ipak Golubinci spadaju u rijetka sela u koja je početkom 1931. godine bila uvedena struja. Došli su radioaparati, električne pegle itd.

U selu su se pojavili i prvi traktori, uglavnom za pogon desetak vršecih garnitura, pored tri četiri parne, koje se još nisu dale sasvim

istisnuti.

(Vršaće garniture imali su najprije Štrpajevići, a zatim mlinari Kunc i Jenc, potom mašinbravar Milan Đukić, pa Milan i Lazar Bošnjaković Kika, Branko Lepšanović, Toma i Joca Peršić, Mitar Peršić te Stipa i Pera Čačić).

Pored zajedničke stanice, matijas rajs, Njemač iz Indije, podigao je ciglanu na kojoj je u vrijeme sezone bilo zaposleno oko 70 radnika. Proizvodilo se do tri miliona cigala godišnje.

Godine 1936. trgovac Lacika kon izgradio je sušaru za kukuruz kapaciteta jednog vagona za 24 sata. zasnovana je u to vrijeme u blizini Golubinaca i plantaža raznog pvrća na prostoru od oko 80 jutara, a zasnovala su je dvojica baštovana koji su došli iz Bugarske. Oni su sabirali plodove sa plantaže od ranog proljeća do kasne jeseni. Ovdje je bilo posla za mnoge Golubinčane.

Početkom 1919. godine Adolf Srnka otvorio je u selu apoteku. Nakon njegove smrti 1929. godine njegova je supruga apoteku dalje izdavala u zakup.

Raslojavanje u selu teklo je ubrzanim tokom. Neke obitelji raspolagale su sa 50, 60, pa i 70 jutara plodne oranice. Istovremeno je mnogo obitelji ostajalo sa manje zemlje i tražilo načina da obezbijedi životne potrebe nadnicama ili zaposlenjem na ciglani, u sušari, mlinu, plantaži ili na drugoj strani. U to vrijeme pojavljuje se u selu i prvi automobil. Njegov vlasnik je bio dr. Ljuba Savković i nešto kasnije trgovac boško Srsenijević. Povećava se broj trgovačkih radnji, a najviše u putinačkom i šimanovačkom šoru. Ni kavane nisu zaostajale. Kod stankova i Štrpajevića bile su izgrađene i velike sale za igranke i kulturne priredbe.

1937. godine izgrađen je sokolski dom sa velikom salom. Sokol je predstavljao od samog osnivanja

okosnicu stranačke borbe za uticaj u ovoj sportskoj organizaciji. Njen dugogodišnji starješina bio je Stevan Kostić Bibla, a prosvjetar organizacije pop Đura Božić, načelnik Viktor Vencel, a sekretar Svetozar Bošnjaković. Od godišnje skupštine 1937. godine uticaj komunista među omladinom u ovoj organizaciji bio je sve izrazitiji. U Skolu su bili Milan Govorčin i Ilija Tišma, otuda su Hrvati zazirali od ove organizacije, a nacionalisti s desnog krila HSS stalno bili njeni aktivni protivnici. Pod njihovim uticajem hrvatski omladinci ubrzano su je napuštali.

U Golubincima je formirano je hrvatsko kulturno umjetničko društvo „Jelačić“, a 1924. godine osnovan je i mjesni nogometni klub „Jadran“.

Ekonomski napredak sela stvorio je značajne mogućnosti mladim generacijama da se školuju i izučavaju zanate. Bilo je sve više zanatlija, kako onih koji su otvarali svoje radnje u selu, tako i onih koji su po izučavanju zanata radili kod drugih. Više od stotine Golubinčana završilo je zanat, što pokazuje da je napredak sela bio u značajnom usponu.

Zanatske radnje bile su sve raznovrsnije. To su bili pored obučara i opančari, pored kovača i sarači, kolari berebri... Sve više posla imali su krojači, ali su se i ćurčije održavale. Izgradnja ili dogradnja kuća i pomoćnih zgrada tražila je sve više zidara, tesara i pintera, pa je i njihov broj rastao. Bilo je više i učitelja, ljekara, općinskih službenika, javljaju se prve pekare i mesnice...

Studenti, đaci, šegrti i zanatski radnici, nalazeći se u naprednijim sredinama na fakultetima, školama, majstorskim radionicama, izašli su ne samo iz seoskih običajnih i ekonomskih, već političkih okvira u koje su nove struje teže prodirale.

Posljednje vijesti ..

SVETI ANTUN ZAŠTITIO VJERNIKE U NIKINCIMA

Sv. Antun je patron katoličke župne crkve u Nikincima i vjerničke zajednice koja se u njoj okuplja. Na Svečev spomendan ove godine, 13. lipnja, župna je zajednica molitveno slavila svoga nebeskog zaštitnika i obilježavala 800. obljetnicu njegova rođenja. A sveti se Antun pokazao njezinim uistinu moćnim zaštitnikom i braniteljem. Prema svjedočanstvu jednog od svećenika očevidaca, dogodilo se sljedeće:

Sv. Misu u 11 sati predvodio je Boško Radielović, dekan rumskog dekanata, a uz njega su koncebrirala još četvorica svećenika. Nekoliko je svećenika ispovijedalo, a među njima i domaći župnik Marko Loš u sakristiji crkve. Padala je kiša i to je bio razlog što nitko od vjernika nije bio oko crkve. Poslije podizanja koncelebranti su počeli osjećati neugodan miris gareži. Jedna je vjernica pozvala župnika van. ne desnom prozoru crkve primjetili su eksploziv iz kojega je visio fitilj i sagorjevaao. (crkva je nova i prozori na njoj su niski, dugi i uski). Župnik je brzo odbacio eksploziv s prozora crkve, ušao u crkvu i upozorio okupljene da se ne uplaše zvuka eksplozije koja će uslijediti. Na „Jaganjče Božiji“ odjeknula je snažna eksplozija. Od detonacije su popucali prozori na crkvi, na vjernike se sasulo staklo, na trenutak je u crkvi nastao metež i plač prisutne djece, te pokoje žene. No, okupljeni svećenici i vjernici su se brzo pribrali i s čvrstom vjerom u

Boga i pouzdanjem u moćnog zaštitnika sv. Antuna nastavili s pričešću, te u zahvalnoj pjesmi misno slavlje priveli kraju.

U onome što se dogodilo, prepoznali su još jedan čudesni znak i potvrdu svetosti sv. Antuna, kojega su slavili. Potpunu svijest o tome i mogućnosti tragedije iz koje su izbavljeni shvatili su tek onda kada su se potpuno pribrali i vidjeli krater eksplozije i te sve posljedice onoga što se dogodilo. Katolici u Nikincima se nisu uplašili. Štoviše, te iste večeti su se ponovo okupili, i u istoj se crkvi nastavljaju okupljati. Nikinačka je katolička crkva posljednjih nekoliko godina već nekoliko puta stardavala od podmetnutih eksplozija, no do sada je to uvijek bilo u vrijeme kda u njoj nije bilo nikoga. **OD PRETHODNIH NAPADA VEĆ SU PRIJE BILI RAZBIJENI PROZORI NA LIJEVOJ STRANI CRKVE, A SADA SU PORAZBIJANI I OSTALI.**

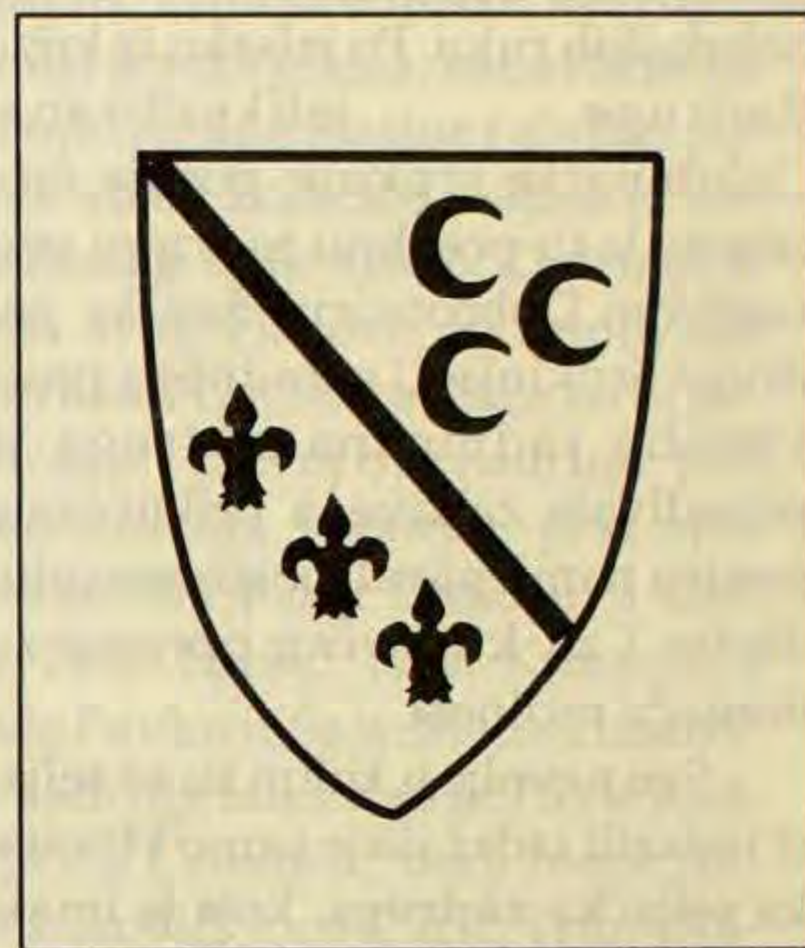
POLICIJA JE NA MJESTO DOGAĐAJA BILA POZVANA ODMAH, NO STIGLA JE POLASATA POSLIJE MISE. Dvojica pristiglih policajaca i inspektori mirno su napravili zapisnik, od kojega nikinački katolici ne očekuju baš puno koristi.

Nakon prividnog smirivanja i jednogodišnjeg relativnog mirvamnja, nasilje se nad srijemskim katolicima u posljednje vrijeme ponovo širi i poprima sve veće razmjere.

Novi Pazar:

Na redovnoj Skupštini ogranka stranke SDA za općinu Novi pazar, održanoj 22.7. 95. za predsjednika ovog Ogranka izabran je mr. Fadil Škrijelj kao i članovi Izvršnog odbora, te po pet članova

Suda časti i Nadzornog

odbora.

*Međunarodni PRESS centar u Beogradu oglušio se na dva pismena zahtjeva SDA za održavanje konferencije za štampu 11. i 24. jula ove godine. Slično ponašanje u ovom centru zabilježeno je i prilikom zakazivanja konferencija za štampu Organizacionog odbora za potpisivanje peticija građana Sandžaka kojim se traži bezbjedan dolazak predsjednika SDA dr. Sulejmana Ugljanina u Sandžak i puštanje na slobodu političkih zatvorenika osuđenih u montiranim procesima u Novom pazaru i Bijelom Polju.

Ugljanin ponovo izabran

PROSLAVA SNJEŽNE GOSPE NA TEKIJAMA KOD PETROVARADINA

za predsjednika SDA Sandžaka

Sulejman Ugljanin je ponovo izabran za predsjednika stranke SDA Sandžaka, na vanrednoj izbornoj Skupštini ove stranke održanoj u Novom Pazaru 29. jula ove godine.

Skupština je izabrala i 45 članova Glavnog odbora Stranke, te članove Nadzornog odbora i Suda časti. Funkciju izvršnog odbora SDA Sandžaka obavljat će Koordinaciono tijelo, koje koje je rukovodilo njenim radom u vrijeme trajanja vanrednog stanja u Stranci, sve do prve sjednice novoizabranog Glavnog odbora, kada će ovaj organ imenovati Izvršni odbor. Izborom organa Stranke stečeni su uvjeti za ukidanje vanrednog stanja u SDA Sandžaka koja se od ove Skupštine nastaviti raditi normalno. Skupštinu su pozdravili predsjednik Predsjednik DSHV-a mr. Bela tonković, ispred Sandžačkog intelektualnog kruga (SIK) Mehmed Slezović, a u ime LBO predsjednik Kasim Zorannić, te akademik Jašar redžepagić i mnogi drugi.

Rad Skupštine pratili su novinari dopisnici listova Srbije i Crne Gore kao i novinari stranih medija.

Po završetku Izborne skupštine, u prepunoj sali Radničkog univerziteta uz prigodan kulturni i umjetnički program koji je pripremio KDMS „Preporod“ održana je svečana akademija u povodu pete godišnjice od osnivanja SDA Sandžaka.

Uz sudjelovanje preko dvije tisuće hodočasnika i 25 svećenika, predvođene u liturgijskom slavlju na mađarskom jeziku subotičkim biskupom msgr. Ivanom Penzešom, a na hrvatskom jeziku msgr. Stjepanom Milerom, vikarom Đakovačko-srijemske biskupije, i ove je godine svečano proslavljen blagdan Snježne Gospe na Tekijama pokraj Petrovaradina. Liturgiju na staroslavenskom jeziku za vjernike grkokatolike istočnog obreda, predvodio je grkokatolički župnik u Novom Sadu preč. Roman Miz.

Tekijsko svetište kod petrovaradina najveće je Marijansko svetište na području Đakovačko-srijemske biskupije i najveće je okupljalište vjernika katolika u Srijemu, napose o blagdanima sv. Ane (26.07) i Snježne Gospe (5.08.).

Kao svetište datira još iz predturskih vremena, a na

značenju posebno dobiva nakon poraza Turaka od kršćana pod vodstvom Eugena Savojskog, 5.08. 1916. godine, a koja je pobjeda pripisana moćnom zagovoru Bogorodice.

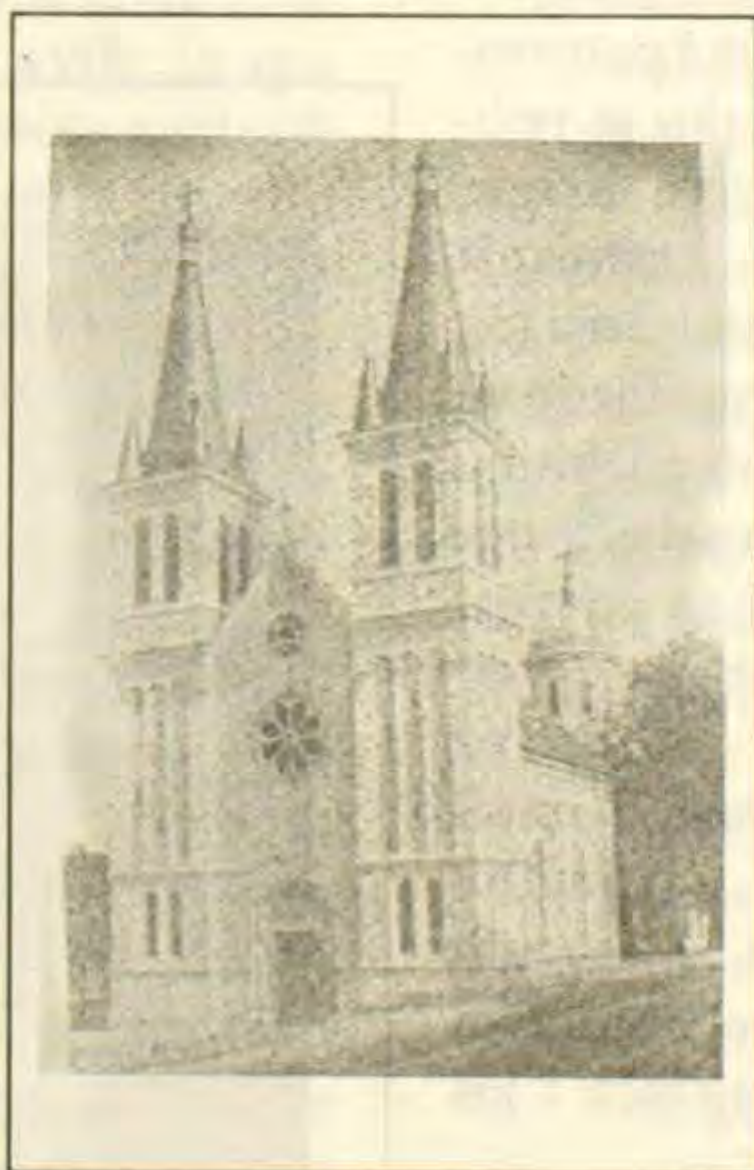
Po prvi puta u zadnjih pet godina, a nakon raspada bivše SFRJ biskup đakovačko-srijemski msgr. Ćiril Kos nije bio nazočan na Tekijama. Zamoljeno dopuštenje za njegov ulazak

na teritorij SRJ od Ministarstva vjera u Beogradu - nije stiglo.

Ove godine je bilo primjetno više hodočasnika u odnosu na prethodne godine. Autobusima su prostigli vjernici iz Golubinaca, Slankamena, Surčina, Sr. Mitrovice i šidske okolice.

Izuzev jedne incidentne i provokativne scene, slavlje je proteklo u najboljem redu, zahvaljujući i organima reda, policiji iz Petrovaradina, koji su savjesno i odgovorno vršili svoj posao.

M. Kljajić

Stanislav Preprek (III dio):

ČOVJEKA ČINE DJELA

Preprekove zasluge u čuvanju, bilježenju i promicanju glazbene, kulturne i povijesne baštine našeg podneblja, osobito srijemskog i petrovaradinskog, za svaku je pohvalu. Bez njegove brige, ljubavi i njegova nastojanja oko čuvanja i promicanja tog našeg kulturnog naslijeđa ne bismo danas znali za franju Štefanovića, tvorca dječje opere u svijetu, niti za povijest petrovaradinskog hrvatskog pjevačkog društva „Neven” m, ne bismo imali harmonizacije većine crkvenih i nekih svjetovnih popjevki župnika i pjesnika Ilije Okrugića-Srijemca i još mnogo toga.

Sve što sam do sada iznio o Stanislavu Prepreku poznato je manje ili više užem krugu ljubitelja njegove umjetnosti. Međutim, ono što me je posebno poticalo na pisanje ovoga članka jeste da prikazem Stanislava Prepreka i kao neumornog kulturnog radnika. Neka to bude moj osobni doprinos njegovoj uspomeni koja trajno živi u meni. Iz statističkog prikaza cjelokupnog Preprekovog djelovanja dobit ćemo još jasniju sliku o njegovoj željeznoj radnoj energiji. S obzirom na nje-

govu dugogodišnju sljepoću ona nam se čini gotovo nepojmljivom. Budući da do sada nitko nije dao potpuni pregled

svih Preprekovih aktivnosti on od sada može poslužiti svima, koji se žele baviti njegovim osobujnim stvaralaštvom, kao dodatak ili nadopuna ranijim studijama i istraživanjima.

Skladatelj: 64 godine (1917-1981)

Sa skladanjem je započeo 1914, ali je uništio gotovo sve

skladbe do 1918. Iz tih godina ostavio je samo oveću zbirku klavirskih skladbi s nazivom „rane skladbe”.

Mojim posredstvom, u vrijeme mojih glazbenih studija u Beogradu, Preprek 1958. postaje članom Udruženja kompozitora Srbije, kasnije Vojvodine. Savet za kulturu Srbije pretvorio mu je invalidsku učiteljsku mirovinu u umjetničku starosnu na temelju 40-godišnjeg skladateljskog rada (1919-1959) priznatog od ovog udruženja.

Učitelj: 29 godina (1919-1948)

Nova Kapela 1919-1920, 15 mjeseci. Petrovaradin 1920-1921, 18 mjeseci (od toga 1 godinu u višim razredima tadanje Više pučke škole, predavajući hrvatski i njemački jezik i zemljopis).

Maradik 1921-1926, nešto više od 5 godina. Petrovaradin 1926-1948, 22 godine (od toga posljednjih 14 mjeseci kao tajnik II. školskog nadzorništva u Novom Sadu).

Orguljaš: 11 godina

Župna crkva u Novoj Kape-
li 1919-1920, 1 godinu Crkava
sv. Roka u Petrovaradinu 1927-

1937, 10 godina.

Zborovođa: 39 godina

Pjevački zbor župne crkve u Novoj Kapeli 1919-1920, 1 godinu. hrvatsko pjevačko društvo „Neven“ u Petrovaradinu 1920-1921, 1 godinu i 1927-1941, 14 godina s prekidi-
ma. Pjevački zbor crkve sv. Roka u Petrovaradinu 1927-1937, 10 godina s prekidi-
ma. Hrvatsko pjevačko društvo „Zvonimir“ u Sr. Karlovcima 1928-1931, 3, godine. Dječji zbor velike petrovatradinske škole i ujedno pdmlatka petrovaradinskog sokolskog društva 1930-1940, 10 godina.

Knjižničar: 19 godina

Knjižnica i čitaonica „V.Nazor“ u Petrovaradinu 1946-1965, 19 godina.

S tako dugim i mnogostranim radnim vijekom malo se tko može pohvaliti. na žalost, Petrovaradinci, osmi nekoliko iznimaka, nisu imali pojma tko i što je Preprek pa prema tome nisu znali da u njihovoj sredini živi i radi jedan kongenijalni umjetnik-stvaralac. Ovaj nedostatak žitelja Petrovaradina, u odnosu na svoje dične sugradjane, iznio sam i prošle godinu u ovom glasilu pišući o petrovaradinskom skladatelju Franji Štefanoviću. Baš zbog toga mnogi su se i o Prepreka ogriješili na razne načine. Medjutim, najveći kamen smutnji i spoticanja u slučaju s Preprekom bila je širinanjegova djelovanja koju njegovi sumješteni nikako nisu mogli shvatiti ni razumjeti. Iz toga se najprije radala zavist, a potom optužbe, napadi i klevete. No,

Preprek je sve to, poput starozavjetnog Joba, dostojanstveno i strpljivo podnio te i na taj način dokazao svu veličinu svoje čovječnosti.

Mada Preprek nije vidio pune 23 godine on je svojim djelovanjem u našoj sredini gotovo uvijek bio u središtu kulturnih zbivanja. Štoviše, bio je većinom i njihov pokretač i organizator. Hvala mu što nam je pokazao kako treba živiti i raditi na dobrobit svih. Ja mu posebno odajem svoju najdublju zahvalnost, jer mi je bio, više nego ostalima, najvećim učiteljem i duhovnim ocem. Našu zahvalnost najbolje ćemo iskazati izvodjenjem i obavljanjem njegovih djela, jer je čovjek ono što je po svojim djelima. A da i Stanislav Preprek nije uzalud živio potvrđuju upravo njegova djela.

Kao znak sjećanja na našeg zaslužnog sugrađanina i zemljaka, skladatelja i pjesnika Stanislava Prepreka, završit ću ovja prkaz njegovom himnom glazbi, uzvišenom pjesmom s nazivom „Glazba“. Pjesmu je napisao 1958. u Petrovaradinu.

Petrovaradin,
6 veljače 1995.
Đuro Rajković

Glazba

Izvireš iz nepoznatog
Nevidljiva i neuhvatljiva

A ipak sazdana iz
mnoštva sitnih djelića.
Kao najljepše arhitektonsko
zdanje

Ispunjaš prostor i vrijeme.
Tamo gdje jezik mora da
zamukne

Ti postaješ njegov govor.
A kad zanijemi duša od
boli ili radosti

Ti postaješ njezin jauk ili
usklik.

Ti si najistinitiji i najrečitiji
govor srca.

Ti izgubljenoj duši daješ
ponovno smisao
I napunjaš je vedrinom i
radošću.

Ti joj daješ krila za visoki
let misli,

Vodiš je sigurno po
bespuću tmine
Kao sjajno u nepogrešivo
svjetlo.

Tvoj govor razumije
svačije srce
I ono najsitnije travke,
lista, stabla i ptice.

Prema tvom jasnom i
moćnom glasu
I najljepši čovječji govor
Tek je nesuvislo mucanje.

Izvireš iz nepoznatog,
Ispunjaš prostor i vrijeme,
Ti bestjelesna, besprostor-
na i bezvremena,

Sveobuhvatna.
Glas istine, tek slabi ali
sigurni odsjev,
Vječnog, neprolaznog
svjetla.

LUDA JAMA

Iz lude jame, lud vitar duše - tako je obična bila kasti moja nana. A da znate da je bila u pravu. Kad je kogod blendavo divanijo, jel se zjalavo ponašo, jel se šašavo smijo, ona je uvijek to kazla. Pa sad, nije baš uvijek čuvo onaj koga se ticalo, al čuli smo mi, dica.

Al, vite kolko sad ljudi jama ima. Šta? Di? I kaki?

Pa prva luda jama je televizor, pa radijo, mislim na političke divane, pa štampa! Jel tu još triba koja luda jama? Pa na koncu, svi smo mi u toj ludoj jami, jel na veliku žalost i sramotu jevropske civilizacije, cila naša, jel te kad bi bila naša družba bi bila, država liči na ludu jamu.

- Ko divani sam sa sobom, jel vabi salaš, jel je, Božem prosti, poludijo - čujem Albu kako se ciri. Gurnijo njušketinu kroz tarabu, pa me ismijava.

- Šta si zinijo ko lašče u gnijezdu. Ko da ti nikad ne divaniš sam sa sobom? Vid vako: ako ja počmem divan o politiki oliti pljački koju država u puno felu hasnira protiv nas paora i ne samo nas, s mojom gospojom prisiče me ko mišlinger kandžijom: bolje da crkavaš neg da zjališ u televizor, jel čitaš novine. Ja brez televizora, ta valjda bi brez gospoje mogo, al brez njeg nikako. Tako ti to dođe. Omatoriš, niko te ne sluša, a i ko te sluša, jal se pravi lud, jel te stvarno ne razumi. Štra ti drugo neg da divaniš sam sa sobom.

- E moj komšo, - sažaljivo će Albe - jel si bolesan, jel je stvarno tako sivo?

- Sivo? kaki sivo? Crno da crnje ne mož bit!

- To si kazo i lani. Al vidiš da i od tvog najcrnjeg mož bit još mračnije.

- Stvarno vidiš. Ko bi kazo da si i ti progledo. Jeste da ti je misto devet dana tribalo više od devet miseci, al napriduješ. Nego, ovaj, šta sam tijo kasti? Da, jesil gleda televizor?

- Jesam, al ne znam šta te svrbi. Ta nemam ja vrimenta po cili dan zjalit u tu lažljivu škatulju.

- Ta baš jučer su divanili o tim pomoravskim atarima. Bože moj, za šta će njima trideset litara nafte, kad ionako volovima i kravama oru, a siju iz oni štrikani šareni kesnjača, s kojima i na vašar idu. Al lipo čovik, sad nije on kriv što je tamo rođen, kaže i još zafaljiva državi što je je dobijo toliko nafte. ta bar da to nisu pokazli pa bi virovo da su svi morali vratit bonove, da bi bili apcigovani za trećinu.

- Kako si ti smišan! Pa valjda država, a ko bi drugi i vodijo brigu o nama, zna da mi očon odemo priko u madžarsku, a onaj

Gedžo moždar ni čuvo nije da postoji Madžarska u kojoj mož kupit svašta koliko ti duša ište. E, sad, drugo je to što nemoš donet sve što поваšariš. Madžar te jel vrati, jel uzme, a naš opajdari carinu, onako iz trbuva, pa ako ti ne šmeka, ti čekaj drugu smenu.

- Joj Albe, ne gazi mi žulj! Jesil čuvo da oće naši „posegnuti“ za novim potpačivanjem ovog našeg kilavog nedonoščeta dinara. Ta on je čvrst, stabilan i uspravan ko...

- Ko didin! - prikinem bisno Albu.

- Jesil ti pri svisti? Oće da uvedu depozit, ko ono kadgod davno. Pa sad ti izjesapi. Tribaš pri prilaza platiti sto i četrdeset dinara, pa dvisto, al čvrsti doječ maraka depozita, pa ondak priko, a kad se se vratiš, dobiješ dvisto, al sad „čvrsti i uspravni“ dinara, ako ti carinik i od tog što god ne apciguje. Pa sad ti vidi. Dopsad je klupče manile bilo dvajest tri do dvajest pet maraka, a sad će cigurno bit priko četrdeset. Ta ko da svilena buba prede manilu!

- Razumim komšo, al kad već tako pratiš televizor i politiku, jel ne vidiš koliko se dana u skupštini zaintačili oko penzionera. jedni divane i to vrlo bisno, ako vlada ne bidne odvijana, penzioneri neće priživit one dvadeset četiri rate, dok ovi drugi, busaju se u prsa, da ako ne ostanu na vlasti, penzioneri neće doživit ni dvanajest rata! Pa sad ti budi pametan, jel penzioner!

- Iz lude jame lud vitar duše!

